

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENE VICTOR, HOOFDREDACTEUR
E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

DUITSE ALIMENTATIEVORDERINGEN EN DE OPENBARE ORDE IN BELGIË

1. Eens te meer heeft de Belgische rechter, op vordering van een Duitse minderjarige tegen een Belg, een Duitse veroordeling tot betaling van een alimentatiegeld, in België uitvoerbaar verklaard. Het ging om één onderhoudsgeld verwant aan onze vordering tegen de vermoedelijke vader, o.g.v. seksuele betrekkingen tijdens de conceptieperiode (art. 340b B.W.). Het betrof weer — betekenisvol of niet? — een vonnis uit een rechtsgebied, waarin een Belgische kazerne ligt.

Losheid in de geslachtelijke verkering wordt klaarblijkelijk gepareerd door soepelheid — we zeggen niet: snelheid — in het rechtsverkeer. Meer bepaald wordt, n.a.v. de erkenning en de tenuitvoerlegging in België, de strijdigheid van de Duitse beslissingen met onze internationale openbare orde niet uitgesproken. Het Cassatie-arrest van 25 oktober 1979 is daarvan een illustratie¹.

De natuurlijke afstamming in de Bondsrepubliek Duitsland

2. In de Bondsrepubliek werd het «Zahlvaterschaft» — het opleggen van een onderhoudsverplichting buiten de aanwezigheid van een band van afstamming — gewijzigd, door de wet van 18 augustus 1969, op 1 juli 1970 van kracht geworden. De wet is er gunstig voor de «niet-echtelijke» afstammelingen: hun statuut benadert dat van de wettelijke kinderen. Het onderscheid tussen de alimentatievordering en de afstammingsvordering verdween. Het natuurlijk vaderschap wordt vastgesteld door de bekentenis, maar ook gerechtelijk, op vordering van het kind of van diens vertegenwoordiger (§§ 1600 a en 1600 n BGB). Voor de gerechtelijke vaststelling speelt een wettelijk vermoeden ingeval er gemeenschap was tussen de moeder en de verweerder in de loop van de conceptieperiode. Op grond van die vaststelling ontstaat een onderhoudsverplichting die nagenoeg gelijk is aan die voor de wettige afstamming. Tot het achttiende jaar moet een bedrag wor-

den betaald, in verhouding met de stand van de twee ouders, naar beneden toe begrensd, door wat de overheid vooropstelt als normaaltypisch onderhoudsgeld, waarvan de kinderbijslag wordt afgetrokken (§§ 1615 c, f en g BGB).

3. Een bepaalde termijn voor het instellen van die vordering bestaat niet. Bij de dood van een der partijen vervalt ze. Wel moet het kraamgeld, indien het door de moeder gewenst is, binnen vier jaar na de geboorte worden gevorderd (§ 1615 k BGB).

Worden er echter betalingen gevraagd, opeisbaar vóór de eis aanhangig werd gemaakt, dan kan de man uitstel van betaling krijgen. De rechter kan zelfs — in geval van kennelijke hardheid van de vordering — o.g.v. de billijkheid vrijstelling verlenen van het alimentatiegeld dat verder dan één jaar teruggaat (§ 1615 i BGB). Het is nuttig dat te weten, want in de exequaturprocedure h.t.l. kan men geen uitstel of afstel meer krijgen.

Ter bepaling van de afstamming — en dus tot bewijs van de seksuele betrekkingen — zijn alle bewijsmiddelen goorloofd. De praktijk wijst o.m. uit, dat de moeder en andere ascendenten als getuige worden gehoord. De getuigenis van de moeder, eventueel onder eed, kan voor de rechters voldoende zijn. Vóór juli 1970 was het recht zeer streng; bij verstek werd de toen «vermoedelijke» vader verondersteld te bekennen.

Met het aantonen van de feiten kan, gezien de kracht van het vermoeden van het vaderschap, zelfs vóór de geboorte, in kort geding, betaling gevraagd worden van drie maanden alimentatie voor het kind en van de kraamkosten en de betaling van minimaal veertien weken onderhoudsgeld aan de moeder (§ 1615 o BGB).

4. In geval van collisie van verschillende wetten, wordt een en ander aangeknoopt aan de nationale wet van de moeder². Die regel geldt als gemeen Duits internationaal privaatrecht. Met enkele landen is de Bondsrepubliek ge-

¹ Zie de tekst van het arrest verderop in dit nummer.

² Met een vergoedingsplafond, gebaseerd op de Duitse normen, wanneer de vader een Duitser is: art. 21 Einführungsgesetz zum BGB, en zie G. Kegel, *IPR*, München, 1977, 418.

bonden door een Verdrag van Den Haag m.b.t. de wetskeuze, en met nog meer landen, door een Haags Verdrag m.b.t. de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen in alimentatie-zaken voor personen minder dan eenentwintig jaar. België nu is lid van de twee verdragen.

Het onthaal in België van de Duitse veroordelingen tot onderhoudsgeld

5. In het raam van de conferentie van Den Haag voor het internationaal privaatrecht ontstonden de twee voornoemde verdragen. De eerste conventie — van 24 oktober 1956 — geeft de verwijzingsregel aan. De tweede — van 15 april 1958 — beslist over de exequaturproblematiek. Beide werden ze een succes: niet alleen België en de Bondsrepubliek ratificeerden, maar het verdrag van 1956 werkt bovendien t.a.v. Frankrijk, Griekenland, Italië, Japan, Liechtenstein, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Portugal, Spanje, Turkije en Zwitserland. Het verdrag van 1958 werd behalve door voornoemde landen ook nog bekrachtigd door Denemarken, Finland, Hongarije, Suriname, Tsjechoslowakije en Zweden.

Het bedoeld rechtskeuzeverdrag (1956) schrijft de toepassing voor van de wet van de actuele gewone verblijfplaats van het kind. Valt die verwijzing concreet niet gunstig uit voor het kind, dan wordt ze vervangen door de in het gemene recht gangbare verwijzingsregel. Zodoende verslechterde men in Den Haag de toestand van geen enkele minderjarige. Hierover niets meer³.

6. Het exequaturverdrag (1958), voor België en voor Duitsland van kracht sinds 1 januari 1962, is geen dubbelverdrag. De internationale bevoegdheid van de oorspronkelijke rechter — die oordeelt over de eis ten gronde — wordt niet dwingend geregeld. Slechts met het vooruitzicht van een latere erkenning in het buitenland, moeten de als aanvaardbaar genoteerde fora worden gevolgd.

Voor de dwingende bevoegdheidsbepalingen is men in de relaties met Duitsland aangewezen op het Europees bevoegdheids- en executieverdrag van 27 september 1968.

Wanneer de oorspronkelijke rechter zijn bevoegdheid kan doen steunen op de gewone verblijfplaats van de verweerder of van de ... eiser, op het ogenblik van de inleiding, blijft de tenuitvoerlegging in de andere landen mogelijk, overeenkomstig het Haags Verdrag van 1958. Hetzelfde geldt, wanneer de onderhoudsplichtige zich ten gronde verweert of expliciet de bevoegdheid aanvaardt. Het Europees Verdrag van 1968 hield daarmee rekening en legde dezelfde bevoegdheidsgronden op, inclusief de bekrachtiging van het forum van de eiser⁴.

Naar het Verdrag van Den Haag blijft de exequaturprocedure die van het gemene recht van ieder land. Maar in het algemeen wordt ook hier de rechtspositie van het kind in geen enkel opzicht verzwakt, zodat eventueel gunstiger regelingen van verdragsrechtelijke aard valabel blijven⁵. In

de betrekkingen met Duitsland moeten we dus beslist het oog houden op de gemakkelijker procedure op eenzijdig verzoekschrift van het E.E.G.-Verdrag⁶.

7. Aan de gerechtelijke beslissingen van een lid-staat, tot vestiging of wijziging van onderhoudsgeld komt de volle erkenning en uitwerking toe zodra ze, behalve voor wat gezegd werd over de bevoegdheid van de oorspronkelijke rechter, voldoen aan de volgende voorwaarden:

1) de correctheid in de wijze van dagvaarding — vanuit het oogpunt van het land van oorsprong⁷; maar, wanneer het een verstekvonnis betreft, ook vanuit het oogpunt van de ontvangststaat;

2) de uitvoerbaarheid in het land van oorsprong;

3) de afwezigheid van aanhangigheid of van gezag van gewijsde in dezelfde zaak in de ontvangststaat;

4) de veroordeling tot betaling mag niet kennelijk ingaan («manifestement incompatible») tegen de openbare orde van de ontvangststaat.

De erkenning — door iedere betrokkene — en de gerechtelijke uitvoerbaarverklaring mogen van geen andere controles afhankelijk gemaakt worden. Aan de rechter moeten weliswaar de voorgeschreven documenten voorgelegd worden. Met andere woorden: de grond van de zaak mag niet opnieuw onderzocht worden. Dat houdt o.m. in, dat men zich geen vragen meer mag stellen over de door de oorspronkelijke rechter gehanteerde verwijzingsregel⁸.

Het is juist in verband met die «openbare orde» dat onze advocaten hun cliënteel wel eens willen rugsteunen. Onze rechters springen met de openbare orde — terecht — meer behoedzaam om. De onzekerheden, c.q. de decalage op dat punt is de oorzaak van processen.

De openbare orde: interne, internationale, verdragsrechtelijke e.a.

8. Het Hof van Cassatie heeft in het arrest van 25 oktober 1979 nog eens herinnerd aan het onderscheid tussen: a) de interne openbare orde, waartoe het art. 340b B.W. behoort; b) de internationale openbare orde.

De bewoording van het arrest is letterlijk de klassieke bewoording van het arrest Vigouroux⁹.

Opdat regels van interne openbare orde het verwijzingspel mogen verstoren, moeten ze zozeer van dwingende aard zijn, dat ze ter ondersteuning van de gevestigde morele, politieke en economische ordening van essentieel belang zijn. Anders gezegd: de concrete toepassing van een vreemde rechtsregel — of, in een exequaturcontext, het gevolg verlenen aan een vreemde beslissing — moet een

⁶ Hetzelfde geldt t.a.v. Frankrijk en Italië. Nederland en Luxemburg opteerden voor de uitsluiting van gunstiger regelingen dan die besloten in het Haags executieverdrag. Het E.E.G.-verdrag zal tussen de lid-staten ongetwijfeld het Haags Verdrag verdragen.

⁷ Rb. Marche-en-Famenne, 4 november 1971, *Jur. Liège*, 1971-72, 81.

⁸ Ten onrechte begaf Rb. Brussel, 22 december 1976, *R.W.*, 1976-77, 2605, met noot van H. VAN HOUTTE, zich wel op dat pad. Uit de bewoording van Cass., 25 oktober 1979, blijkt dat het arrest a quo (Hof Luik 17 mei 1977) een zweem van hetzelfde euvel inhoudt.

⁹ Cass., 4 mei 1950, *Pas.*, 1950, I, 624, waarin de afwezigheid van een vervaltermijn voor de vordering tot vaststelling van de afstamming van moederszijde niet ergerlijk werd bevonden.

³ Zie A. HEYVAERT, «Onderhoudsgeld in het Belgisch IPR», in *Onderhoudsgeld*, Brussel, 1978, 210 e.v.

⁴ Over de verhouding tussen het Europees en het Haags Verdrag, zie G.A.L. DROZ, *Compétence judiciaire et effets des jugements dans le Marché Commun*, Parijs, 1972, 418-419.

⁵ Art. 11 van het Verdrag van 15 april 1958.

ernstige verstoring van de rechtsorde in het verschieft stellen. Erg concreet is dat op zichzelf nog nooit geweest. Maar via een negatieve bepaling vervolledigt het Hof nu weer het beeld, dat we van die essentiële orderingsbeginselen hebben¹⁰: de bepalingen van art. 340b B.W. behoren daar niet toe (zie verder).

9. Het Hof voegde op 25 oktober 1979 aan het gegeven onderscheid toe dat het Haags Verdrag van 15 april 1958 refereert aan de internationale en niet aan de interne openbare orde. Het tegenovergestelde was aangevoerd. De beslissing spreekt voor zichzelf: ook ons gemene recht — art. 570 Ger. W. — spreekt eenvoudig van de openbare orde, en wordt algemeen als de meest milde toetsing aangevoerd. De praktijk van de Haagse conferentie nodigt bovendien uit, om het gebruik van de exceptie verder in te dammen, wetende dat iedere verdragsstaat onvermijdelijk een uitlaatklep voorziet in de vorm van de exceptie van openbare orde. Bij het stilzwijgen van een verdrag, daaromtrent, zou dat ook impliciet gesteld blijven¹¹. Men poogt daarom een selectief gebruik beperkt tot de meest manifeste stoornissen aan te moedigen.

Het toeval wil dat die evidenties geëxpliciteerd werden precies n.a.v. het opstellen van de alimentatie-verdragen m.b.t. minderjarigen. De Winter schreef toen¹²:

«L'insertion de la clause de réserve habituelle et générale de l'ordre public risquerait de permettre au juge d'arriver trop aisément à la conclusion que l'application de la convention est contraire à l'ordre public de son pays. Ne voit-on pas très fréquemment dans la pratique du droit international privé des cas dans lesquels l'application de la loi étrangère est jugée contraire à l'ordre public, parce que telle loi contient des dispositions qui s'écartent de règles auxquelles la loi du juge attribue pour les hypothèses purement nationales un caractère impératif ?

«Trop peu les juristes semblent se rendre compte que par une telle interprétation de la notion de l'ordre public le droit international privé risque de devenir lettre morte.

«C'est pourquoi la commission a cru qu'il y a lieu d'insérer dans le projet la disposition suivante: (...).

«Par cette formule qui laisse intacte la réserve de l'ordre public on exprime néanmoins le désir que l'emploi de cette exception soit restreint le plus possible.»

Het Hof van Cassatie paste dus het verdrag in de goede geest toe¹³.

10. Aan dat alles voegen we toe, dat in de leer van de erkenning en de tenuitvoerlegging, de toetsing aan de openbare orde wordt omschreven als de verplichting om te voldoen aan het orde-«vereiste». Daarmee wordt beklemtoond dat het zo mogelijk om een nog selectiever gebruik

gaat. Veelal betreft het immers rechten op een rechtmatige wijze in den vreemde definitief verworven¹⁴.

Aan die bijzondere relativisering werd gedacht bij de redactie van het E.E.G.-bevoegdheids- en executieverdrag van 1968¹⁵. En waar b.v. de vorige argumenten niet helemaal tegemoetkomen, dan weet men, dat het erkenningsklimaat van het E.E.G.-verdrag — indien gunstiger — toch ook voor de alimentatievorderingen mag worden ingeroepen (zie boven, nr. 6).

Evenwel in de exequaturcontrole hoedt men er zich voor gerechtelijke medewerking te verlenen in die gevallen waar het Belgisch personeel statuut, voor Belgische onderdanen in het buitenland, geweld wordt aangedaan¹⁶.

In drie vonnissen werd acht gegeven op de hier bedoelde bijzondere relativisering, speciaal voor vorderingen verwant met art. 340b B.W.¹⁷.

Niets kan ons nog storen... ?

11. De afwezigheid van een bepaalde termijn voor het instellen van de vordering ten gronde is niet strijdig met onze openbare orde. Boven werd al gezegd dat het in het cassatiearrest Vigouroux over een termijn gaat. Twee rechtbanken verklaarden de termijn over te laten aan de wet van de plaats van de procesrechtelijke handeling¹⁸. Op 11 oktober 1972 oordeelde de rechtbank te Brussel de termijn niet van essentieel belang te zijn.

12. Het verbinden van de vordering tot uitkering van een onderhoudsgeld aan de voorafgaande vaststelling van de band van natuurlijke afstamming wordt bereidwillig aangenomen. We kennen immers de erkenning zowel als de wettiging, verklaarde de rechtbank te Marche-en-Famenne¹⁹.

De rechtbank te Luik oordeelde, dat door de Duitse afstammingsvonnissen geen manifeste inbreuk op onze

¹⁴ Zie i.v.m. de verworven rechten: Hof Luik 23 april 1970, *Pas.*, 1970, II, 183, *Jur. Liège*, 1969-70, 273, *J.T.*, 1970, 412, *Rev. Dr. Fam.*, 1971, 8, met noot van V. RABINE, *R.C.J.B.*, 1971, 5 met noot van G. VAN HECKE, *Rev. crit. d.i.p.*, 1975, 54, met noot van GRAULICH, *R.G.A.R.*, 1970, 8510.

¹⁵ Zie het verslag van M.P. JENARD, *Rapport over het verdrag ...*, Commissie van de E.G., Brussel, 1972, 80: «In overeenstemming met de meest recente verdragen is de openbare ordeclausule in deze zin geformuleerd, dat duidelijk uitkomt dat het exequatur niet mag worden geweigerd indien de beslissing zelf strijdig is met de openbare orde van de aangezochte staat, doch wel indien de erkenning van deze beslissing dit zou zijn. Het behoort immers niet tot de taak van de rechter bij wie de zaak is aangebracht een beoordeling te geven van de verenigbaarheid van de buitenlandse beslissing met de openbare orde van zijn land, hetgeen zou kunnen worden opgevat als een kritiek op deze beslissing, doch het behoort wel tot zijn taak na te gaan of de erkenning van deze beslissing inbreuk kan maken op deze openbare orde.»

¹⁶ Zie J. ERAUW, «Het 'openbare orde'-begrip en de erkenningsleer m.b.t. buitenlandse echtscheidingen — Binnenkort verstoting tussen Belgische echtgenoten?», *R.W.*, 1976-77, 1994.

¹⁷ Rb. Tongeren, 19 februari 1965, *R.W.*, 1964-65, 1520; Rb. Brussel, 4 juni 1971, *R.W.*, 1971-72, 392, en Rb. Brussel, 11 oktober 1972, gecit.

¹⁸ Die rare manier van zeggen in: Rb. Tongeren, 19 februari 1965 en Rb. Brussel, 4 juni 1971, beide gecit.

¹⁹ Rb. Marche-en-Famenne, 4 november 1971, gecit.: geen sterke redenering. Maar zie eveneens H. VAN HOUTTE in de noot onder Rb. Brussel, 22 december 1976, gecit.

¹⁰ Zie F. RIGAUX, «Les tendances actuelles en d.i.p. belge», *Rev. B. Dr. Int.*, 1975, 20-22.

¹¹ Zo al Rb. Brussel, 11 oktober 1972, *J.T.*, 1973, 80.

¹² Zie het verduidelijkend verslag namens de speciale voorbereidende commissie, *Conférence de La Haye de d.i.p.*, *Huitième Session*, II, Documents, Den Haag, 1957, 130-131. De voorgestelde tekst werd aanvaard zonder discussie, *ibid.*, I, Actes, 203.

¹³ In dezelfde zin Rb. Brussel, 11 oktober 1972, gecit. De Italiaanse hoven van beroep hebben in de jaren 1967 tot 1969 niet die afstandelijkheid t.a.v. de interne concepten m.b.t. de vaststelling van vaderschap gehuldigd: zie de arresten weergegeven bij M. SUMAMPOUW, *Les nouvelles conventions de La Haye*, Leiden 1976, 222-224.

openbare orde gepleegd wordt. Benadrukt werd, dat het doel van de Duitse vaststelling van het vaderschap, niet hetzelfde was als dat van onze beperkte, gedwongen erkenning. Het exequatur afwijzen zou verkeerd zijn, aldus nog altijd de Luikse rechtbank, omdat, in die omstandigheden ook naar Belgisch recht een onderhoudsgeld kan worden verkregen. Bovendien laat het verdrag van Den Haag een partieel exequatur toe, zodat de rechtbank alleen het afzonderlijk bevelschrift m.b.t. de alimentatie bekrachtigde²⁰.

T.a.v. de veroordelingen van vóór juli 1970, toen de bedoelde verbondenheid van vorderingen in het Duitse recht nog niet bestond, werd wel eens met voldoening opgemerkt, dat de oorspronkelijke rechter geen afstamming had vastgesteld²¹. Maar daaruit kan men geen tegenargumenten puren voor de omgekeerde hypothese.

In Frankrijk is de bereidheid minder groot; pas in 1972 werd de vordering tot uitkering tegen de vermoedelijke vader ingesteld²².

13. Het *wettelijk vermoeden*, naar Duits recht, dat hij de vader is, die tijdens de conceptieperiode met de moeder geslachtsomgang had.

Art. 340b B.W. legt o.g.v. een vermoeden aan de «vermoedelijke» vader ook een financiële steunplicht op. Is een dergelijk wettelijk vermoeden ernstiger, wanneer iemand gelijktijdig ook de natuurlijke vader genoemd wordt? De vraag hoort min of meer bij het voorafgaande. Het antwoord luidt: de gevolgen zijn groter. Maar, zoals de Luikse rechter betoogde: ... niet, wanneer o.g.v. dat vermoeden, in België alleen de uitvoering van een onderhoudsgeld geëist wordt.

Onder de oude Duitse wet hanteerde de praktijk een vermoeden dat eerder zou storen: i.g.v. verstek werd de verweerder verondersteld te bekennen. We weten dat een dergelijk vermoeden, vroeger toegepast in Nederland in echtscheidingsprocedures, hier op verzet stuitte.

14. De Duitse *bewijsvoering* strookt natuurlijk niet met art. 340b, 2e lid, B.W., dat de bewijskrachtige omstandigheden — van interne openbare orde — beperkend opsomt. Op de verklaring, resp. de eed van de moeder van het kind of van andere ascendenten worden de feiten — en vandaar de afstamming — bewezen geacht.

In het verleden lieten noch de Gentse rechtbank, noch die van Brussel zich daardoor beïnvloeden²³.

Het arrest van het Hof van Cassatie van 25 oktober 1979 klasseert nu, in algemene bewoordingen, de wettelijke beperking tot de vier bewijsmiddelen, als niet dwingend in internationaal bestek. Het betreft een exequaturprocedure. De feitenrechters hebben er net zo over geoordeeld.

De concrete Duitse procesrechtelijke antecedenten van die cassatiezaak zijn ons niet bekend. Maar het middel voerde o.m. aan dat het arrest a quo de beslissing van de

rechters te Siegburg verkeerd had geïnterpreteerd. Die allegatie werd niet ontvankelijk verklaard, maar het is niet uitgesloten dat de verweerder een bloedonderzoek had voorgesteld; terwijl de rechters zich beperkten tot de verklaring onder ede van de moeder. Hierover een woordje uitleg: de terughoudendheid van het Franse Hof van Cassatie ter zake lijkt ons voor België een les te bevatten.

15. Men aanvaardt in Frankrijk dat voor alle vorderingen tegen de vermoedelijke vader de interne wet de absolute limiet van de openbare orde aangeeft²⁴. Die Franse wetsbepalingen houden immers in, dat de verweerder het *tegenbewijs* mag leveren met aanhaling van of zijn verwijdering of zijn fysieke onmogelijkheid of van een negatief biologisch onderzoek of van het feit dat de moeder zich in de betrokken periode aan ontucht overleverde²⁵. De gelijkheid van de interne rechtsregeling en de limieten van de internationale openbare orde is in België zeker niet houdbaar. Maar ook in het Belgisch wetboek is niet alle verweer onmogelijk (zie art. 340d).

In de exequaturzaak van het Jugendamt Kassel tegen R., oordeelde het Franse Hof van Cassatie op 19 december 1973, geciteerd, dat, ook al betreft het maar een geschil van privé-aard, de bewijsvoering in het buitenland gebruikt, tegen de openbare orde in eigen land kan indruisen. In het betrokken geval werd de moeder als getuige gehoord; haar verklaring werd aanvaard en de Franse verweerder werd voor de oorspronkelijke rechter alle kans op het leveren van een tegenbewijs ontzegd. Het arrest a quo had dat terecht niet gebillijkt, aldus het Franse Hof.

Het Hof te Nancy voegde daar in een andere zaak nog een nuance aan toe: een man had voor de Duitse rechter bekend betrekkingen met de moeder te hebben gehad; in die omstandigheden mocht het biologische vaderschapsonderzoek geweigerd worden²⁶. Men mag concluderen, dat in Frankrijk de erkenning en de uitvoering van het vonnis wordt geweigerd, indien de Duitse rechter een verweermiddel dat in de gegeven omstandigheden relevant kon zijn i.v.m. het bewijs van de geslachtsbetrekkingen niet ontvankelijk had genoemd.

16. Is er misschien in Duitsland, plaatselijk, tegenover buitenechtelijk geslachtsverkeer een irrationele bestrafingssfeer? Het mag worden betwijfeld. Maar, indien een concreet geval getuigde van een minder zorgvuldige procesvoering, dan moet in België de exceptie mogelijk blijven. Die stelling is ongetwijfeld verzoenbaar met het arrest van 25 oktober 1979: over het algemeen zijn de oorspronkelijke buitenlandse rechtbanken door art. 340b en d van het Belgisch B.W. in hun bewijsmiddelen *niet* beperkt; maar tenslotte blijft de zin van de exceptie van openbare orde, dat door haar, per concreet geval, de ernst waarmee dat geval behandeld werd, kan worden getoetst²⁷.

²⁰ Rb. Luik, 8 oktober 1976, *Jur. Liège*, 1976-77, 117, ongetwijfeld een voorzichtig en verstandig vonnis.

²¹ Rb. Brussel, 4 juni 1971, gecit. en Rb. Namen, 10 februari 1969, *Jur. Liège*, 1969-70, 261.

²² Zie E. MEZGER, noot onder Cass. fr., 19 december 1973, *D.*, 1974, 661.

²³ Rb. Gent, 24 februari 1969, *Der Amtsvormund*, 1970, 205, en bij M. SUMAMPOUW, gecit., 224, i.v.m. de getuigenis van ascendenten; Rb. Brussel, 11 oktober 1972 en 22 december 1976, beide gecit., o.m. de eed van de moeder.

²⁴ De bij de wet van 3 januari 1972 ingevoerde artt. 342 tot 342-8 C. civ.; en zie Hof Nancy, 13 juni 1973, *D.*, 1974, 665 en de noot van Mezger, gecit., 664.

²⁵ Artt. 342-4 juncto art. 340-1, 2e en 3e, C. civ.

²⁶ Hof Nancy, 13 juni 1973, gecit.

²⁷ In gevallen van toepassing van het Duitse recht door de Belgische rechter die over de grond oordeelt en de wet van het kind toepast, werd het Duits bewijsrecht, hier door het aanleunen bij de familiale materie tot de grond van de zaak gerekend, niet zonder beperking toegepast: getuigen konden worden gewraakt en een getuigenverhoor werd niet meer toegestaan elf jaar na de feiten.

Om te besluiten brengen we nog in herinnering dat het veelal gaat om de dagvaarding van de buitenlandse verweerder voor de rechter van de woonplaats van de eiser. Men neemt aan dat die ongewone omstandigheid al een voordeel inhoudt voor de eisende partij.

O.i. moet voor de oorspronkelijke rechter de kans gelaten worden de onmogelijkheid van de gemeenschap aan te

Zie Hof Brussel, 13 juni 1964, *Pas.*, 1965, II, 184, en Hof Brussel, 26 oktober 1967, *J.T.*, 1968, 24.

In de collisieregeling zelf is men dus iets kieskeuriger dan in de exequaturprocedure.

KRONIEK

PERSONEN- EN FAMILIERECHT (1977-1979) (slot)

§ 5. Echtscheiding

32. *Gronden.* De verwaarlozing van de samenwoningsplicht is een grove belediging³ als daarvoor geen wettige redenen aanwezig zijn. Als wettig wordt beschouwd de weigering om gevolg te geven aan het verzoek om de samenwoning te hervatten als het verzoek niet oprecht is (Cass., 6 oktober 1978, *R.W.*, 1978-79, 1779 met noot J.P.). Wel heeft de echtgenoot, die weigert het samenleven voort te zetten, de plicht om de beweegredenen daartoe aan zijn mede-echtgenoot mee te delen: dit niet doen vormt een grove tekortkoming aan de huwelijksplichten, ook al zouden deze beweegredenen gegrond zijn (Hof Luik, 26 juni 1978, *J. Liège*, 1978-79, 9; *Rev. trim. dr. fam.*, 1978, 360; *J.T.*, 1978, 707).

33. Opdat er van feitelijke scheiding in het kader van art. 232 B.W. sprake kan zijn, is vereist dat zij gewild is, minstens in hoofdte van één van beide echtgenoten. Dat is althans de stelling van het Hof van Cassatie (Cass., 25 november 1976, *R.W.*, 1977-78, 223; C. De Busschere, «Echtscheiding op grond van feitelijke scheiding», in *Het echtscheidingsrecht na de hervorming 1974-75*, 120, nr. 179; anders: J.L. Renchon, «Les vicissitudes du droit positif depuis 1972», *Ann. dr.*, 1976, 58; G. de Leval, «Droit judiciaire privé et divorce pour cause déterminée» in «Divorce», *Ann. dr.*, 1977, 340, nr. 38; zie ook geciteerde rechtspraak in kroniek (1975-1976), *R.W.*, 1976-77, nr. 82). Dezelfde interpretatie van het begrip «feitelijke scheiding» wordt gegeven in verband met de uitoefening van de ouderlijke macht (verslag Gribomont, *Parl. Besch.*, *Senaat*, 1972-73, nr. 372/2, 6; E. Vieujean, «De la puissance paternelle à la puissance parentale», *Ann. dr.*, 1976, 24 e.v.).

34. Veelvuldig is de rechtspraak die terecht beweert dat de geboorte van een kind, waarvan de wettige afstamming bij ontstentenis van een ontkenning van vaderschap vaststaat, niet volstaat om zonder meer de vordering tot echt-

tonen, of de kennelijke «statistische» ongegrondheid van het toegepaste vermoeden doordat de vrouw betrekkingen met anderen had.

Een verweer dat ertoe strekt het biologische vaderschap te weerleggen is o.i. in de context irrelevant. Indien hier te lande slechts het alimentatiegeld opgeëist wordt, mócht de Duitse rechter een dergelijk verweer weigeren.

Dat een ieder een minimaal recht op verdediging gegund wordt is een fundamentele rechtvaardigheidseis.

J. ERAUW
R.U.G.

scheiding op grond van feitelijke scheiding af te wijzen, wanneer overigens voldoende aanwijzingen bestaan over het voortduren van de feitelijke scheiding (Rb. Brussel, 18 april 1977, *Rev. trim. dr. fam.*, 1978, 258 met noot G. Hiernaux; Rb. Aarlen 16 december 1977, j. Liège, 1977-78, 267; anders: Rb. Tongeren, 10 februari 1978, *R.W.*, 1978-79, 2332 met noot, gewijzigd door Hof Antwerpen, 21 februari 1979, *R.W.*, 1978-79, 2326 met noot P. Senaève). De in art. 312 B.W. geformuleerde regel «pater is est quem nuptiae demonstrant» impliceert enkel een wettelijk dwingend vermoeden van vaderschap, maar niet het bewijs dat de partijen tot verwekking van het kind samen zijn geweest (zie daarover P. Senaève, «Het vermoeden 'pater is est quem nuptiae demonstrant' en de echtscheiding op grond van tien jaar feitelijke scheiding», *R.W.*, 1978-79, 2273 e.v.). Bijgevolg kan de geboorte van een niet ontkend kind geen element zijn dat het bewijs van een tienjarige feitelijke scheiding in de weg staat (F. Rigaux, *Personnes*, I, mise à jour, 1978, nr. 182). Voor deze stelling kan een argument worden gevonden in art. 331 B.W. indien men aanneemt, dat ook voor de erkenning van een kind geboren meer dan 300 dagen na de aanvang van de feitelijke scheiding geen voorafgaande ontkenning van vaderschap vereist is.

35. *Voorlopige maatregelen.* Van veel praktisch belang is het arrest van 5 januari 1978, waarin het Hof van Cassatie heeft beslist dat de voorzitter van de rechtbank de bevoegde rechter is om na de overschrijving van de echtscheiding voorlopige maatregelen in verband met het onderhoud van het kind te nemen wanneer de hoofd- of tegeneis nog hangende is (Cass., 5 januari 1978, *Rev. trim. dr. fam.*, 1978, 28 met noot; *Info-Jura*, 1978, 42; *R.W.*, 1978-79, 897 met noot M. Bax; ook Cass., 3 mei 1979, *Info-Jura*, 1979, 163; in verband met provisioneel onderhoudsgeld tussen ex-echtgenoten: Hof Luik, 22 november 1978, *J. Liège*, 1978-79, 105 met noot; Arrond. Luik, 24 november 1977, *J. Liège*, 1977-78, 115; Beslagrechter Luik, 18 oktober 1978, *J. Liège*, 1978-79, 146 met noot G. de Leval; Rb. Brussel, 17 mei 1978, *R.W.*, 1978-79, 1506). Naar de mening van het hof blijft de hangende vordering, hoewel zij niet meer de ontbinding van het huwelijk beoogt,

³ F. Rigaux, «L'injure grave par ricochet» noot bij Cass., 16 januari 1976 (andere vindplaatsen in vorige kroniek, *R.W.*, 1977-78, 2475, nr. 11), *R.C.J.B.*, 1977, 571 e.v.

een vordering tot echtscheiding omdat zij wil doen vaststellen dat de tekortkomingen van de verweerder op die vordering eveneens tot echtscheiding moeten leiden, met de daaruit voortvloeiende gevolgen ; bijgevolg is de vrede-rechter krachtens art. 591, 7^o, Ger. W. niet bevoegd om over het onderhoudsgeld voor de kinderen uitspraak te doen.

Ook niet zonder belang op het vlak van de bevoegdheid van de voorzitter is de beschikking in kort geding van de voorzitter van de rechtbank te Brussel (10 maart 1978, *J.T.*, 1979, 58 met noot M. Eeckhaute), volgens welke de rechter, zonder zich over de grond van de zaak uit te spreken, mag beslissen dat er geen aanleiding is tot een beslissing in kort geding wanneer blijkt dat de echtscheidingsvordering duidelijk en zonder twijfel niet-ontvankelijk is en dat er geen dringendheid is. Inderdaad mag de voorzitter, hoewel hij erover niet mag oordelen, kennis nemen van het bodemgeschil (A. Fettweis, *Handboek van Gerechtelijk recht*, II, *Bevoegdheid*, nr. 474-475), maar dringendheid is niet vereist (zie Rb. Luik, 20 juni 1967, *J. Liège*, 1967-68, 105). De uitspraak van het Hof van Beroep te Brussel van 11 oktober 1978 (*R.W.*, 1978-79, 1283 met noot) is dan ook te absoluut waar het stelt dat de rechter in kort geding geen rekening mag houden met schuld.

36. Een ander probleem in verband met voorlopige maatregelen wordt ook door het Hof van Cassatie aan de orde gesteld, met name dat van de herziening. Het hof heeft beslist dat herziening niet mogelijk is wanneer de ingeroepen nieuwe elementen reeds bestonden op het ogenblik van de beschikking en zij dus ter kennis van de voorzitter konden worden gebracht door de verschijning van de partij, die verstek liet gaan of door de uitoefening van de gewone rechtsmiddelen (Cass., 28 september 1978, *R.W.*, 1978-79, 1870 met noot ; *Rev. trim. dr. fam.*, 1978, 336 met noot J.L. Renchon). Dit toelaten zou een schending van het gezag van gewijsde betekenen, aldus het hof. Wat is nu de juiste draagwijdte van dit arrest ? Kan daaruit worden afgeleid dat de ontvankelijkheid van de vordering tot wijziging van de voorlopige maatregelen onderworpen is aan een voorafgaand onderzoek van een wijziging in de toestand van de partijen ? Het hof heeft niet gezegd dat een nieuw element steeds een nieuw feit moet zijn dat de situatie van de partijen wijzigt. In die zin kan het begrip «nieuw element» in de ruimste betekenis worden begrepen (in die zin J. L. Renchon, noot bij Cass., 28 september 1978, gecit.) zodat kan worden gesteld dat de ontvankelijkheid van de vordering tot wijziging van de voorlopige maatregelen niet onderworpen is aan het voorafgaand bewijs van een wijziging in de toestand van de partijen (Hof Brussel, 10 april 1973, *J.T.*, 1974, 117 ; G. de Leval, «Droit judiciaire privé et divorce pour cause déterminée», in «Divorce», *Ann. Fac. dr. Liège*, 1977, 310, nr. 18 ; anders : A. Fettweis, *Handboek van gerechtelijk recht*, II, *Bevoegdheid*, 275, nr. 478) ; en dat het voldoende is dat de vordering op nieuwe elementen aanleunt waarop de rechter, bij de behandeling van de gegrondheid van de eis, zich dient uit te spreken (Hof Brussel, 8 januari 1974, *Pas.*, 1974, II, 90 ; ten onrechte wordt menigmaal — E. Vieujean, «Ex. de jur. (1970-1975), Personnes», *R.C.J.B.*, 1978, 339, nr. 104 ; J.L. Renchon, noot bij Cass., 28 september 1978, gecit. ; G. de Leval, *o.c.*, 310, voetnoot 67 — dit arrest van het Hof van Beroep te Brussel tegengesteld geacht met de uitspraak van hetzelfde hof van 10 april 1973, eerder geciteerd).

In ieder geval maakt het hoger beroep tegen een beschikking inzake voorlopige maatregelen de voorzitter onbevoegd om uitspraak te doen over een vordering tot herziening (Rb. Luik, 15 februari 1979, *J. Liège*, 1978-79, 271 ; Kgd. Luik, 15 juni 1971, *J. Liège*, 1972-73, 184 ; A. Fettweis, *o.c.*, 264, nr. 479 ; G. de Leval, *o.c.*, 310, nr. 18 ; art. 1068 Ger. W.).

37. Tijdens de echtscheidingsprocedure blijft het voorlopig bestuur over de persoon en de goederen van de kinderen bij ieder van de beide ouders of ingeval er een feitelijke scheiding was bij de ouder die de materiële bewaring uitoefende zoals bepaald in de artt. 373 en 389 B.W. ; dit echter onder voorbehoud van de beslissingen ter zake genomen door de voorzitter in kort geding (art. 1279 Ger. W.). Wat is nu de betekenis van een beslissing van de voorzitter waarbij het kind aan een van de echtgenoten wordt toegewezen ? Houdt dat voor die echtgenoot het initiatiefrecht in i.v.m. keuze van school en godsdienst ? Waar het Hof van Beroep te Brussel eerder had beslist dat de ouder aan wie tijdens het echtscheidingsproces het kind wordt toevertrouwd, alleen het materiële recht van bewaring en niet het morele bewaringsrecht krijgt (Hof Brussel, 30 december 1974, *R.W.*, 1975-76, 1941 ; *Pas.*, 1975, II, 95) blijkt het hof in een recent arrest van 14 februari 1979 op zijn standpunt te zijn teruggekomen (14 februari 1979, *R.W.*, 1978-79, 2671 met noot) : de echtgenoot aan wie tijdens de echtscheidingsprocedure het hoederecht voorlopig werd toegewezen, heeft een voorkeurrecht met betrekking tot de keuze van school ; in geval van misbruik van dat recht kan de andere echtgenoot een beroep doen op gerechtelijke controle (in die zin ook Kgd. Luik, 2 november 1978, *J. Liège*, 1977-78, 149 ; M. Bax, «Echtscheiding op grond van bepaalde feiten», in *Het echtscheidingsrecht in België na de hervorming 1974-1975*, 36, nr. 49). Deze zienswijze is volkomen in overeenstemming met de bevoegdheden welke een ouder geniet in het kader van art. 373, tweede lid, B.W. en art. 389, tweede lid, B.W. : degene van de ouders die de dagelijkse hoede over het kind heeft, krijgt van rechtswege bevoegdheden in verband met de fundamentele opties aangaande het kind (*anders* : E. Vieujean, *o.c.*, 346, nr. 107). Een reden te meer om deze interpretatie te volgen kan worden gevonden in het feit dat deze maatregelen na echtscheiding blijven gelden (art. 302 B.W. spreekt van bestuur). In die situatie kan moeilijk worden aangenomen dat de ouder aan wie het bestuur over het kind toekomt slechts de materiële bewaring over het kind zou hebben zodat telkens wanneer de ex-echtgenoten het niet eens zijn over de uitoefening van het morele bewaringsrecht de jeugdrechtbank moet tussenbeide komen : waar heeft de gerechtelijke vrede meer betekenis dan tussen ex-echtgenoten ?

Een ander kinderprobleem is dat van het alimentatiegeld. De ouder bij wie het kind niet verblijft is ertoe gehouden bij te dragen in het onderhoud en de opvoeding van de minderjarige kinderen. Bij de begroting van het bedrag kan rekening worden gehouden o.a. met de materiële voordelen, voortvloeiend uit een toestand van concubinaat (Hof Antwerpen, 14 november 1978, *Rev. trim. dr. fam.*, 1979, 174).

38. Met betrekking tot de goederen van de echtgenoten kan de voorzitter het recht beperken om goederen te verkopen (Cass., 14 oktober 1977, *R.W.*, 1977-78, 1430 ; *J.T.*, 1978, 312 ; *Arr. Cass.*, 1978, 208 ; *Pas.*, 1978, I, 195 ; *Info-Jura*, 1977, 320 : de voorzitter mag geen volledige of gedeeltelijke vereffening-verdeling bevelen). Hij heeft im-

mers dezelfde bevoegdheden als de vrederechter overeenkomstig art. 223, derde tot vijfde lid, B.W. Omdat art. 1280 in fine Ger. W. enkel verwijst naar de artt. 1253*sexies*, § 1, 1253*septies*, eerste lid, en 1253*octies* Ger. W. kan men zich afvragen of de bevoegdheid van de voorzitter zich niet beperkt tot de onroerende goederen (G. de Leval, *o.c.*, 317, nr. 25). Krachtens de algemene draagwijdte van art. 584 Ger. W. echter kan de voorzitter in kort geding — niettegenstaande de leemte van art. 1280, zesde lid, Ger. W. — alle andere maatregelen nemen, met name ook die in verband met de roerende goederen (G. de Leval, *gecit.*). Wel is het zo dat art. 507 Sw., dat in de sanctionering voorziet van het vervreemdingsverbod betreffende roerende goederen, art. 1280 Ger. W. niet vermeldt. Voorgesteld wordt om naast art. 223 B.W. eveneens art. 1280 Ger. W. in art. 507 Sw. op te nemen (Ch. L. Closset et Ch. Verheyden, «La sanction pénale des mesures judiciaires relatives au mobilier des époux», *J.T.*, 1977, 475 ; «Correspondance J.P. Masson», *J.T.*, 1977, 576).

Ten aanzien van de roerende goederen kan ook steeds aan de vrederechter de verzegeling worden gevraagd, dit overeenkomstig art. 1282 Ger. W. Hoewel de Leval (*gecit.*) wijst op de onaangepastheid van deze maatregel, kan in bepaalde gevallen de zegellegging toch worden aanbevolen, bijv. in geval van de huur van een safeloket door een van de echtgenoten (zie nr. 22 in fine).

39. *Procedure*. De vraag of feiten van na het verzoekschrift nog mogen worden aangevoerd als grond tot echtscheiding, is in de rechtspraak vrij dikwijls aan de orde gekomen (Hof Luik, 11 januari 1977, *J.T.*, 1977, 504 met noot Ch. Panier ; *J. Liège*, 1976-77, 161 ; Rb. Brussel, 29 juni 1977, *R.W.*, 1977-78, 1642 met noot M. Bax ; Hof Antwerpen, 19 mei 1976, *Rev. trim. dr. fam.*, 1978, 155 met noot M.F.L. ; Hof Brussel, 16 maart 1977, *Rev. trim. dr. fam.*, 1978, 31 met noot M.-F. Lampe-Franzen ; Hof Luik, 25 januari 1978, *Rev. trim. dr. fam.*, 1978, 168 ; Rb. Brussel, 6 september 1977, *Rev. trim. dr. fam.*, 1978, 399 ; zie ook E. Vieujean, *o.c.*, 322 e.v., nr. 85). Deze problematiek werd uitvoerig besproken in de noten van M.F. Lampe-Franzen (*gecit.*) en M. Bax (*gecit.*).

40. Een ander procedureprobleem is de vraag of een tegenvordering kan worden ingesteld wanneer de hoofdprocedure nog niet in de gedingbeslissende fase werd ingeleid. Terecht heeft Rb. Marche-en-Famenne (28 juli 1977, *J. Liège*, 1977-78, 75) beslist dat de dagvaarding ten gronde de hoofdeis moet hebben ingeleid opdat de tegenvordering ontvankelijk zou zijn (in dezelfde zin Rb. Hasselt, 22 februari 1971, *R.W.*, 1971-72, 918). Niettegenstaande de echtscheidingsprocedure wordt ingesteld door de neerlegging van het verzoekschrift, is voor de mogelijkheid om de tegenvordering in te stellen vereist dat de hoofdvordering bij de rechter ten gronde is aangebracht (*anders* : E. Vieujean, *o.c.*, 327, 89 ; G. de Leval, *o.c.*, 307, nr. 17). Vaak wordt in dit verband het autonoom karakter van de tegenvordering ten opzichte van de hoofdvordering aangevoerd om de tegenvordering ontvankelijk te verklaren in een procedure tot vervallenverklaring van de hoofdeis (Rb. Hoei, 26 maart 1975, *J. Liège*, 1974-75, 284 ; Rb. Brussel, 16 juni 1976, *R.W.*, 1976-77, 227). Het autonoom karakter van de tegenvordering moet m.i. in die zin begrepen worden dat, zodra de hoofdvordering haar contentieus gedeelte bereikt heeft, het zonder belang is dat de hoofdeis niet ontvankelijk is, b.v. wegens verzoening van de partijen (zie in die zin Hof Brussel, 7 december 1962, *J.T.*, 1963, 608).

41. Hoewel op de hoofdvordering, gelet op art. 1260 Ger. W., geen schorsingstermijn werd bevolen (voor de probleemstelling, zie vorige kroniek, *R.W.*, 1977-78, 2482, nr. 14 in fine) schijnt de rechtspraak de tegenvordering tot echtscheiding op grond van de artt. 229 en 231 B.W. in een procedure tot echtscheiding op grond van art. 232 B.W. ontvankelijk te verklaren (Hof Antwerpen, 21 februari 1979, *R.W.*, 1978-79, 2326 met noot van P. Senaève, inzonderheid ad. 2 ; Rb. Luik, 23 maart 1978, *J. Liège*, 1978-79, 44 ; Rb. Charleroi, 13 juni 1978, *Rev. trim. dr. fam.*, 1979, 98 ; reeds eerder Hof Brussel, 1 juni 1976, *J.T.*, 1977, 153 ; *Rev. not.*, 1977, 245 met noot D. Sterckx).

42. Wat gebeurt er wanneer in een echtscheidingsprocedure de wettelijke formaliteiten van de artt. 1254, 1256 tot 1258 en 1260 Ger. W. niet worden nageleefd ? In principe is de procedure dan nietig. De nietigheid kan door de verweerder of ambtshalve door de rechtbank worden opgeworpen (art. 710 Ger. W. ; art. 862, § 1, 1^o, Ger. W. ; art. 862, § 2, Ger. W.). Sedert het Gerechtelijk Wetboek echter kan die nietigheid niet meer worden opgeworpen nadat een vonnis op tegenspraak is gewezen (art. 864, eerste lid, Ger. W. ; voor een toepassing : Hof Luik, 31 januari 1979, *J.T.*, 1979, 424).

43. De territoriaal bevoegde rechtbank om over de echtscheidingsvordering uitspraak te doen is volgens art. 628, 1^o, Ger. W. die van de laatste echtelijke verblijfplaats of van de woonplaats van de verweerder (Cass., 27 oktober 1977, *R.W.*, 1977-78, 2663 met noot). Zijn geen van die plaatsen in België gelegen, dan nog kan de echtscheidingsprocedure in België worden ingeleid als beide echtgenoten Belg zijn (Rb. Leuven, 7 november 1977, *R.W.*, 1977-78, 1462 met noot J. Pauwels ; ook Rb. Brussel, 5 november 1975, *R.W.*, 1977-78, 323). Het is hier niet de plaats om uitgebreid op deze problematiek in te gaan en er kan dan ook volstaan worden met te verwijzen naar J. De Ceuster en S. Reich, «Kroniek Internationaal privaatrecht, 1975-1978», *R.W.*, 1978-79, 2625, nr. 56 e.v.

44. Bewijs. Mogen kinderen niet getuigen in zaken waarin hun bloedverwanten in opgaande lijn tegengestelde belangen hebben (art. 931 Ger. W.) — deze regel is niet van toepassing op verklaringen tijdens een strafrechtelijk vooronderzoek (Rb. Brussel, 20 april 1977, *R.W.*, 1977-78, 477 ; reeds eerder : Cass., 27 september 1974, *Pas.*, 1975, I, 115 ; *R.W.*, 1974-75, 75, 153) —, een gerechtelijk verhoor is volgens het Hof van Beroep te Brussel wel mogelijk van kinderen uit een ander huwelijk (Hof Brussel, 21 december 1976, *Rev. trim. dr. fam.*, 1978, 91). Waarom dit verbod enkel geldt t.a.v. gemeenschappelijke kinderen is duidelijk. De reden die geldt voor het verbod t.a.v. die kinderen, namelijk dat het niet gepast is de getuigenis van afstammelingen toe te laten in zaken waarin hun verwanten in opgaande linie tegengestelde belangen hebben, is niet voorhanden ten aanzien van de kinderen uit het eerste huwelijk van een van de echtgenoten, in welke hypothese er precies geen verwanten in de opgaande lijn zijn met *tegengestelde belangen*. De opstelling van art. 931 Ger. W. ter vervanging van het oude artikel 246 B.W. heeft de voorheen geldende interpretatie waarvan het verbod werd uitgebreid tot de kinderen uit een ander huwelijk (Hof Brussel, 20 februari 1858, *Pas.*, 1858, II, 60 ; A. Pasquier, *Précis du divorce et de la séparation de corps*, 1959, 306, nr. 312) in de bovenvermelde zin gewijzigd.

De rechtspraak aanvaardt nog steeds dat confidentiële brieven in een echtscheidingsgeding als bewijs worden

aangewend tenzij bewezen is dat degene die ze aanwendt de brieven op onrechtmatige wijze verkregen heeft ; het onrechtmatig bezit moet worden bewezen door degene die de onrechtmatigheid inroept. Rb. Brussel voegt daaraan nog toe dat, indien de echtgenoten feitelijk gescheiden zijn, het normaal is dat een van hen in het bezit komt van en kennis neemt van confidentiële brieven (Rb. Brussel, 30 maart 1977, *R.W.*, 1977-78, 192 met noot J.P.). Deze rechtspraak moet worden begrepen in het kader van onze echtscheidingswetgeving : nu bij echtscheiding op grond van bepaalde feiten een fout moet worden bewezen, kan dit vaak niet anders dan door briefwisseling naar voren te brengen ; het vergemakkelijkt de bewijslevering. Zolang de echtscheiding hoofdzakelijk op het schuldprincipe blijft steunen, moet het bewijs door confidentiële brieven mogelijk blijven, niettegenstaande de inbreuk op de persoonlijkheid en het privé-leven van de andere echtgenoot. Van een erkenning van een recht op briefwisseling kan er slechts sprake zijn wanneer het schuldprincipe volledig wegvalt.

Ook vermoedens kunnen in een echtscheidingsprocedure als bewijsmiddel gelden tenminste wanneer ze ernstig, precies en overeenstemmend zijn (zie daarover G. de Leval, «Droit judiciaire privé et divorce pour cause déterminée», in «Divorce», *Ann.Fac.dr.Liège*, 1977, 339, nr. 37). Vermoedens kunnen o.a. worden afgeleid uit gegevens van een strafdossier (Cass., 17 maart 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 776), maar ook daarbuiten uit alle gegevens van de zaak (Cass., 14 oktober 1948, *J.T.*, 1949, 84 met noot M. Mayné). Het gaat immers om het bewijs van feiten.

45. *Gevolgen — Fiscaal-sociaal*. In de literatuur werd veel aandacht besteed aan de sociaal- en fiscaalrechtelijke gevolgen van de echtscheiding. Te citeren valt : L. Morgenthal, «Le divorce, la séparation de corps, la séparation de fait et le droit de la sécurité sociale» in «Divorce», *Ann.Fac.dr.Liège*, 1977, 419 e.v. ; D. Docquiz, «Divorce et séparation de corps : répercussions de ces situations sur les droits de femme en sécurité sociale», *Rev.trim.dr.fam.*, 1977, 233 e.v. «Kroniek sociale dienst. Het rustpensioen van de uit de echt gescheiden echtgenote in de regeling van werknemers», *B.T.S.Z.*, 1979, 227 e.v. ; J. Berthout, «Registratie- en successierechten na echtscheiding of scheiding van tafel en bed», *Alg.Fisc.T.*, 1978, 162 ; X., «Incidences fiscales du paiement d'une pension ou d'un capital suite du divorce pour cause déterminée», *J.T.*, 1977, 481 ; Ch. Gerard et J.-P. Bours, «Divorce et droit fiscal : cumul des revenus des époux et taxation des rentes alimentaires», in «Divorce», *Ann.Fac.dr.Liège*, 1977, 467 e.v.).

46. *Hoede- en bezoekrechten over de kinderen* (voor een uitgebreide studie daarover, zie M.-F. Lampe-Franzen, «Le statut juridique de l'enfant. Des droits de garde et de visite», *Rev. Not.*, 1979, 276 e.v.). Vier vonnissen van de Jeugdrechtbank te Dendermonde (7 mei 1974, *R.W.*, 1977-78, 2072 ; 17 juni 1975, *ib.*, 2073 ; 19 november 1975, *ib.*, 2075 ; 8 juni 1976, *ib.*, 2076 met noot R. Gotzen) behandelen het lot van de kinderen na echtscheiding. Twee daarvan gaan in op de vraag of de minderjarige mede zijn lot kan bepalen (7 mei 1974, *gecit.* ; 8 juni 1976, *gecit.*). In haar vonnis van 7 mei 1974 (*gecit.*) meent de jeugdrechtbank dat tegen de wil in van de kinderen het hoederecht noch het bezoekrechten aan de vader kan worden gegeven, ook al werd de houding van de kinderen mede bepaald door de invloed die hun moeder op hen uitoefent. Inderdaad is in deze kwestie de psychische ge-

steldheid van het kind van groot belang. De rechter moet bij het zoeken naar een oplossing nagaan hoe het kind zijn belang aanvoelt ; het komt er niet zozeer op aan te onderzoeken of het kind weet wat het beste is (J. Steennot, "Het belang van het kind", *R.W.*, 1974-75, 1746 e.v. ; voor het belang van het kind bij de regeling van het bezoekrechten zie Jrb. Brussel, 20 mei 1977, *D.M.J.*, III, 86 ; Jrb. Brussel, 26 september 1976, *D.M.J.*, I, 345 ; Jrb. Brussel, 14 oktober 1977, *D.M.J.*, I, 347 ; Jrb. Brussel, 18 november 1977, *D.M.J.*, I, 348 ; Jrb. Brussel, 23 juni 1978, *D.M.J.*, I, 360).

Meestal geven de rechters bij hun beslissing, waarbij het lot van de kinderen na echtscheiding geregeld wordt, aan het kind geen inspraak in de voor hem toch belangrijke vraag bij wie het zal verblijven (*anders* : Jrb. Dendermonde, 8 juni 1976, *gecit.*). Door de jeugdbescherming wil men het kind beschermen tegen iets dat men zelf als ongunstig waardeert (zie L. Verstraete, «Het belang van het kind als beleidsnorm voor de rechter», *Jura Falconis*, 1974-1975, 189 : jeugd«bescherming» wordt gesteld tegenover hulpverlening). Rekening houdend met de evolutie van jeugdbeschermingsrecht naar jeugdrecht, gebaseerd op de idee dat minderjarigen verantwoordelijkheid kunnen nemen, wordt voorgesteld om de minderjarige vanaf een bepaalde leeftijd in de zaak als partij te laten optreden (F. Vanheule, «Hoede- en omgangsrecht na echtscheiding in België», *T. Familie- en Jeugdrecht*, 1979, 113).

47. Krachtens art. 302 B.W. blijven de voorlopige maatregelen inzake de kinderen gelden na de echtscheiding, bij gebreke waarvan de kinderen aan de onschuldige echtgenoot worden toegewezen (Hof Brussel, 13 maart 1979, *J.T.*, 1979, 378 met noot). De voorzitter in kort geding kan niet beslissen dat de desbetreffende maatregelen slechts gelding zullen hebben gedurende het geding (Hof Gent, 11 februari 1977, *R.W.*, 1977-78, 1951 met noot L. Dupont ; vernietiging van Corr. Oudenaarde, 7 mei 1976, *R.W.*, 1977-78, 1970).

In verband met de veroordeling wegens familieverlating (art. 391bis Sw.) is het van belang te weten of de maatregelen i.v.m. het bestuur over de persoon en de goederen van de minderjarige, waarvan sprake in art. 302 B.W., ook de maatregelen i.v.m. het onderhoudsgeld voor de kinderen impliceert. Zo dit het geval is, kan bij niet-naleving van de beschikking van de voorzitter m.b.t. het onderhoudsgeld voor de kinderen na echtscheiding een veroordeling wegens familieverlating worden opgelopen. Het Hof van Beroep te Gent (*gecit.*) heeft in navolging van constante rechtspraak (zie W. Dëlva, G. Baeteman en M. Bax, «Overzicht van rechtspraak (1964-1974), Personen- en Familierecht», *T.P.R.*, 1976, 430, nr. 81) geopteerd voor de opvatting dat het bestuur over de persoon en de goederen van de kinderen, voor degene van de echtgenoten aan wie het niet werd toevertrouwd, de handhaving insluit van de verplichting tot onderhoud ten behoeve van de kinderen, zoals voorlopig werd bepaald (*anders* m.b.t. de voorlopige maatregelen over het onderhoudsgeld van vóór de wet van 8 april 1965 (jeugdbescherming) toen de regeling van het behoud van de voorlopige maatregelen nog niet bestond : Cass., 13 september 1977, *Pas.*, 1978, I, 43).

Strafrechtelijk wordt deze interpretatie ter discussie gesteld omwille van de rechtszekerheid die door het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel gewaarborgd wordt (L. Dupont, noot bij Hof Gent, 11 februari 1977, *gecit.* ; antwoord op de noot van L. Dupont door E. Desmet, «Bezorgt een

veroordeling voor verlating van familie, gebaseerd op de huidige tekst van art. 302 B.W., de penalist een kwaad geweten?» *R.W.*, 1977-78, 2676).

Er zij nog gezegd dat de rechter voor de bepaling van het onderhoudsgeld voor de kinderen na echtscheiding (art. 303 B.W.), naast de inkomsten van de ouders, rekening kan houden met andere criteria, zoals de levensgewoonten van het kind tijdens het gemeenschappelijk leven (Cass., 12 januari 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 563; *Pas.*, 1978, I, 532; *J.T.*, 1978, 348).

48. *Onderhoudsgeld voor ex-echtgenoot*. De uitkering van art. 301 B.W. moet de rechthebbende in staat stellen dezelfde levensvoorwaarden te genieten als die welke hij genoot tijdens het gemeenschappelijk leven. Dit betekent niet dat voor de begroting van het bedrag rekening moet worden gehouden met de inkomsten van de schuldenaar op het ogenblik van het gemeenschappelijk leven. Een beschikking in kort geding, uitgesproken onmiddellijk na de onderbreking van het gemeenschappelijk leven, kan dan ook niet dienend zijn om de inkomsten en de uitgaven van de partijen te bepalen (Hof Brussel, 16 maart 1977, *Rev.trim.dr.fam.*, 1978, 31 met noot M.-F. Lampe-Franzen). De draagkracht van de partijen moet immers worden beoordeeld op het ogenblik van de overschrijving van de eindbeslissing (Cass., 2 september 1977, *Rev.trim.dr.fam.*, 1979, 185; *Pas.*, 1978, I, 4; Hof Brussel, 15 juni 1977, *J.T.*, 1978, 10; Rb. Brussel, 15 juni 1976, *Rev.trim.dr.fam.*, 1979, 187; zie M. Bax, «Onderhoudsgeld na echtscheiding», in *Onderhoudsgeld*, Brussel, 1978, 90, nrs. 7-8) tenzij — gelet op het veranderlijk karakter van de uitkering sinds de wet van 9 juli 1975 — de behoefte later ontstaan is, in welk geval rekening moet worden gehouden met de inkomsten en de uitgaven van de partijen op het ogenblik van de inleiding van de eis (in verband met art. 307 B.W. : Vred. Etterbeek, 10 juli 1978, *J.T.*, 1978, 600).

De levensstandaard van de echtgenoten wordt door de rechter soeverein beoordeeld. Daarbij is «het behoud van dezelfde levensvoorwaarden als tijdens het samenleven» volgens het Hof van Beroep te Brussel geen verplicht criterium voor de rechter (Hof Brussel, 8 juni 1977, *Pas.*, 1977, III, 46; *Rev.trim.dr.fam.*, 1979, 189; zie ook Rapport Claes, *Parl.Besch.*, Kamer, 1974-75, nr. 603/2, 40). Hij zou daarvan kunnen afwijken b.v. wegens de korte duur van het huwelijk. Dit komt echter erop neer dat de schuldige zich a.h.w. op zijn eigen fout mag beroepen, in die zin dat hij er vroeg bij was om zich schuldig te gedragen.

Is de uitkering op grond van art. 301 B.W. veranderlijk, een verhoging kan slechts worden toegestaan wanneer de uitkering in ruime mate ontoereikend is geworden om in het bestaan van de gerechtigde te voorzien op gelijkwaardige wijze als tijdens het samenleven ten gevolge van omstandigheden onafhankelijk van de wil van de uitkeringsgerechtigde (ziekte, werkloosheid enz.). Daarentegen kan een verhoging van de inkomsten van de uitkeringsplichtige geen aanleiding geven tot verhoging (Cass., 15 februari 1979, *Info-Jura*, 1979, 72), tenzij de oorspronkelijk vastgestelde uitkering, ingevolge de naleving van de beperking van de uitkering tot een derde van de inkomsten van de schuldenaar, ontoereikend was om, vóór de verbetering van de toestand van de schuldenaar, aan de uitkeringsgerechtigde gelijkwaardige levensvoorwaarden te waarborgen (zie M. Bax, «Onderhoudsgeld na echtscheiding», in *Onderhoudsgeld*, Brussel, 1978, 91, nr. 11).

49. De reeks van uitspraken in verband met de bevoegd-

heid van de vrederechter om op grond van art. 301 B.W. een onderhoudsuitkering toe te staan (zie vorige kroniek, *R.W.*, 1977-78, 2481) wordt aangevuld met een beslissing van de Rb. Brussel : het sui generis karakter van de uitkering na echtscheiding heeft de wetgever er niet toe gebracht om bijzondere regels inzake rechtspleging in te voeren of om de bestaande regels te wijzigen; bijgevolg blijft art. 591, 7^o, Ger. W. van toepassing en is de vrederechter ter zake bevoegd (Rb. Brussel, 4 mei 1977, *R.W.*, 1977-78, 1377 met noot J. Laenens; ook Rb. Luik, 27 februari 1979, *J. Liège*, 1978-79, 235).

Na vonnis blijft de vrederechter bevoegd om zijn beslissing te interpreteren zolang de interpretatie niet de gedwongen uitvoering betreft (Rb. Luik, 6 maart 1979, *J. Liège*, 1978-79, 237; in verband met de interpretatie van de voorafgaande overeenkomst inzake onderhoudsgeld na echtscheiding door onderlinge toestemming, zie nr. 53).

50. Ingeval de echtscheiding wordt toegestaan op grond van gewone feitelijke scheiding (art. 232, eerste lid, B.W.), heeft enkel de echtgenoot-verweerder — die vermoed wordt de onschuldige te zijn — recht op uitkering (artt. 306 en 307bis B.W.) tenzij de echtgenoot-eiser het bewijs levert dat de feitelijke scheiding te wijten is aan de fouten en tekortkomingen van de andere echtgenoot, welk bewijs ook is toegelaten zo hij vroeger veroordeeld is om aan de echtgenoot-verweerder onderhoudsgeld te betalen (Rb. Luik, 8 december 1977, *Rev. Not.*, 1979, 83 met noot F.L.). De vrederechter mag daarover oordelen zo de uitkering na echtscheiding wordt gevraagd (Rb. Luik, 27 februari 1979, gecit. onder nr. 49).

Deze fouten en tekortkomingen moeten, aldus de rechtbank te Brussel, niet dezelfde intensiteit vertonen als de grove beledigingen waarvan sprake in artikel 231 B.W. (Rb. Brussel, 31 januari 1977, *Rev.trim.dr.fam.*, 1978, 365 met noot van M.-F. Lampe-Franzen). Bijgevolg zou aan de eiser die het tegenbewijs poogt te leveren niet het gezag van gewijsde van een beslissing, waarbij hij werd afgewezen in een vordering gebaseerd op de artt. 229 en 231 B.W., kunnen worden tegengeworpen. Hoewel er identiteit van de feiten bestaat, is de oorzaak verschillend: in het ene geval worden de feiten aangevoerd als grond tot ontbinding van het huwelijk, in het andere geval als grond tot verbreking van de levensgemeenschap (M.-F. Lampe-Franzen, noot bij Rb. Brussel, 31 januari 1977, gecit.). Deze situatie komt nogal eigenaardig voor, rekening houdend met het feit dat oorzaak zijn van feitelijke scheiding precies een grond tot echtscheiding vormt in het kader van art. 231 B.W. Verder zou de «mindere» schuld van een echtgenoot aan zijn partner een betere situatie inzake onderhoudsgeld waarborgen: de beperking tot een derde van de inkomsten van de echtgenoot-schuldenaar valt hier weg.

De feiten, die het bewijs van de schuld van de verweerder moeten aanbrengen, moeten de feitelijke scheiding voorafgaan (Hof Brussel, 21 december 1977, *R.W.*, 1978-79, 1712) zonder noodzakelijk ermee samen te vallen, maar een lange periode tussen de feiten en de feitelijke scheiding kan wijzen op verzoening, te bewijzen door de verweerder (Rb. Brussel, 31 januari 1977, gecit.); over de exceptie van verzoening, zie noot van M.-F. Lampe-Franzen bij dit vonnis, o.c., 370 e.v.).

§ 6. *Echtscheiding door onderlinge toestemming*⁴

⁴ F. Poelman, «Une année de divorces par consentement mutuel à Bruxelles», *J.T.*, 1979, 1 e.v. en 82 e.v.

51. Sinds de wet van 1 juli 1972 is art. 305 B.W., waarbij werd bepaald dat de helft van de goederen van beide echtgenoten bij de eerste verschijning van rechtswege overging op de kinderen, afgeschaft. Toch mag art. 305 B.W. niet uit het oog worden verloren bij het opstellen van de oorsprong van eigendom van goederen die het voorwerp hebben uitgemaakt van een overgang op de kinderen vóór de inwerkingtreding van de wet van 1 juli 1972 (W. Pintens, «De echtscheiding in de notariële praktijk», *T. Not.*, 1978, 35, voetnoot 9).

Of art. 305 B.W. nog van toepassing was op de hangende echtscheidingsprocedures, hangt af van het ogenblik waarop de kinderen medeëigenaars werden van de goederen van beide echtgenoten (voor de probleemstelling, zie W. Pintens, «De afschaffing van art. 305 B.W. door de wet van 1 juli 1972 — Een wetsconflict in de tijd», *T. Not.*, 1977, 297). Daarover scheen er in de rechtsleer geen eensgezindheid te bestaan (zie G. Baeteman, W. Delva en M. Bax, *o.c.*, 444, nr. 87). Volgens het Hof Antwerpen was de voorwaarde voor de eigendomsoverdracht — de echtscheiding — een opschortende voorwaarde zodat de eigendomsoverdracht geschiedt op het ogenblik van de overschrijving van de echtscheiding. Daar op dat ogenblik art. 305 B.W. niet meer van toepassing was, had er geen eigendomsoverdracht plaats (Hof Antwerpen, 20 december 1976, *R.G.*, 1978, nr. 22244, 201 met noot van A.C.; *anders*: Rb. Hasselt, 15 januari 1974, *R.W.*, 1973-74, 1616; *Pas.*, 1974, III, 24: eigendomsoverdracht vanaf de eerste verschijning onder de ontbindende voorwaarde dat de echtscheiding niet tot stand komt).

De oplossing van deze vraagstelling, is voor de notariële praktijk niet zonder belang en vraagt daarom naar een wetgevend initiatief: de opstelling van een rechtszekere oorsprong van eigendom is onmogelijk; daarenboven moet de verkoop van onroerende goederen, toebehorend aan minderjarigen geschieden volgens de vormen bepaald in art. 1186 e.v. Ger. W. (W. Pintens, *o.c.*, 300).

52. Krachtens art. 1287, eerste lid, Ger. W. moeten de partijen vooraf hun wederzijdse rechten regelen. De getroffen regeling geldt onder opschortende voorwaarde dat het huwelijk ontbonden is. Een wijziging van die regeling vóór de echtscheiding laat de rechtspraak slechts toe, met wederzijds akkoord van de partijen, onder de voorwaarde dat een aan beide partijen vreemde gebeurtenis een verandering in hun rechten tot gevolg heeft (Hof Luik, 3 juni 1976, *Rev. not.*, 1978, 50 met noot E. Van Laethem). Bijgevolg is ongeldig de tegenbrief die partijen bij onderhandse akte gemaakt hebben (Rb. Leuven, 19 december 1977, *R.W.*, 1978-79, 1054 met noot W. Pintens; zie ook gecit. rechtspraak bij W. Delva en G. Baert, «Overzicht van rechtspraak (1960-1963), Personen- en familierecht», *T.P.R.*, 1964, 422, nr. 77).

53. Omdat de overeenkomst inzake onderhoudsgeld tussen de echtgenoten de wil van de partijen tot grondslag heeft (Vred. Etterbeek, 24 oktober 1977, *Rev. trim.dr.fam.*, 1978, 84 met noot J.L. Renchon; *id.*, 15 juni 1978, *T. Vred.*, 1978, 274) mag het overeengekomen onderhoudsgeld volgens een unanieme rechtspraak niet worden gewijzigd (anders wat betreft het onderhoudsgeld voor de kinderen: Vred. Fléron, 21 november 1978, *Rev. Not.*, 1979, 207 met noot P.W.; Rb. Brussel, 13 februari 1979, *Rev. Not.*, 1979, 371; en het hoederecht over de kinderen: Rb. Brussel, 17 mei 1978, *R.W.*, 1978-79, 1244, waarin ten onrechte geopteerd wordt voor de bevoegdheid van de burgerlijke

rechtbank) hoewel de juistheid van deze stellingname, gelet op de onvoorzienbare omstandigheden, kan worden betwijfeld (J.L. Renchon, noot bij Vred. Etterbeek, 24 oktober 1977, gecit). Ook in de hypothese dat de vrouw in concubinaat leeft mag het overeengekomen onderhoudsgeld niet worden gewijzigd (Hof Brussel, 22 januari 1962, *Pas.*, 1963, II, 44), tenzij daarin uitdrukkelijk in de overeenkomst werd voorzien. Staat in de overeenkomst «verval van onderhoudsgeld indien de vrouw in gezinsverband gaat samenleven met een andere man» dan moet, indien de man beweert dat die vrouw in een dergelijke situatie leeft, die clausule door de vrederechter worden geïnterpreteerd (Vred. Brasschaat, 22 november 1978, *T. Vred.*, 1979, 148; in dezelfde zin: *id.*, 30 juni 1976, *R.W.*, 1976-77, 1266, met noot van W. Pintens; *anders*: Hof Brussel, 15 mei 1973, *J.T.*, 1974, 86: bevoegdheid van de rechtbank van eerste aanleg). De overeenkomst maakt immers geen geheel uit met het latere vonnis dat de echtscheiding toelaat (J. Laenens, «Overzicht van rechtspraak (1970-1978), De bevoegdheid», *T.P.R.*, 1979, 275, nr. 47).

In twee andere gevallen werd de rechtbank van eerste aanleg geconfronteerd met een interpretatieprobleem. In het ene geval was in de overeenkomst een onderhoudsgeld voor een van de echtgenoten bepaald zonder onderscheid tussen proefperiode en periode na echtscheiding. De rechtbank, uitspraak doende in hoger beroep, heeft daaruit afgeleid dat de echtgenoot-schuldenaar zich onherroepelijk verbonden had om onderhoudsgeld te betalen zowel gedurende de proeftijd als na de echtscheiding (Rb. Antwerpen, 27 februari 1979, *R.W.*, 1978-79, 2598 met noot J.P.). In het andere geval hadden de partijen in de voorafgaande overeenkomst verklaard dat zij na de echtscheiding de blote eigendom van een huis in gemeenschap zouden schenken aan de kinderen en het vruchtgebruik ervan aan de vrouw, die echter van het moment van de overeenkomst alle schulden en lasten op dat huis voor haar rekening nam. Het geschil betrof de kosten van eigendomsoverdracht. De rechtbank besliste dat alle kosten i.v.m. het onroerend goed door de vrouw moesten worden gedragen, maar niet de kosten m.b.t. de eigendomsoverdracht (Rb. Mechelen, 31 oktober 1978, *R.W.*, 1978-79, 1605).

53bis. *Overschrijving*. De termijn, bedoeld in art. 1313, derde lid, Ger. W. is een vervaltermijn waarvan de rechtbank slechts ontheffing kan verlenen indien bewezen wordt dat de overschrijving niet kan geschieden ten gevolge van overmacht, een vreemde oorzaak of een toevallige gebeurtenis. De fouten, nalatigheden of tekortkomingen van de lasthebber verbinden de lastgever, wanneer ze binnen de grenzen van de lastgeving zijn begaan en op zich zelf voor de lastgever geen vreemde oorzaak, toeval of overmacht zijn (Rb. Brussel, 22 februari 1978, *R.W.*, 1978-79, 1370 met noot; *Pas.*, 1978, III, 36; in dezelfde zin: Cass., 24 januari 1974, *Pas.*, 1974, I, 553 met noot W.G.; *R.W.*, 1973-74, 2496).

§ 8. Afstamming

54. *Algemeen*. Belangrijk ten deze is het wetsontwerp Van Elslande tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de afstamming en de adoptie (*Parl. Besch.*, *Senaat*, 1977-78, nr. 305/1, van 15 februari 1978). Dit wetsontwerp werd door heel wat auteurs onder de loep genomen: J.M. Pauwels, «Het wetsontwerp Van Elslande betreffende afstamming en adoptie», *R.W.*, 1978-79, 1202;

M. Th. Meulders-Klein, «La réforme du droit de la filiation en Belgique — Analyse du projet de loi nr. 305», *Rev.trim.dr.fam.*, 1979, 5 ; J. Gerlo, «De wetsontwerpen Vranckx, Vanderpoorten en Van Elslande betreffende de afstamming», *R.W.*, 1978-79, 193 ; R. Gotzen, «Beschouwing over de invloed van het wetsontwerp Van Elslande inzake afstamming op de regeling van het ouderlijk gezag», *R.W.*, 1978-79, 387).

Uit de lezing van voornoemde commentaren mag voldoende blijken dat dit wetsontwerp verre van volmaakt is. Hetgeen geen reden mag zijn om de invoering van een nieuwe wetgeving⁵ inzake afstamming nog langer uit te stellen, zeker nu niet meer na de uitspraak van het Europees Hof van de rechten van de mens van 13 juni 1979 in de zaak Marckx : het Hof heeft de Belgische Staat veroordeeld omdat zijn afstammingswetgeving het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens in verscheidene opzichten schendt. De feiten die aan het arrest ten grondslag liggen, kunnen als volgt worden samengevat : eind 1973 krijgt een ongehuwde moeder een kind ; overeenkomstig art. 405 B.W. nodigt de vrederechter de moeder uit om het kind te erkennen ; de jonge moeder gaat op het verzoek in maar wanneer ze later verneemt dat de adoptie van haar kind een beter statuut impliceert, gaat ze tot adoptie over ; precies deze situatie, waaruit blijkt dat de Belgische wetgever de natuurlijke afstamming als dusdanig niet erkent, klaagt de ongehuwde moeder (in eigen naam en in naam van het minderjarig kind) aan bij de Commissie van de rechten van de mens ; de Commissie verklaart de grieven grosso modo ontvankelijk en maakt de zaak bij het Hof aanhangig met de vraag of de Belgische wetgeving inzake afstamming art. 8 (bescherming van het gezinsleven) van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en art. 1 van het Protocol nr. 1 (bescherming van het eigendomsrecht) afzonderlijk beschouwd en in samenhang met art. 14 (algemeen discriminatieverbod) van genoemd verdrag, schendt.

Wat de vaststelling van de moederlijke afstamming betreft, leidt het Hof uit de omstandigheid, dat de moeder haar kind moet erkennen om ten opzichte van het kind de moederlijke afstamming te doen vaststaan, een schending af van art. 8, afzonderlijk genomen. Ook ten aanzien van het kind is er volgens het Hof een schending van art. 8 in de mate dat het in de periode tussen de geboorte en de erkenning juridisch zonder moeder is geweest. Daar er geen enkele objectieve en redelijke rechtvaardigingsgrond kan worden gevonden voor een andere regeling voor de vaststelling van de natuurlijke afstamming in vergelijking met de wettige, stelt het Hof ten aanzien zowel van de moeder als van het kind een schending van art. 14, in samenhang met art. 8, vast. Inzake de gevolgen van de afstamming is het Hof van mening : 1) m.b.t. de juridische uitgestrektheid van de natuurlijke familie tot de eerste graad, dat, aangezien «gezinsleven» in art. 8 betrekking heeft op de verhoudingen tussen de naaste verwanten (grootouders/kleinkinderen), er een schending is van art. 8, afzonderlijk beschouwd, ten aanzien van de moeder en het kind ; nu er geen objectieve en redelijke rechtvaardigingsgrond is voor een verschillende behandeling in vergelijking met de wettige familie, is er ten aanzien van de moeder en het kind een schending van

art. 14 in samenhang met art. 8 ; 2) m.b.t. de patrimoniale rechten van het kind, dat het kind het slachtoffer is geweest van een schending van art. 14 in samenhang met art. 8 zowel aangaande de beperkingen inzake de bewaamheid om van zijn moeder goederen te ontvangen (art. 908 B.W.) als met betrekking tot de totale afwezigheid van elke erfrechtelijke roeping ten aanzien van de naaste verwanten langs moederszijde ; 3) m.b.t. de patrimoniale rechten van de moeder, dat de omstandigheid dat zij haar kind krachtens art. 908 B.W. minder kan geven dan wanneer het om een wettig kind ging, op een discriminatie wijst in vergelijking met de situatie van de gehuwde moeder zodat er een schending is van art. 14 in samenhang met art. 8 en met art. 1 van het Protocol nr. 1 (Cour Européenne des droits de l'homme, 13 juni 1979, affaire Marckx).

Men kan de vraag stellen wat de weerslag is van dit arrest op de geldende rechtstechniek inzake afstamming in afwachting dat een hervorming op dit gebied wordt doorgevoerd. Moet worden aangenomen dat art. 908 B.W. is opgeheven ? Heeft het natuurlijk kind voortaan dezelfde erfrechten als het wettig kind ?

Indien men aanneemt dat art. 8 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, zoals het geïnterpreteerd werd door het Europees Hof, onmiddellijke werking heeft in het Belgische interne recht, dan moeten de rechtbanken vanaf 13 juni 1979 weigeren het Belgisch afstammingsrecht toe te passen in de mate dat het Europees Hof de onverenigbaarheid van bepaalde artikelen ervan met genoemd verdrag heeft vastgesteld. Of art. 8 self-executing is, zal wellicht een kluit zijn voor de beoefenaars van het internationaal recht.

Quid met de reeds opgevallen nalatenschappen ? Het Europees Hof heeft op deze vraag zelf een antwoord gegeven door te bepalen dat de rechtszekerheid de Belgische Staat vrijstelt om gedane zaken opnieuw ter discussie te stellen (§ 58, Cour Européenne des droits de l'homme, 13 juni 1979, affaire Marckx). Het is zeer de vraag of het Hof het recht heeft om zich uit te spreken over de werking van zijn arresten in de Belgische interne orde.

55. *Ontkenning van vaderschap wegens morele onmogelijkheid tot geslachtsverkeer.* Wanneer de man aantoonbaar de geboorte van het kind voor hem verborgen is gehouden, kan hij het kind ontkennen op grond van overspel van de vrouw, in welk geval hij alle feiten mag aanvoeren die geschikt zijn tot bewijs dat hij de vader van het kind niet is (art. 313, eerste lid, B.W.).

De verheling van de geboorte (bewijs : Hof Antwerpen, 30 juni 1976, *Rev.trim.dr.fam.*, 1978, 341 ; Rb. Luik, 10 november 1978, *J. Liège*, 1978-79, 116) maakt het juist verdacht dat het kind van de wettige echtgenoot zou zijn. De onwetendheid van de man mag echter niet worden gelijkgesteld met de opzet van de moeder, die kenmerkend is voor het verborgen houden (Cass., 15 september 1977, verder gecit.).

Het Hof van Cassatie heeft vroeger reeds, volgens de omstandigheden, voor verdacht gehouden het verborgen houden van de zwangerschap zij het dan nog niet over de hele duur ervan (Cass., 7 november 1963, *R.W.*, 1964-65, 195) en is nu zelfs zover gegaan dat het de verheling van zwangerschap zonder meer met verheling van geboorte gelijkstelt (Cass., 15 september 1977, *J.T.*, 1978, 82 ; *R.W.*, 1978-79, 34 met noot J.M. Pauwels ; *Arr. Cass.*, 1978, 65 ; *Pas.*, 1978, I, 60 ; *Rev.trim.dr.fam.*, 1979, 185 ; ook Rb.

⁵ Zie voor Zwitserland, G. Flattet, «Le nouveau droit suisse de la filiation», *Rev.int.dr.C.*, 1977, 675 e.v.

Brussel, 7 februari 1977, *Pas.*, 1977, III, 64).

Reeds lang heeft de rechtspraak ingezien dat het een overdreven vereiste is het bewijs van overspel als afzonderlijk bewijs te eisen als met wetenschappelijke zekerheid is uitgemaakt dat de wettige echtgenoot niet de vader kan zijn (zie daarover J.-L. Renchon, «Deux aspects du désaveu de paternité : l'action en désaveu préventif et la preuve de l'adultère dans l'article 313, al. 1 C.c.», *Rev.trim.dr.fam.*, 1978, 128 e.v.). Inderdaad, wanneer met wetenschappelijke zekerheid mocht worden aangetoond dat de man van de vrouw die het kind ter wereld bracht er niet de vader van is — b.v. door een hematologisch onderzoek — dan is automatisch ook uitgemaakt dat er overspel is gepleegd (W. Delva, «De ontkenning van vaderschap», in *Gezinsrecht*, Gent, 1975, 301, nr. 29).

De rechtspraak evolueert zelfs nog verder door tot het bewijs van overspel te besluiten zodra er morele zekerheid bestaat (voor bewijs : Rb. Luik, 25 november 1977, *J. Liège*, 1977-78, 219) omtrent de onmogelijkheid tot geslachtelijke omgang tussen de man en zijn vrouw (Hof Brussel, 29 oktober 1975, *Rev.trim.dr.fam.*, 1978, 163, bevestigd door Cass., 2 december 1976, *Rev.trim.dr.fam.*, 1978, 148 ; *Pas.*, 1977, I, 381 ; *Arr. Cass.*, 1977, 386 ; *anders* : Cass., 14 november 1975, *R.W.*, 1975-76, 1569 ; *Pas.*, 1976, I, 328 ; *Arr. Cass.*, 1976, 339 : bewijs van de drie elementen (verheling van geboorte, overspel en niet-vaderschap)).

56. *Ontkenning van vaderschap in geval van donorinseminatie*. In art. 318, § 4, B.W. van het wetsontwerp-Van Elslande tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de afstamming en de adoptie (zie boven nr. 54) wordt aan de man de mogelijkheid tot ontkenning in geval van donorinseminatie ontnomen indien hij toestemming heeft gegeven tot een daad die de verwekking van het kind tot doel heeft, echter niet wanneer hij enkel heeft ingestemd dat zijn vrouw met een derde geslachtsbetrekkingen onderhield. Deze oplossing is totaal verschillend van de Franse, waar een gehuwde man eerst zijn toestemming tot donorinseminatie kan geven en daarna zijn vaderschap kan ontken (Trib. gr. Inst. Nice, 30 juni 1976, *Rev. Not.*, 1977, 507 met noot F.L. ; *J.C.P.*, 1977, II, 18597 met noot M. Harichaux-Ramu ; *Rev.trim.dr.civ.*, 1977, 746 met noot R. Nerson ; *D.*, 1977, 45 met noot D. Huet-Weiller ; *Gaz.Pal.*, 1977, I, 48 met noot E. Paillet ; zie ook N.-J. Mazen, «L'insemination artificielle : une réalité ignorée par le législateur», *J.C.P.*, 1978, I, 2899) en van de Nederlandse, waar de ontkenning uitgesloten is zodra de man toestemming heeft gegeven tot de daad die de verwekking tot gevolg kan hebben (art. 201 e.v. Ned. B.W.). De vraag of de ontkenning mogelijk moet blijven voor een echtgenoot die tot de donorinseminatie heeft toegestemd is moeilijk te beantwoorden. Wordt ervan uitgegaan dat de socio-affectieve binding grondslag kan zijn van een afstammingsband zodat het biologische element niet langer meer als een noodzakelijke voorwaarde tot vaststelling van de afstamming wordt beschouwd, dan heeft de echtgenoot die tot de donorinseminatie heeft toegestemd zich verbonden het sociaal vaderschap op zich te nemen waardoor hij een afstammingsband heeft gecreëerd. In dit opzicht zou hem de mogelijkheid niet mogen worden gegeven om het kind te ontken. Zo de mogelijkheid tot ontkenning hem niet wordt ontzegd, omdat hij niet de biologische vader is, zou hij minstens een vergoeding moeten uitkeren om te zorgen, althans in zekere mate, voor het onderhoud en de op-

voeding van het kind (R. Dierkens, «Artificiële filiatie», in *Gezinsrecht*, Gent, 1975, 384, nr. 50).

57. *Wettiging post nuptias*. Wanneer uitzonderlijk de wettiging nog kan gebeuren na de voltrekking van het huwelijk (art. 331bis B.W.), moet, ingeval de afstamming van een in overspel verwekt kind ten aanzien van de ouders of van een van hen niet vaststaat, een verzoek tot machtiging om te erkennen (art. 331 B.W.) worden gedaan, onderscheiden van het verzoek tot het verkrijgen van de wettiging ; evenwel kan het verzoek tot wettiging op basis van art. 331bis B.W. als een verzoek tot machtiging om te erkennen op grond van de artikelen 331 en 335 B.W. gelden (impliciet) (Rb. Hasselt, 27 september 1977, *Rev.trim.dr.fam.*, 1979, 102 met noot P. Senaeve).

Kan het verzoekschrift waarbij de wettiging post nuptias wordt gevorderd geldig door een van de echtgenoten alleen worden ingediend ? Deze vraag rijst vooral in het geval waarin een van de echtgenoten overleden is. De Burgerlijke Rechtbank te Charleroi bevestigt haar vroegere rechtspraak (Rb. Charleroi, 24 januari 1959, *J.T.*, 1959, 153) waarbij gesteld wordt dat niets zich ertegen verzet dat na het overlijden van een van de natuurlijke ouders van het kind de overlevende echtgenoot een verzoek tot wettiging van een erkend natuurlijk kind indient op voorwaarde dat aan alle voorwaarden voor de wettiging — geldig huwelijk van de ouders, vaststelling van de afstamming ten aanzien van de beide ouders — is voldaan (Rb. Charleroi, 11 maart 1976, *Rev.trim.dr.fam.*, 1978, 275 met noot Jongmans). Dit lijkt de juiste stelling te zijn : immers, de wettiging van louter natuurlijke kinderen is in de optiek van de wetgever van rechtswege verbonden aan het huwelijk van en de erkenning door de natuurlijke ouders, en de rechtbank oefent alleen toezicht uit (zie W. Delva, *Personen- en familierecht*, 1978, vol. 2B, 329 en P. Senaeve, noot bij Rb. Hasselt, 10 april 1979, *R.W.*, 1978-79, 2744 ; *anders* maar ten onrechte, zij het dan in de hypothese dat beide ouders nog leven : Rb. Hasselt, 10 april 1979, *R.W.*, 1978-79, 2744 met noot P. Senaeve).

58. *Vordering tegen de vermoedelijke vader*. De vordering in het kader van art. 340b B.W. moet door middel van een verzoekschrift (Hof Antwerpen, 14 december 1977, *R.W.*, 1977-78, 2795 ; art. 340f B.W.) worden ingeleid bij de voorzitter van de rechtbank van de woonplaats van de verweerder (art. 624 Ger. W.). Daar de wet ten aanzien van deze materie niet uitdrukkelijk bepaalt welke rechtbank bevoegd is, zijn de algemene principes van toepassing (Rb. Brussel, 25 mei 1977, *R.W.*, 1977-78, 1578 ; *anders* : W. Delva, *Personen- en familierecht*, 1978, vol. 2B, 320 : bevoegdheid van de voorzitter van de rechtbank van de woonplaats van het kind).

59. *Vordering tot inroeping van staat*. De vordering tot gerechtelijke erkenning heeft alle kenmerken van de vorderingen van staat. Bijgevolg raakt ze de openbare orde en kan er, volgens het Hof van Cassatie, onmogelijk afstand van worden gedaan wanneer er *morele* belangen op het spel staan (Cass., 10 november 1977, *J.T.*, 1978, 118 ; *Pas.*, 1978, I, 289 ; *Arr. Cass.*, 1978, 303 ; *Rev.trim.dr.fam.*, 1978, 27 : wel afstand mogelijk in geval van *materiële* belangen). Hoe moet dan art. 330 B.W. in verband met de voortzetting van de rechtsvordering tot inroeping van staat door de erfgenamen worden begrepen dat spreekt van «uitdrukkelijke afstand» door het kind gedaan ? Volgens Wolfcarius betekent dit niet dat het kind geldig van zijn vordering afstand kan doen ; de wetgever heeft daarmee enkel

willen zeggen dat de erfgenamen de rechtsvordering tot inroeping van staat mogen voortzetten tenzij het kind uitdrukkelijk — zij het ongeldig (de wetgever spreekt zich daarover niet uit) — tot uiting heeft gebracht deze vordering niet te willen voortzetten (M. Wolfcarius, «De l'indisponibilité de l'état et de la filiation, observations à propos de l'arrêt prononcé le 10 novembre 1977 par la Cour de cassation», *Rev.trim.dr.fam.*, 1978, 313 ; ook H. De Page, I, 382, nr. 262c).

Is het inderdaad zo dat de vordering van staat inzake afstamming onbeschikbaar is zodat elke dading, elk compromis, ieder berusting in een vonnis of iedere afstand van hoger beroep ongeoorloofd is, toch moet men zich afvragen of de draagwijdte van dit principe niet moet worden beperkt. De afstand van de vordering van staat inzake afstamming die niet tot gevolg heeft dat de staat wordt gewijzigd maar waardoor integendeel de betwiste staat wordt bevestigd, moet m.i. als geldig worden beschouwd (zie ook M. Planiol en G. Ripert, *Traité pratique de droit civil français*, I, par R. Savatier, nr. 27 ; kritiek hierop door D. Huet-Weiller, «Réflexions sur l'indisponibilité des actions relatives à la filiation», *D.*, 1978, Chron. XLII, 235 ; ook H. De Page, I, 382, nr. 262, c). Ook inzake echtscheiding wordt dezelfde zienswijze gevolgd : iedere berusting in een vonnis dat echtscheiding toestaat is nietig omdat dan de openbare orde geraakt wordt (Hof Brussel, 24 juni 1965, *Pas.*, 1965, II, 216 ; Hof Brussel, 4 november 1966, *J.T.*, 1967, 47).

§ 9. Adoptie en wettiging door adoptie⁶

60. *Adoptie en wettiging door adoptie door de grootouders.* De rechtspraak blijft verdeeld over de vraag of de grootouders hun kleinkinderen kunnen adopteren of wettigen door adoptie (zie kroniek (1975-1976), *R.W.*, 1976-77, 1684, nr. 115 ; zie ook J. Dalcq-Depoorter, «Adoption et légitimation», *Rev. Not.*, 1979, 170 e.v., nr. 11). Omdat de wettiging door adoptie van een erkend natuurlijk kind door zijn natuurlijke grootvader en diens tweede echtgenoot strijdig is met de orde der familie — de geadopteerde wordt broer of zuster van de moeder — is het Hof van Beroep te Brussel niet ingegaan op het verzoek ervan ; het heeft wel de gewone adoptie toegestaan omdat deze geen enkele band van bloedverwantschap tussen de geadopteerde en de afstammelingen van de adoptant schept (Hof Brussel, 9 februari 1978, *Rev.trim.dr.fam.*, 1978, 243 met noot N. Gallus ; *J.T.*, 1978, 245). Het omgekeerde zou juist zijn : bij gewone adoptie behoudt de geadopteerde de banden met de oorspronkelijke familie hetgeen bij wettiging door adoptie niet het geval is. Verder verwacht het hof hier twee begrippen : rol met biologie. De eventuele wettiging door adoptie door de grootouders van hun kleinkind brengt met zich dat het sociaal ouderschap voortaan i.p.v. door de ouders door de grootouders wordt waargenomen ; dit kan bijzonder nuttig zijn in de gevallen waarin de ouders in de onmogelijkheid zijn hun ouderlijke taak te vervullen. Biologisch echter blijven zij de ouders van het kind. Vandaar dat in geval van wettiging door adoptie, waarbij elke

band met de oorspronkelijke familie wordt verbroken, ten aanzien van die familie huwelijksbeletselen blijven bestaan.

In een ander geval heeft het Hof van Beroep te Brussel zelfs de aanvraag tot adoptie van twee kinderen door een grootmoeder van moederszijde geweigerd omdat geen uitzonderlijke omstandigheden aanwezig waren die de adoptie konden rechtvaardigen : de adoptant had de uitsluitende bedoeling zijn familienaam over te dragen (Hof Brussel, 2 december 1977, *J.T.*, 1978, 192 met noot F. Poelman, bevestiging van Rb. Brussel, 10 oktober 1977, *J.T.*, 1977, 750). Maar ditmaal terecht, de adoptie moet steeds op wettige redenen steunen, d.w.z. op aanvaardbare redenen die, gelet op de bijzonderheden van het geval, de adoptie aanmerkelijk maken.

61. *Nieuwe adoptie na overlijden van de adoptant door de langstlevende echtgenoot van de adoptant.* Krachtens art. 346, tweede lid, B.W. is een nieuwe adoptie na overlijden van de eerste adoptant slechts mogelijk tijdens de *minderjarigheid* van het kind. Geldt deze voorwaarde ook voor de langstlevende echtgenoot van de adoptant wanneer het adoptief kind van de adoptant tevens zijn natuurlijk kind is, m.a.w. wordt art. 345, § 2, 2°, B.W. dat de adoptie door de overlevende echtgenoot na overlijden van de echtgenoot-adoptant onder gunstiger voorwaarden toelaat, beperkt door art. 346, tweede lid, B.W. ? Volgens Rb. Brussel is een nieuwe adoptie, zelfs van een meerderjarige, mogelijk, wanneer tussen adoptant en geadopteerde een bijzondere verwantschap bestaat, meer bepaald de natuurlijke afstamming van geadopteerde ten opzichte van de adoptant (Rb. Brussel, 16 januari 1978, *Rev.trim.dr.fam.*, 1978, 374). Art. 346, tweede lid, B.W. houdt dus geen beperking in van het algemeen beginsel dat door art. 345, § 2, 2°, B.W. wordt vooropgesteld ; art. 345, § 2, 2°, B.W. zou anders geen zin meer hebben (C. Van Malderen, *Adoptie en wettiging door adoptie*, A.P.R., 1970, 127-128, nr. 140).

62. *Homologatie — Bevoegde rechter ratione loci.* Niet onbelangrijk voor de rechtspraktijk zijn de uitspraken van de jeugdkamer van het Hof van Beroep te Gent (11 mei 1978, *R.W.*, 1978-79, 505 met noot ; *D.M.J.*, I, 357) en van de Jeugdrechtbank te Kortrijk (4 april 1978, *R.W.*, 1978-79, 506 met noot), waarbij de territoriale bevoegdheid van de homologatierechtbank in herinnering wordt gebracht : het is de rechtbank van de verblijfplaats, en niet van de woonplaats, van de adoptant, van een der adopterende echtgenoten in België of, bij gebreke daarvan, die van de verblijfplaats van de geadopteerde of van een van de geadopteerden in België die bevoegd is ; uitzonderlijk is de rechtbank van Brussel bevoegd, met name wanneer geen van de partijen een verblijfplaats heeft in België, ten minste wanneer een van hen van Belgische nationaliteit is. Art. 350, § 1, B.W. laat trouwens geen andere interpretatie toe. Wat onder verblijfplaats moet worden verstaan, heeft de wet niet uitdrukkelijk bepaald. Aangenomen wordt dat het de plaats is waar iemand de facto woont, als dit wonen een zekere tijd duurt (Hof Gent, 11 mei 1978, gecit. ; Van Malderen, *o.c.*, 202, nr. 248 ; zie daarover ook G. Baeteman, W. Delva en M. Bax, *o.c.*, 340, nr. 10 ; A. Martin-Serf, «Du domicile à la résidence», *Rev.trim.dr.civ.*, 1978, 535 e.v.).

63. *Advies van de ascendenten.* Vaak roepen de grootouders tegen de wettiging door adoptie in, wanneer zij overeenkomstig art. 350, § 3, B.W. door de procureur des Konings gehoord worden, dat zij het bezoekrecht ver-

⁶ Voor de invoering van de procedure tot verklaring van adopteerbaarheid, zie de rechtsvergelijkende studie van G. Fedid, «Vers une procédure de déclaration d'adoptabilité», *J.T.*, 1978, 201 e.v.

liezen. Nu sinds het cassatiearrest van 4 maart 1976 bevestigd is dat de wettige grootouders, niettegenstaande het door adoptie gewettigd kind ophoudt tot zijn oorspronkelijke familie te behoren, bezoekrecht krijgen op grond van tussen hen en het kleinkind bestaande banden van genegenheid (zie daarover, M.T. Meulders-Klein, «Légitimation par adoption. A propos du droit de visite des grands-parents d'origine en cas de légitimation par adoption et du fondement du droit de visite des tiers en général», *Rev. Not.*, 1978, 118 e.v. ; B. De Coninck, «Hoe groot zijn de grootouders, kritische studie over de veranderde rol van de grootouders in maatschappij en recht», noot bij Cass., 4 maart 1976, *IUS*, 1979, 30 e.v. ; en referenties in de kroniek (1975-1976), *R.W.*, 1976-77, nr. 122), kan het verliezen van bezoekrecht niet meer als argument tegen de wettiging door adoptie worden aangevoerd (Hof Brussel, 3 maart 1977, *R.W.*, 1977-78, 1627 ; *D.M.J.*, I, 341 ; Hof Luik, 17 mei 1977, *J. Liège*, 1977-78, 33). Wel kan het verbreken van de andere banden met de oorspronkelijke familie worden ingeroepen tegen de wettiging door adoptie hetgeen door het Hof van Beroep te Brussel, wegens de feitelijke omstandigheden in aanmerking werd genomen om de homologatie van de wettiging door adoptie te weigeren (Hof Brussel (jdk.), 11 mei 1978, *D.M.J.*, I, 353 ; in dezelfde zin Hof Luik (jdk.), 29 juni 1976, *J.T.*, 1977, 44 met noot J.P. Masson ; *Rev. Not.*, 1977, 97 ; *J. Liège*, 1976-77, 1 ; anders : zie rechtspraak geciteerd bij J. Dalcq-Depoorter, «Adoption et légitimation par adoption», *Rev. Not.*, 1979, 182, nr. 26).

De vraag kan worden gesteld of de verplichting om het advies van de ascendenten in te winnen moet worden behouden. In het wetsontwerp-Van Elslande tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de afstamming en de adoptie (zie boven nr. 54) valt de verplichting om het oordeel van de grootouders in te winnen weg, dit met het oog op de discretie (zie ook wetsvoorstel van 30 november 1977, *Parl. Besch.*, Senaat, 1977-78, nr. 230).

64. *Herroeping van adoptie*. Volgens de wet kan de adoptie (wettiging door adoptie is onherroepelijk : art. 370, § 5, B.W.) slechts worden herroepen om zeer gewichtige redenen. Terecht heeft de rechtbank te Brussel geconcludeerd dat schuld aan de tekortkoming van een van de verplichtingen die uit de adoptie voortvloeien niet is vereist (Rb. Brussel, 23 november 1977, *Pas.*, 1977, III, 71 ; reeds eerder : Hof Luik, 9 november 1973, *Rev. Not.*, 1974, 133 ; anders : Cl. Renard en E. Vieujean, «Ex. de jur. (1956-1960), Personnes et biens», *R.C.J.B.*, 1962, 148, nr. 83 ; *R.P.D.B.*, Compl. V, v^o «Filiation adoptive», nrs. 578-582).

§ 10. Ouderlijke macht

65. *Aansprakelijkheid van de ouders voor de onrechtmatige daad van hun minderjarige kinderen*. De wet van 6 juli 1977 heeft de vroegere regeling van art. 1384, tweede lid, B.W. grondig gewijzigd : «De vader en de moeder zijn aansprakelijk voor de schade veroorzaakt door hun minderjarige kinderen». Voor een uitvoerige bespreking van deze wetswijziging moet naar de volgende publikaties worden verwezen : M. Denève, «La loi du 6 juillet 1977 modifiant l'article 1384, deuxième alinéa, du Code civil relatif à la responsabilité des parents pour les dommages causés par leurs enfants mineurs», *Rev. trim.dr.fam.*, 1978, 101 ; P. Hamelink, «Over de ouderlijke aansprakelijkheid», *De Verzekering*, 1978, 295 e.v. ; R. Kruithof, «Aansprakelijk-

heid voor andermans daad : kritische bedenkingen bij enkele ontwikkelingen», *R.W.*, 1978-79, 1393 ; J. M. Poupart, «La loi du 6 juillet 1977 modifiant l'article 1384, deuxième alinéa du Code civil relatif à la responsabilité des parents pour les dommages causés par leurs enfants mineurs», *J.T.*, 1977, 743 ; zie in verband met de aansprakelijkheid van de ouders voor de verkeersovertredingen van hun minderjarige kinderen — wet en werkelijkheid, G. Moyaert, *R.W.*, 1978-79, 2289.

66. *Ouderlijke macht en gerechtelijk toezicht*. Daar de ouderlijke macht steeds in het belang van de kinderen moet worden uitgeoefend, m.a.w. een doelgebonden bevoegdheid is (W. Van Gerven, *Beginnselen van Belgisch privaatrecht*, I, *Algemeen deel*, 1974, 173-174, nr. 67) wordt aangenomen dat zij aan het rechterlijk toezicht is onderworpen (De Page, I, nr. 761). De wettelijke macht van de rechter ter zake wordt niet beperkt door de bepalingen van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, waarin de ontzetting uit de ouderlijke macht wordt geregeld (Cass., 9 februari 1978, *R.W.*, 1978-79, 605 ; *Rev. trim.dr.fam.*, 1979, 76 ; *Arr. Cass.*, 1978, 687 ; *J.T.*, 1978, 434).

67. *Hoederecht en grootouders*. Hoewel het in de rechtspraak steeds de regel is geweest dat de grootouders, aangezien zij de ouderlijke macht niet bezitten, zelf geen vordering tot het verkrijgen van het hoederecht mochten instellen (zie G. Baeteman, W. Delva en M. Bax, *o.c.*, nr. 137c, 490) schijnt er daarin nu verandering te zijn gekomen. Zo werd er meermaals beslist dat de wetgever ter zake aan het O.M. geen monopolierecht heeft gegeven en dat geen enkele bepaling van de wet van 8 april 1965 (jeugdbescherming) de grootouders verbiedt op dit gebied initiatief te nemen (Hof Luik, 14 februari 1978, *J.T.*, 1978, 495 ; *J. Liège*, 1977-78, 289 ; Hof Luik, 12 juni 1979, *J. Liège*, 1978-79, 299 ; ook eerder Kgd. Luik, 20 december 1976, *J. Liège*, 1976-77, 146). Hebben de grootouders, in vergelijking met vroeger, heel wat taken verloren, dan lijken ze in de vernieuwde visie op het gezin toch een aantal nieuwe taken toebedeeld te krijgen, waaronder de taak van ouders (zie daarover, B. De Coninck, gecit. onder nr. 63, 38-39).

Onmiddellijk hierop rijst de vraag tot welke rechtbank de grootouders zich moeten wenden wanneer zij de bewaring van hun kleinkinderen wensen te bekomen. Volgens Gerlo is de jeugdrechtbank onbevoegd, gezien geen enkele wet haar bevoegd maakt (J. Gerlo, «De burgerrechtelijke bepalingen van de wet op de jeugdbescherming, Overzicht van rechtsleer, rechtspraak met rechtsvergelijkende aantekeningen», *T.P.R.*, 1973, 121, nr. 13). Anderen wensen de bevoegdheid van de jeugdrechtbank uit te breiden tot alle problemen die zich in verband met de uitoefening van de ouderlijke macht kunnen voordoen (Cl. Delnoy-Margrève, «L'article 7, alinéa 1er de la loi du 8 avril 1965 et les attributions civiles du juge de la jeunesse», *R.C.J.B.*, 1969, 347-349 ; E. Vieujean, «Ex. de jur. (1965-1969), Personnes», *R.C.J.B.* 1971, 315-316). Opteerde de rechtspraak tot voor kort unaniem voor de bevoegdheid van de burgerlijke rechtbank (zie verwijzingen bij J. Gerlo, *o.c.*, 121, voetnoot 2 e.v.), thans is de neiging ontstaan om eerder de jeugdrechtbank bevoegd te achten (Hof Luik, 12 juni 1979, gecit. : Jrb. Ieper, 6 januari 1978, *D.M.J.*, I, 354). Kan de bevoegdheid van de jeugdrechtbank zich inderdaad uitstrekken tot de gezamenlijke controle op de uitoefening van de ouderlijke macht, zij stelt de jeugdrechter echter niet in staat uitspraak te doen

over de vraag wie de rechten van de ouderlijke macht bezit (in die zin A. Fettweis, *Handboek van gerechtelijk recht*, II, *Bevoegdheid*, 218, voetnoot 21) en een geschil tussen ouders en grootouders betreft precies de attributie en niet de uitoefening van de ouderlijke macht, aangezien de grootouders deze niet bezitten (J. Gerlo, *o.c.*, 122, voetnoot 5).

§ 11. Ouderlijke plicht

68. *Toepassing van het adagium «steungeld maakt geen achterstallen»*. Inzake levensonderhoud (art. 205 B.W.) wordt in de regel gezegd dat onderhoudsgeld slechts kan worden verkregen vanaf het ogenblik waarop de vordering wordt ingeleid (De Page, I, nr. 553 in fine; *R.P.D.B.*, Compl. III, tw. «Aliments», nr. 64; zie voor deze problematiek, P. Mathieu, noot bij Rb. Namen (beslagrechter), 17 september 1976, *Rev.rég.dr.*, 1977, 231-233). Het adagium «steungeld maakt geen achterstallen» wordt dan als argument aangewend (voor de betekenis van dit adagium in verband met achterstallige bedragen, zie W. Pintens, noot bij Vred. Brasschaat, *R.W.*, 1976-77, 1270-1271) om elke vordering tot het verkrijgen van onderhoudsgeld voor de gehele periode van behoefte die aan de inleiding van de eis voorafgaat, af te wijzen (zie daarover G. Baeteman, W. Delva en M. Bax, *o.c.*, 484, nr. 133). Evenwel wordt het adagium niet van toepassing geacht wanneer het gaat om de onderhoudsverplichtingen in de artikelen 203 en 213 B.W. omschreven: reeds in 1958 besliste het Hof van Cassatie (Cass., 10 januari 1958, *Pas.*, 1958, I, 478) het tegendeel voor de onderhoudsverplichting uit art. 213 B.W. (art. 212 B.W. oud) en zeer recentelijk voor de onderhoudsverplichting uit de artikelen 203 en 303 B.W. (Cass., 2 juni 1978, *R.W.*, 1978-79, 904 met noot; *J.T.*, 1979, 232; *Rev.trim.dr.fam.*, 1979, 78 met noot J.L. Renchon). Er bestaat echter geen enkele afdoende reden om dezelfde oplossing voor de onderhoudsverplichtingen uit art. 205 B.W. van de hand te wijzen: de wettelijke onderhoudsverplichting ontstaat wanneer aan de hiervoor gestelde voorwaarden voldaan is, zijnde de verwantschap, de behoefte van de eiser en de draagkracht van de verweerder; de rechtbank moet enkel het bestaan van dit recht vaststellen en de uitvoeringsmodaliteiten bepalen (L. Swennen, «De onderhoudsplicht in het burgerlijk recht: algemene beginselen», in *Onderhoudsgeld*, Brussel, 1978, 20-21, nr. 33-35).

69. *Uitvoering van de onderhoudsplicht door een derde — Verhaalsrecht*. Het O.C.M.W. kan het bestaansminimum en de kosten van maatschappelijke dienstverlening verhalen op de onderhoudsplichtigen van de begunstigde tot beloop van het bedrag waartoe zij gehouden zijn gedurende de tijd dat de hulp werd verstrekt (art. 98, § 2, wet van 8 juli 1976). In tegenstelling tot de wet op het bestaansminimum (wet van 7 augustus 1974) werden tot nu toe met betrekking tot de wet op de O.C.M.W.'s nog geen uitvoeringsmodaliteiten getroffen. Deze wet bepaalt dat de O.C.M.W.'s slechts hun recht van verhaal kunnen uitoefenen «binnen de grenzen en onder de voorwaarden bepaald door de Koning». Waarschijnlijk zullen de modaliteiten dezelfde worden als met betrekking tot het bestaansminimum: enkel de echtgenoot, de ascendenten en de descendenten in de eerste graad kunnen worden aangesproken op voorwaarde dat hun belastbaar inkomen hoger is dan 250.000 fr. (vermeerdert met 25.000 fr. per persoon ten laste).

De vraag is echter gerezen hoe het verhaalsrecht moet worden uitgeoefend zolang dit uitvoeringsbesluit niet is genomen. Rb. Antwerpen heeft de vordering van het O.C.M.W. tegen de alimentatieplichtige niet-ontvankelijk verklaard omdat, zolang geen K.B. genomen is, niet kan worden uitgemaakt of de aangesproken onderhoudsplichtigen behoren tot de uiteindelijke door de Koning aan te wijzen categorieën (Rb. Antwerpen, 3 oktober 1978, *De Gemeente*, 1979, 102 met kritische noot). Deze zienswijze is echter onjuist: zolang het uitvoeringsbesluit niet is genomen, blijft de vroegere wetgeving — art. 17, eerste lid, wet van 2 juli 1965 — van toepassing; krachtens deze wetgeving kan het C.O.O. (nu O.C.M.W.) terugvorderen van elke onderhoudsplichtige en dit zonder enige inkomstenvoorwaarden in acht te moeten nemen (zie P. Senaeve, noot bij Hof Antwerpen, 28 november 1978, *R.W.*, 1978-79, 2738 e.v., vooral nr. 4). In dit verband rijst de vraag of het recht van verhaal dat de overheid voor de door haar verleende financiële steun kan uitoefenen op de alimentatieplichtigen, behouden moet blijven. Deze vraagstelling werd grondig onderzocht door P. Senaeve in zijn bijdrage «Onderhoudsplicht en recht op een bestaansminimum» (*T.P.R.*, 1978, 23, nr. 24 e.v.).

Een ander verhaalsrechtprobleem is dat van het recht van een debiteur terugstorting te krijgen t.o.v. zijn mededebiteuren van het teveel betaalde op grond van art. 205, § 1, B.W. Daar elk van de schuldenaars slechts voor het deel waarvoor hij moet bijdragen kan worden gedagvaard — er bestaat geen hoofdelijke schuld (idem i.v.m. het verhaalsrecht van het O.C.M.W. ten laste van een alimentatieplichtige van de bijstandgenietende persoon: Vred. Etterbeek, 20 februari 1978, *T. Vred.*, 1978, 169) — wordt het moeilijk om het te veel betaalde terug te vorderen. Om de vordering tot terugbetaling te staven tracht men dan meestal een beroep te doen op de theorie van de zaakwaarneming of de verrijking zonder oorzaak (zie voor deze oplossingen, I. Vanstraelen, «Kan men terugstorting bekomen t.o.v. zijn mededebiteuren van het teveel betaalde op grond van art. 205, § 1, B.W. ?», *T. Not.*, 1977, 290 e.v.).

§ 12. Minderjarigheid⁷

70. *Arbeidsovereenkomst*. Inzake de bekwaamheid van de minderjarige heeft de nieuwe arbeidswetgeving (wet van 3 juli 1978, *B.S.*, 22 augustus 1978, 9277) enkele wijzigingen aangebracht. Voortaan kan een minderjarige die de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt alleen een arbeidsovereenkomst sluiten en op geldige wijze zijn loon ontvangen zonder mogelijkheid van verzet vanwege de ouders of de voogd; beneden deze leeftijd blijft de oude regeling gelden (zie art. 43-44). De bekwaamheid om op achttien jaar alleen een arbeidsovereenkomst te sluiten impliceert de bekwaamheid om deze te beëindigen (verslag Deneiz, *Parl. Besch.*, Kamer, 1977-78, nr. 293/4, art. 43). De artt. 43-45 van voornoemde wet machtigen de minderjarige echter niet om van zijn rechten die hij uit de arbeidsverhouding put af te zien: de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek tot bescherming van de minderjarige blijven van toepassing. De afstand van de aanspraak op een opzeggingsvergoeding

⁷ Meerderjarigheid op 18 jaar? Zie J. Boonen, T. Van Goey en L. Walgrave, «Meerderjarigheid op 18 jaar — Een kans op emancipatie», *R.W.*, 1978-79, 1267 e.v.

is een daad van beschikking die enkel in de bevoegdheid ligt van de wettelijke vertegenwoordiger van de minderjarige mits de door de wet voorgeschreven pleegvormen worden nageleefd (Arbh. Antwerpen, 21 december 1976, *J.T.T.*, 1978, 241 ; cf. Arbh. Antwerpen, 10 juli 1975, *T.S.R.*, 1976, 306).

71. *Afstand van recht van voorkoop inzake pacht*. Het Hof van Cassatie heeft beslist dat de afstand van het recht van voorkoop dat in onverdeeldheid toebehoort aan minderjarigen en aan meerderjarigen, moet geschieden overeenkomstig de rechtsvormen van art. 1186 Ger. W., als het gaat om de afstand van de minderjarigen, en overeenkomstig art. 1187 Ger. W., als het gaat om de afstand van de meerderjarigen (Cass., 15 april 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 853 ; *Pas.*, 1977, 846). Deze beslissing komt gepast voor daar de afstand van het recht van voorkoop een daad van beschikking is (*R.P.D.B.*, tw. «Minorité, tutelle, émancipation», nr. 1212-1213), in welk geval de voogd of de ouders niet zonder meer mogen optreden.

72. *Lening door ontvoogde minderjarige*. Krachtens art. 483 B.W. kan een ontvoogde minderjarige geen lening aangaan zonder machtiging van de familierraad en de homologatie van de rechtbank. In de rechtspraak bestaat sinds lang geen eensgezindheid over de interpretatie van dit artikel. Zo wordt vaak beweerd dat de tussenkomst van de familierraad niet vereist is wanneer beide ouders nog leven, in welk geval er in principe geen familierraad bestaat (zie G. Baeteman, W. Delva en M. Bax, *o.c.*, 509 e.v., nr. 157). Met reden heeft de rechtbank te Aarlen de verzoekers erop gewezen dat zij ten onrechte zich rechtstreeks tot de rechtbank hebben gericht zonder de machtiging van de familierraad te hebben verkregen (Rb. Aarlen, 25 februari 1977, *J. Liège*, 1977-78, 28). Art. 483 B.W. maakt geen onderscheid naargelang de ouders van de ontvoogde minderjarige al of niet nog in leven zijn. Bovendien kunnen de regels van het wettelijk beheer moeilijk van toepassing zijn wanneer ten gevolge van de ontvoogding precies geen ouderlijke macht (behalve toestemming tot huwelijk en adoptie) meer bestaat.

Een ander daarmee samenhangend probleem is de vraag of voor deze rechtshandeling naast de machtiging van de familierraad en de homologatie van de rechtbank nog de bijstand van de curator vereist is. Maken de door de wet geëiste waarborgen — machtiging en homologatie — deze bijstand niet overbodig (in bevestigende zin Rb. Bergen, 10 mei 1978, *Rev. Not.*, 1978, 546 met noot F.L. ; *R.G.*, 1978, nr. 22320, 451 met noot ; *J.T.*, 1978, 510) ? Het is zeker niet de bedoeling van de wetgever geweest om een overdreven waarborg op te leggen.

73. *Verkoop van onroerende goederen, toebehorend aan minderjarigen*. Zoals met betrekking tot de lening (zie nr. 72 in fine) is de vraag gerezen of de curator aanwezig moet zijn op de openbare verkoping van een onroerend goed, toebehorend aan een ontvoogde minderjarige. Volgens de vrederechter te Willebroek kan niet worden overgegaan tot de goedkeuring van een openbare verkoop van een onroerend goed, toebehorend aan een ontvoogde minderjarige zolang niet is voorzien in de benoeming van een curator ad hoc ten einde de minderjarige bij de verkoping te vertegenwoordigen (Vred. Willebroek, 18 januari 1978, *R.W.*, 1978-79, 1375 met noot C. De Busschere). Het vonnis van de vrederechter is zeker onjuist daar waar het aan de curator een *vertegenwoordigingsbevoegdheid* geeft. Het enige dat de curator van een ontvoogde minderjarige

kan doen is *bijstand* verlenen. Is reeds eerder gezegd (zie nr. 72 in fine) dat de bijstand van de curator niet wettelijk vereist is, toch kan de aanwezigheid van de curator nuttig zijn : de ontvoogde minderjarige ontvangt immers een deel van de koopprijs, op de belegging waarvan, overeenkomstig art. 482 B.W., de curator moet toezien (noot C. De Busschere bij Vred. Willebroek, 18 januari 1978, gecit. ; ook E. Vieujean, *o.c.*, *R.C.J.B.*, 1978, 544, nr. 42).

Geschiedt de verkoop van onroerende goederen, toebehorend aan minderjarigen, in principe in het openbaar (art. 1186 Ger. W.), toch is er bij de rechters, niettegenstaande de wettekst, een tendens ontstaan om meer en meer de onderhandse verkoop toe te laten als het belang van de minderjarige dit vereist (zie daarover R. Gotzen, «La vente de gré à gré d'immeuble appartenant à des mineurs», *J.T.*, 1977, 635 ; *id.*, «Minderjarigheid en faillissement : het probleem van de verkoop der onroerende goederen», *R.W.*, 1977-78, 1465 ; H. Mignon-Gillis, «Vente d'immeubles appartenant en tout ou en partie à des mineurs : vente de gré à gré ou vente publique», *Rev. Not.*, 1979, 329). Omdat deze praktijk gevaar kan opleveren voor de belangen van de minderjarige, wordt er voorgesteld om wettelijk in een aangepast toezicht te voorzien.

74. *Voogdij en pleegvoogdij*. Voor de eerste maal werd ingegaan op de vraag of i.v.m. gelden die toebehoren aan een minderjarige onder voogdij de keuze van de beleggingswijze vrij is of dat er daarentegen wettelijke beperkingen zijn. Rb. Ieper besliste terecht dat de beleggingswijze vrij gekozen kan worden indien de belegging niet strijdig is met de vereisten van een goed beheer (art. 450, tweede lid, B.W.), behoudens bij de wet uitdrukkelijk bepaalde uitzonderingen (Rb. Ieper, 17 november 1976, *R.W.*, 1977-78, 583 met noot R. Gotzen). Deze uitzonderingen zijn limitatief opgesomd in de hypotheekwet van 1851 (artt. 49, 55-59, 61), waar het telkens gaat om gevallen waarbij beleggingen moeten gebeuren en in de wet van 31 mei 1824, waarbij het de voogd verboden is de kapitalen der minderjarigen in buitenlandse waarden te beleggen (zie daarover R. Gotzen, noot bij Rb. Ieper, 17 november 1976, gecit.). Zo bepaalt art. 61 Hyp. wet dat «niet opeisbare kapitalen, of ... schuldvorderingen met tijdsbepaling die eerst na de meerderjarigheid van de pupil zullen vervallen» in een openbare kas moeten worden gestort tenzij de familierraad de voogd machtigt om ze op een andere manier te plaatsen. Het Hof van Cassatie heeft in dit verband duidelijk gesteld dat de bewoordingen van art. 61 Hyp. wet niet limitatief zijn zodat het gaat om alle onverwachte inkomsten van kapitalen, inkomsten waarmee geen rekening kan worden gehouden bij het bepalen van de wettelijke hypotheek (Cass., 10 april 1978, *J.T.*, 1978, 493 ; *R.W.*, 1978-79, 719 met noot R. Gotzen ; *Rev. trim.dr.fam.*, 1979, 155 met noot R. Gotzen), zoals (in casu) een uitkering door een verzekeringsmaatschappij na een arbeidsongeval of een vervroegde terugbetaling van een lening.

Meestal wordt in verband met de voogdij, zoals uit het voorgaande mag blijken, enkel aandacht besteed aan de goederen van de minderjarige. De steeds weerkerende problemen zijn : welke zijn de bevoegdheden van de voogd t.a.v. de goederen van de minderjarige ? Hoe moeten diens goederen worden belegd ? Hoe geschiedt de verkoop van onroerende goederen toebehorend aan de minderjarige ? Is dading toegelaten ? (in bevestigende zin : Kh. Verviers, 13 juni 1977, *J. Liège*, 1977-78, 79 : naleving van de artt. 467 en 2045 B.W.), enz. Dit is wellicht het gevolg van de omstan-

digheid dat het Burgerlijk Wetboek veel minder aandacht besteedt aan de regeling van het statuut van de onbekwame als persoon dan aan de regeling van het beheer van zijn goederen (zie daarover H. Nuytinck, «De zorg voor de persoon van de minderjarige in het voogdijrecht. Theorie en praktijk», *T.P.R.*, 1979, 29 e.v.). Zo zijn de artikelen die de inhoud van de taak van de voogd t.a.v. de persoon van de minderjarige wees nader omschrijven, vrij zeldzaam. Daarom heeft de rechtsleer een regeling uitgewerkt waarbij — niettegenstaande de bewoordingen van art. 450, eerste lid, B.W. («de voogd draagt zorg voor de persoon van de minderjarige») — de leiding over de persoon van de minderjarige aan de familieraad wordt toevertrouwd: de familieraad, die het in art. 454, eerste lid, B.W. bedoelde bedrag moet begroten, moet eerst kunnen bepalen op welke wijze en waar de opvoeding zal plaatsvinden (H. Nuytinck, *g.cit.*, 38, nr. 12). Het wordt dan ook tot de bevoegdheid van de familieraad gerekend om in geval van datieve voogdij *tijdelijk* het bewaringsrecht te ontlenen aan de voogd om het aan een ander persoon toe te vertrouwen (Rb. Turnhout, 28 oktober 1976, *R.W.*, 1978-79, 1100 met noot H. Nuytinck; Rb. Nijvel, 30 mei 1979, *Rev. Not.*, 1979, 366 met noot D.S.).

Met betrekking tot de pleegvoogdij heeft zich de volgende vraag aangediend: kan de pleegvoogdij aan twee echtgenoten worden opgedragen? Volgens het Hof van Beroep te Gent verhindert de wet niet dat de pleegvoogdij wordt uitgeoefend door een echtpaar (Hof Gent, 10 december 1975, *R.W.*, 1977-78, 1259 met noot J. Pauwels; *anders*: C. Van Malderen, *Adoptie en wettiging door adoptie*, A.P.R., 1970, 342, nr. 513, b). Ongetwijfeld heeft het hof het aan het rechte eind.

75. *Handel drijven*. Wanneer de ontvoogde minderjarige wenst handel te drijven, dan moet hij achttien jaar oud zijn én door zijn ouders worden gemachtigd om handel te drijven (art. 4, W. Kh.). Bijgevolg kan de achttienjarige zonder machtiging van zijn ouders geen geldige inschrijving in het handelsregister nemen (Arbrb. Dinant, 26 oktober 1977, *J. Liège*, 1977-78, 268). Quid wanneer de ouders of een van hen wanneer de andere overleden is, weigert toestemming te geven? Art. 4, W. Kh. voorziet in de mogelijkheid dat de jeugdrechtbank op vordering van het O.M. deze machtiging verleent wanneer beide ouders hetzij onbekwaam verklaard hetzij overleden of afwezig zijn, of wanneer beide ouders het niet eens zijn. De wet regelt niet de hypothese waarbij de overlevende ouder weigert machtiging te verlenen. De rechtbank te Hasselt neemt aan dat ook in deze hypothese het O.M. als beschermer van de onbekwame voor de jeugdrechtbank de machtiging kan vorderen (Jrb. Hasselt, 27 februari 1978, *Rev.trim.dr.fam.*, 1978, 380 met noot J.L. Renchon). Daarmee kan men het zonder meer eens zijn.

Kan alleen een ontvoogde minderjarige onder bovenvermelde voorwaarden handel drijven, een uitzondering op deze regel bestaat hierin dat de voogd met machtiging van de familieraad, gehomologeerd door de rechtbank van eerste aanleg, de handel van de overleden ouders in het belang van de pupil mag voortzetten (art. 8 W. Kh.). Daar de voortzetting van de handel van de overleden ouders van de minderjarige de aanvaarding meebrengt van de volledige nalatenschap, kan de familieraad slechts machtiging geven onder de voorwaarden bepaald door de artt. 491 en 763 B.W. (Rb. Kortrijk, 27 maart 1979, *T. Not.*, 1979, 187 met noot H. Du Faux). De gemachtigde voogd mag alle han-

delingen die de handel betreffen waarin het kind belang heeft, verrichten, al is het de minderjarige die handelaar is en die eventueel failliet kan worden verklaard (zelfde rechtbank; reeds eerder Cass., 30 januari 1914, *Pas.*, 1914, I, 77).

76. *Onbekwaamheid om in rechte op te treden*. Daar het een relatieve nietigheid betreft, kan de verweerder in een door een onbekwame aangespannen geding, volgens het Arbeidshof te Luik slechts een opschortende exceptie opwerpen — verbod om de nietigheid van het contract te vorderen (De Page, I, nr. 81bis) — ten einde de eiser te verplichten de rechtspleging te regulariseren door diens wettige vertegenwoordiger te laten optreden (Arbh. Luik, 27 februari 1975, *T.S.R.*, 1977, 60 met noot). Reeds eerder had het Hof van Cassatie beslist dat de onbekwaamheid om in rechte op te treden gedekt kan worden door een latere tussenkomst van de wettelijke vertegenwoordiger (Cass., 16 oktober 1970, *Pas.*, 1971, I, 135).

§ 13. Krankzinnigheid

77. *Collocatie — Bevoegdheid van de voorlopige bewindvoerder*. Voor het eerst heeft het Hof van Cassatie uitspraak gedaan in de kwestie of de voorlopige bewindvoerder nog bevoegdheden heeft wanneer gecollocierd in een open afdeling van een psychiatrische instelling worden verpleegd. Heel de problematiek is ontstaan rond de interpretatie van art. 33 Krankzinnigenwet (18 juni 1850). Krachtens dit artikel houdt de bevoegdheid van de voorlopige bewindvoerder van rechtswege op zodra de in een krankzinnigengesticht geplaatste persoon er niet meer «gehouden wordt». Volgens het Hof van Cassatie dienen de woorden «gehouden worden» geïnterpreteerd te worden in de zin van gedwongen verblijf (voor een rechtsvergelijkende studie in verband met «Gedwongen opname in een psychiatrische inrichting» zie A. Doms en J.M. Van Haverbeke, *R.W.*, 1978-79, 2545). Aan dit gedwongen verblijf, en bijgevolg aan de bevoegdheid van de voorlopige bewindvoerder komt een einde, aldus het hof, wanneer ten aanzien van de patiënt een maatregel van decollocatie werd genomen en hij sedertdien in een open afdeling wordt verpleegd, omdat deze verpleging noodzakelijk onderstelt dat hij vrijwillig werd opgenomen en dat hij de afdeling naar goeddunken kan verlaten (Cass., 31 mei 1978, *R.W.*, 1978-79, 843 met noot J.M. Pauwels; *Rev.trim.dr.fam.*, 1979, 162 met noot H. Casman; *R.G.*, 1979, nr. 22385). Met deze zienswijze heeft het hof geweigerd de stelling te bevestigen volgens welke de decollocatie met opname in open dienst geen einde maakt aan het mandaat van de voorlopige bewindvoerder als ze niet gepaard gaat met een echte in-vrijheidsstelling van de patiënt (voor deze stelling, zie vorige kroniek, *R.W.*, 1977-78, 2488, nr. 24 en kroniek (1975-1976), *R.W.*, 1976-77, 1694, nr. 147; Vred. Leuven, 6 mei 1976, *R.W.*, 1977-78, 2801 met noot P. Van Nuffel; *R.G.*, 1978, nr. 22287, 366 met noot). M.i. is het standpunt van het hof onbetwistbaar juist in de mate dat ten aanzien van iemand die in een open dienst behandeld wordt geen administratieve maatregel van collocatie (meer) is genomen (cf. Rb. Brussel, 12 april 1978, *R.W.*, 1978-79, 1105 met noot J.P.; De Page, II, 291, nr. 307), in welk geval de bekwaamheid van de patiënt de regel is. Nu het echter gaat om iemand die *medisch* gedecollocieerd werd, d.w.z. *niet juridisch* volgens art. 13 Krankzinnigenwet, moeten de bevoegdheden van de voorlopige bewindvoerder behouden

blijven (H. De Man, Ph. De Clippel, J. Blockhuys, «Het sociaal statuut van de psychiatrische instelling en patiënt», *IUS*, 1979, 27 e.v.).

78. *Onbekwaamverklaring*. De procedure tot onbekwaamverklaring, welke de bescherming van de betrokkene beoogt en niet de vrijwaring van de eventuele belangen in diens nalatenschap (Hof Antwerpen, 4 januari 1978, *Rev. trim.dr.fam.*, 1978, 158), wordt contradictoir vanaf de neerlegging van het geneeskundig verslag (Rb. Brussel, 29 december 1976, *R.W.*, 1977-78, 1124). Dit betekent dat tegen de beslissing van de rechtbank tot bijeenroeping van de familierraad om advies uit te brengen door de persoon, van wie de onbekwaamverklaring wordt gevraagd, geen hoger beroep kan worden aangetekend (G. Baeteman, W. Delva en M. Bax, *o.c.*, 514, nr. 160f).

79. *Verlengde minderjarigheid*. (Voor de sociale voorzieningen zie, W. Mertens, «De verlengde minderjarigheid en de sociale voorzieningen ten behoeve van mindervaliden», *R.W.*, 1978-79, 2129 e.v.). Bevindt het kind zich in een staat van verlengde minderjarigheid, dan kunnen de ouders of een van hen — het initiatief hiertoe behoort ook aan de procureur des Konings (zie verder) — om de vervanging verzoeken van de ouderlijke macht door de voogdij (art. 487*quater* B.W.). Wordt de aanvraag ingewilligd, dan worden de voogd en de toeziende voogd door de rechtbank benoemd. Zijn beide ouders evenwel overleden op het ogenblik van de verlengd-minderjarigverklaring, dan vindt art. 487*quater* B.W. geen toepassing: de gemeenschappelijke voogdij blijft ingericht (Rb. Antwerpen, 6 mei 1976, *R.W.*, 1977-78, 946). Evenmin is art. 487*quater* B.W. van toepassing wanneer een van de ouders van de persoon die in staat van verlengde minderjarigheid is verklaard, komt te overlijden; de voogdij dient dan overeenkomstig het gemeene recht te worden ingericht door de vrederechter (Vred. Willebroek, 17 oktober 1977, *T. Vred.*, 1978, 150).

Naast de mogelijkheid, die art. 487*quater* B.W. hem biedt, kan de procureur des Konings wanneer het onbehoorlijk gedrag van de ouders het ontnemen van hun gezag wenselijk maakt, gebruik maken van de middelen die de wet op de jeugdbescherming van 8 april 1965 (artt. 29-36) hem biedt: zo kan de ouder die over de verlengd minderjarige de ouderlijke macht uitoefent, krachtens de artt. 32 tot 35 van de ouderlijke macht worden ontzet. Ook wanneer het gaat om een meerderjarige die in staat van verlengde minderjarigheid verkeert, beschikt de procureur des Konings over de mogelijkheid om de ontzetting te vorderen want de ontzetting behoort tot het burgerrechtelijk be-

schermingsstatuut van de minderjarige qua persoon en goederen (E. Vieujean, «La minorité prolongée», *Ann.Fac.dr.Liège*, 1977, 69-70). De vraag is echter welke rechtbank dan bevoegd is om de ontzetting uit te spreken: de jeugdrechtbank of de rechtbank van eerste aanleg? Volgens Rb. Luik is de jeugdrechtbank bevoegd (Rb. Luik, 14 oktober 1977, *Rev.trim.dr.fam.*, 1978, 183 met noot E.V.; *J.T.*, 1978, 208; ook J. Pauwels, «De staat van verlengde minderjarigheid (nieuwe artikelen 487*bis* tot 487*octies* B.W.)», *R.W.*, 1973-74, 698). Volgens de kamercommissie moet met de werkelijke leeftijd rekening worden gehouden (verslag Collignon, *Parl.Besch.*, Kamer, 1972-73, nr. 417/2, 6; ook E. Vieujean, *o.c.*, 70). Immers, de gelijkstelling van een verlengd-minderjarige met een minderjarige beneden de vijftien jaar betreft enkel het privaatrecht, waartoe het bevoegdheidsrecht niet behoort.

§ 14. Boeken

80. Tot afronding van het geheel dient nog de aandacht te worden gevestigd op de verschijning in België van een aantal boeken waartoe het personen- en familierecht in de besproken periode aanleiding heeft gegeven: F. Rigaux e.a., *Traité de l'état civil*, tome I, *Les relations internes*, Brussel, Larcier, 1978; F. Rigaux en M.T. Meulders-Klein, *Les personnes*, I, *Les relations familiales*, Brussel, Larcier, 1978 (mise à jour); Juridische uitgaven U.I.A.-departement Rechten, *Onderhoudsgeld*, Brussel, CED-Samsom, 1978; C. De Busschere, *De feitelijke scheiding der echtgenoten*, Gent-Leuven, Story Scientia, 1978; Koninklijke Federatie van Belgische notarissen, *Feitelijke scheiding — feitelijk samenleven*, Gent, 1978; C. De Vocht, J. Van Houtte en R. Verhoeven, *Onderhoudsplichtige mannen en onderhoudsgerechtigde vrouwen (rechts-sociologische studie)*, Antwerpen, Kluwer, 1978; Bibliothèque de la faculté de droit de l'université catholique de Louvain (XI), *Famille, Droit et changement social dans les sociétés contemporaines*, Brussel, Bruylant, 1978.

Ook de verschijning van nieuwe tijdschriften op het gebied van het familierecht mag niet onvermeld blijven, te weten in België: *Revue trimestrielle de droit familial* en in Nederland: *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht*.

Marijke BAX
Assistente U.I.A.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 25 OKTOBER 1979

Voorzitter: ridder de Schaetzen

Raadsheer-rapporteur: de h. Closon

Advocaat-generaal: mevr. Liekendaal

Advocaten: mrs. Van Ryn en Kirkpatrick

Internationaal privaatrecht — Internationale openbare orde — Afstamming — Art. 340b B.W.

Een wet van interne openbare orde is slechts van internationale openbare orde in zoverre de wetgever door de bepalingen ervan een beginsel heeft willen vastleggen dat naar zijn oordeel van essentieel belang is voor de gevestigde morele, politieke of economische orde, en dat volgens hem de toepassing in België onmogelijk moet maken van elke tegenstrijdige of afwijkende regel uit het personeel statuut van de vreemdeling.

De bepalingen van art. 340b B.W. betreffende de bevoegdheden van de gemeenschap die de verweerder gedurende het wettelijk tijdperk der bevruchting zou hebben

gehad met de moeder van het natuurlijk kind, zijn van interne openbare orde, maar zijn niet van essentieel belang voor de gevestigde morele, politieke of economische orde.

L. t/ P.

Gelet op het bestreden arrest, op 17 mei 1977 door het Hof van Beroep te Luik gewezen ;

Over het ambtshalve door het openbaar ministerie tegen de voorziening opgeworpen middel van niet-ontvankelijkheid, waarvan overeenkomstig artikel 1097 van het Gerechtelijk Wetboek kennis werd gegeven en hieruit afgeleid dat uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan niet blijkt dat de voorziening regelmatig aan verweerster werd betekend als vereist bij artikel 1079, eerste lid, van dat wetboek ;

Overwegende dat uit de thans aan het Hof voorgelegde stukken blijkt dat de voorziening regelmatig aan verweerster werd betekend overeenkomstig het akkoord dat op 25 april 1959 tussen de regeringen van de Duitse Bondsrepubliek en België werd gesloten ;

Dat het middel van niet-ontvankelijkheid niet kan aangenomen worden ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 6, 340b, 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek, 97 van de Grondwet en 2 van het Verdrag van Den Haag van 15 april 1958 nopens de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen ter zake van onderhoudsverplichtingen jegens kinderen, goedgekeurd door de wet van 11 augustus 1961,

doordat, met bevestiging van de beroepen beslissing en met uitvoerbaarverklaring in België van het vonnis van 5 juni 1962 waarbij het Amtsgericht te Siegburg (Bondsrepubliek Duitsland) vaststelde dat eiser de natuurlijke vader is van het kind Petra M. en hem bijgevolg veroordeelde om haar een uitkering tot levensonderhoud te betalen totdat zij de volle leeftijd van achttien jaren zal hebben bereikt, het arrest oordeelt dat de Belgische internationale openbare orde niet wordt miskend door de buitenlandse beslissing die de rechtsvordering van een natuurlijk kind tot het verkrijgen van een uitkering tot levensonderhoud aanneemt, stoelende op andere bewijsmiddelen dan die welke door de Belgische wet worden toegelaten, en dat eiser ten deze hoegenaamd geen reden had om het door de Duitse rechter aangenomen bewijsmiddel te bekritisieren, in casu de verklaring onder eed van de moeder van het natuurlijk kind, aangezien precies wegens zijn halsstarrige weigering een bloedonderzoek te ondergaan werd geoordeeld dat dit bewijs noodzakelijk en voldoende was,

terwijl artikel 2 van het Verdrag van Den Haag van 15 april 1958 nopens de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen ter zake van onderhoudsverplichtingen jegens kinderen, goedgekeurd bij de wet van 11 augustus 1961, uitdrukkelijk bepaalt dat de beslissingen zonder nieuw onderzoek ten gronde in de andere verdragsluitende staten moeten worden erkend en uitvoerbaar verklaard indien vijf specifieke voorwaarden vervuld zijn, onder meer de verenigbaarheid van de beslissing met de openbare orde van de Staat waar een beroep op de beslissing wordt gedaan ; België en de Bondsrepubliek Duitsland verdragsluitende partijen in die overeenkomst zijn ; de Belgische wet, zoals door eiser in zijn conclusie van hoger beroep wordt beklemtoond, de rechtsvordering tot het verkrijgen van een uitkering tot levensonderhoud van het natuurlijk kind tegen

hem die gedurende het wettelijk tijdperk der bevruchting met zijn moeder gemeenschap heeft gehad, slechts aanneemt wanneer het bewijs van die betrekkingen volgt uit een van de vier omstandigheden die op beperkende wijze in de bepalingen van openbare orde van artikel 340b van het Burgerlijk Wetboek worden opgesomd ; het arrest bijgevolg door het uitvoerbaar verklaren in België van een vreemde beslissing die steunt op een ander bewijsmiddel dan die welke het Belgische recht toekent het begrip openbare orde miskent (schending van de artikelen 6, 340b van het Burgerlijk Wetboek en 2 van het Verdrag van Den Haag van 15 april 1958) en eisers conclusie niet beantwoordt (schending van artikel 97 van de Grondwet) ; het bovendien onjuist is en strijdig met de vaststellingen van de Duitse rechter, te zeggen dat eiser welbewust heeft geweigerd een bloedonderzoek te ondergaan en dat hij dus het enige bewijsmiddel niet kan betwisten waarover de buitenlandse rechtbank beschikte bij wie de zaak aanhangig was (schending van de artikelen 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek) ; geen van die in aanmerking genomen overwegingen dus in rechte een voldoende motivering inhouden van de beslissing het exequatur te verlenen aan het vonnis van 5 juni 1962 van het Amtsgericht te Siegburg (schending van artikel 97 van de Grondwet) ;

Overwegende dat de vordering strekt tot het verkrijgen van het exequatur van een vonnis van 5 juni 1962 van het Amtsgericht te Siegburg waarbij eiser veroordeeld werd om aan verweerster, die de Duitse nationaliteit bezit, een uitkering tot levensonderhoud te betalen totdat zij de volle leeftijd van achttien jaren zal hebben bereikt ;

Overwegende dat het arrest, zonder dienaangaande door de voorziening te worden bekritisierd, beslist dat de rechtsvordering beheerst moet worden door het personeel statuut van het kind en dat de Duitse wet geen termijn bepaalt voor het indienen van de vordering en de bewijsmiddelen hoegenaamd niet beperkt ;

Dat in het middel, zoals eiser trouwens in zijn conclusie van hoger beroep reeds had aangevoerd, evenwel wordt gezegd dat de Belgische wet de rechtsvordering tot het verkrijgen van een uitkering tot levensonderhoud van het natuurlijk kind tegen hem die gedurende het wettelijk tijdperk der bevruchting met de moeder gemeenschap heeft gehad, slechts aanneemt wanneer het bewijs van die gemeenschap volgt uit een van de vier omstandigheden die op beperkende wijze in de bepalingen van openbare orde van artikel 340b van het Burgerlijk Wetboek worden opgesomd ; dat, volgens eiser, dit kenmerk van openbare orde de erkenning en de uitvoering in België in de weg staat van een buitenlandse rechterlijke beslissing die alleen op de eed van de moeder van het kind steunt, nu dat bewijsmiddel niet in de Belgische wet is bepaald ;

Overwegende dat de bepalingen van artikel 340b van het Burgerlijk Wetboek betreffende de bewijsmiddelen van de gemeenschap ongetwijfeld van interne openbare orde zijn ;

Overwegende evenwel dat een wet van interne openbare orde slechts van internationale openbare orde is in zoverre de wetgever door de bepalingen ervan een beginsel heeft willen vastleggen dat naar zijn oordeel van essentieel belang is voor de gevestigde morele, politieke of economische orde, en dat volgens hem noodzakelijk de toepassing in België onmogelijk moet maken van elke tegenstrijdige of afwijkende regel uit het personeel statuut van de vreemdeling ;

Dat de bepalingen van voornoemd artikel 340b niet van essentieel belang zijn voor de gevestigde morele, politieke of economische orde ;

Overwegende dat in de zin van artikel 2.5 van het Verdrag van Den Haag van 15 april 1958 nopens de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen ter zake van onderhoudsverplichtingen jegens kinderen, de openbare orde van de Staat waar een beroep op de vreemde beslissing wordt gedaan niet de interne openbare orde van die Staat is doch zijn internationale openbare orde ;

Dat, bijgevolg, door de beslissing waarbij het vonnis van 5 juni 1962 van het Amtsgericht te Siegburg in België wordt uitvoerbaar verklaard, te bevestigen onder meer op grond dat de bij de Duitse wet vastgestelde «voorwaarden voor de rechtsvordering tot levensonderhoud» stroken met de Belgische internationale openbare orde, het arrest zijn beslissing regelmatig motiveert en wettelijk verantwoordt ;

Overwegende dat het middel voor het overige het arrest verwijt te hebben beslist dat eiser «hoegenaamd geen reden heeft om het door het Duitse gerecht aangenomen bewijsmiddel te bekritisieren, aangezien precies wegens zijn halsstarrige weigering een bloedonderzoek te ondergaan werd geoordeeld dat dit bewijsmiddel noodzakelijk en voldoende was» ; dat het daaruit afleidt dat het arrest de bewijskracht van het vonnis van het rechtscollege uit de Bondsrepubliek Duitsland zou hebben miskend ;

Overwegende dat dit vonnis niet voorkomt in de regelmatig aan het Hof voorgelegde stukken ;

Overwegende bijgevolg dat het middel in zoverre het de schending aanvoert van de artikelen 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek niet ontvankelijk is, en dat het, in zoverre het de schending van de vermelde andere wettelijke bepalingen aanvoert, niet kan worden aangenomen ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ; veroordeelt eiser in de kosten.

NOOT—Zie vooraan in dit nummer het opstel van J. ERAUW, «Duitse alimentatievorderingen en de openbare orde in België.»

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 12 NOVEMBER 1979

Voorzitter : de h. Gerniers

Raadsheer-rapporteur : de h. Janssens

Advocaat-generaal : de h. Lenaerts

Advocaten : mrs. van Hecke en Bützler

Ondernemingsraad — Veiligheidscomité — Instelling — Technische bedrijfseenheid — Verschillende juridische entiteiten — Vermoeden iuris tantum — Ontbreken van een voorwaarde — Onderzoek van alle economische en sociale gegevens — Sociale criteria doorslaggevend.

Hoewel de Bedrijfsorganisatorische wet 1948 en de Veiligheidswet 1952 bepalen dat verschillende juridische entiteiten, tot het bewijs van het tegendeel, vermoed worden één technische bedrijfseenheid te vormen indien vier

bepaalde voorwaarden gelijktijdig vervuld zijn, verhindert dit de rechter niet, zo een van de vier voorwaarden niet bewezen is, rekening te houden met alle economische en sociale gegevens van de zaak en daarin het feitelijke bewijs te vinden dat verschillende juridische entiteiten toch één technische bedrijfseenheid vormen. Indien de twijfel blijft bestaan zijn de sociale criteria doorslaggevend.

N.V. E. t/ A.C.V.

Gelet op het bestreden vonnis, op 25 januari 1979 door de Arbeidsrechtbank te Kortrijk in laatste aanleg gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 14, inzonderheid § 2, b, van de wet van 20 september 1948 houdende organisatie van het bedrijfsleven, gewijzigd door artikel 1, § 3, van het koninklijk besluit nr. 4 van 11 oktober 1978, en 1, inzonderheid § 4, b, 2, van de wet van 10 juni 1952 betreffende de gezondheid en de veiligheid van de werknemers, alsmede de salubriteit van het werk en van de werkplaatsen, gewijzigd door artikel 9, § 3, van het genoemde koninklijk besluit nr. 4 van 11 oktober 1978,

doordat het vonnis, om te beslissen dat de drie eiseressen samen één technische bedrijfseenheid vormen, overweegt dat het eigenlijk geen belang heeft of er al dan niet werknemers van een der vennootschappen werken voor de andere vennootschappen, daar uit andere gegevens (het op elkander aangewezen zijn van de economische activiteiten van de drie vennootschappen, het uitoefenen van alle activiteiten in hetzelfde gebouwencomplex, het gemeenschappelijk gebruiken van zekere lokalen, het uitoefenen van beheer en toezicht door dezelfde personen, het samen vergaderen van de comités voor veiligheid en gezondheid van tweede en derde eiseres) afdoende blijkt dat de drie vennootschappen als één technische bedrijfseenheid dienen te worden beschouwd,

terwijl, opdat verschillende juridische entiteiten tot één technische bedrijfseenheid samengebracht kunnen worden, een aantal voorwaarden gelijktijdig vervuld moeten zijn, waaronder het feit dat verscheidene personeelsoverplaatsingen in welke vorm ook werden doorgevoerd binnen vier jaar vóór het inzetten van de procedure, ofwel dat arbeidsovereenkomsten in de mogelijkheid van dergelijke overplaatsingen voorzien, zodat, bij afwezigheid van dergelijke verscheidene personeelsoverplaatsingen of contractuele mogelijkheid van overplaatsingen, niet op grond van andere gegevens mag worden besloten tot het bestaan van één enkele technische bedrijfseenheid ;

Overwegende dat, naar luid van de artikelen 14, § 2, b, van de wet van 20 september 1948 en 1, § 4, b, 2, tweede lid, van de wet van 10 juni 1952, beide gewijzigd door het koninklijk besluit nr. 4 van 11 oktober 1978, verschillende juridische entiteiten vermoed worden, tot het tegendeel wordt bewezen, één technische bedrijfseenheid te vormen, indien vier voorwaarden gelijktijdig vervuld zijn ;

Dat, zo een van de vier voorwaarden niet bewezen is, het wettelijk vermoeden niet geldt ; dat zulks echter de rechter niet verhindert rekening te houden met alle gegevens van de zaak en daarin het feitelijke bewijs te vinden dat de verschillende juridische entiteiten toch één technische bedrijfseenheid vormen ;

Dat de wetgever in de artikelen 14, § 1, tweede lid, 1^o, van de wet van 20 september 1948 en 1, § 4, b, 1, tweede lid, 1^o, van de wet van 10 juni 1952 het begrip onderneming

definieert als de technische bedrijfseenheid bepaald op grond van de economische en sociale criteria, en voorschrijft dat in geval van twijfel de sociale criteria primeren ;

Overwegende derhalve dat de rechter die oordeelt dat niet alle voorwaarden bewezen zijn om het wettelijk vermoeden juris tantum in te roepen, de economische en sociale gegevens moet onderzoeken om daaruit zijn overtuiging te putten, met dien verstande dat, indien de twijfel blijft bestaan, de sociale criteria doorslaggevend zullen zijn ;

Overwegende dat het vonnis oordeelt «dat het eigenlijk geen belang heeft of er al dan niet werknemers van één der vennootschappen werken voor de andere vennootschappen, daar uit hetgeen voorafgaat afdoende blijkt, dat de drie vennootschappen als één technische bedrijfseenheid dienen te worden beschouwd, vooral op grond van de sociale criteria, die toch primeren» ; dat de arbeidsrechtbank derhalve niet steunt op het wettelijk vermoeden juris tantum ; dat het vonnis echter tal van feitelijke gegevens aanhaalt die de arbeidsrechtbank ertoe brengen te oordelen dat slechts één technische bedrijfseenheid bestaat ; dat de rechtbank terecht erop wijst dat in geval van twijfel, de beslissing wordt genomen «vooral op grond van de sociale criteria, die toch primeren» ;

Dat het middel faalt naar recht ;

(...)

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER — 13 NOVEMBER 1979

Voorzitter : de h. Châtel

Raadsheer-rapporteur : de h. Lebbe

Advocaat-generaal : de h. Krings

Advocaat : mr. Hubené

Verkeer — Voorrang — Van rechts komende bestuurder voert een manoeuvre uit.

De verplichting voorrang te verlenen aan de van rechts komende bestuurder geldt niet wanneer die bestuurder een manoeuvre uitvoert in de zin van art. 12.4 Wegverkeersreglement. Het voorschrift van dit artikel, dat aan de bestuurder die een manoeuvre uitvoert, oplegt voorrang te verlenen aan de andere weggebruikers, is algemeen en geldt ook op de plaatsen waar die bestuurder zelf de voorrang zou hebben genoten indien hij geen manoeuvre had uitgevoerd.

M. t/ De C.

Gelet op het bestreden vonnis, op 5 juni 1979 in hoger beroep geweest door de Correctionele Rechtbank te Gent ;

Overwegende dat, bij gebrek aan hoger beroep van het openbaar ministerie tegen de vrijspraak van eiser in eerste aanleg, het bestreden vonnis, wat eiser als beklagde betreft, alleen uitspraak doet over de tegen hem ingestelde civielrechtelijke vordering van verweerder ; dat het eiser tot schadevergoeding jegens verweerder veroordeelt na hem geheel aansprakelijk voor het ongeval te hebben verklaard ; dat het voorts verweerder op de tegen hem ingestelde strafvordering vrijspreekt en eiser, als rechtstreeks

dagende burgerlijke partij, in de kosten van die strafvordering, gevallen aan de zijde van het openbaar ministerie, veroordeelt ; dat het ten slotte het strafgerecht onbevoegd verklaart om kennis te nemen van de civielrechtelijke vordering van eiser tegen verweerder ;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 12.3.1 van het Wegverkeersreglement, 29, eerste lid, en 38, lid 1, 3 van de Wegverkeerswet,

doordat het vonnis uitspraak doet zoals even gezegd op grond dat verweerder nog niet verplicht was voorrang te verlenen aan eiser daar hij deze voorrang enkel verschuldigd was bij het oprijden van de hoofdbaan en het ongeval uitsluitend te wijten is aan eiser die de ondergeschikte baan aan het dwarsen was zonder voldoende rekening te houden met de weggebruiker (verweerder) die zich normaal voortbewoog,

terwijl, eerste onderdeel, eiser in zijn rechtstreekse dagvaarding en in zijn conclusie voor de correctionele rechtbank had doen gelden dat hij van rechts kwam gereden ten opzichte van verweerder en derhalve voorrang genoot krachtens artikel 12.3.1 van het Wegverkeersreglement ; de verplichting door dat artikel opgelegd aan de bestuurder die van links komt geenszins afhankelijk is van enige andere omstandigheid, met name van het oprijden van de hoofdbaan ;

tweede onderdeel, eiser in zijn conclusie had doen gelden dat hij de hoofdbaan verliet en zich derhalve op de plaats van de aanrijding als een normale weggebruiker aanmeldde, zodat hij ten opzichte van verweerder, die van links kwam, de voorrang van rechts genoot ;

Overwegende dat het vonnis op grond van de feitelijke gegevens van de zaak op onaantastbare wijze in feite vaststelt dat het ongeval is gebeurd voordat verweerder de hoofdbaan opreed en terwijl eiser de ondergeschikte baan aan het dwarsen was en aldus impliciet maar zeker te kennen geeft, enerzijds, dat verweerder het kruispunt nog niet had bereikt en, anderzijds, dat eiser een manoeuvre uitvoerde ; dat het hieruit in rechte afleidt dat eiser voorrang aan verweerder verschuldigd was ;

Overwegende dat het vonnis aldus met opgave van redenen eisers conclusie verwerpt waarin deze staande hield dat hij zich als een «normale weggebruiker aanmeldde» en de voorrang genoot omdat hij ten opzichte van verweerder van rechts kwam ; dat het zodoende eisers conclusie beantwoordt ;

Dat het middel in zoverre feitelijke grondslag mist ;

Overwegende dat de verplichting voorrang te verlenen aan de van rechts komende bestuurder, niet geldt wanneer die bestuurder een manoeuvre uitvoert in de zin van artikel 12.4 van het Wegverkeersreglement ; dat het voorschrift van dit artikel, dat aan de bestuurder die een manoeuvre uitvoert oplegt voorrang te verlenen aan de andere weggebruikers, immers algemeen is en ook geldt op de plaatsen waar die bestuurder zelf de voorrang zou hebben genoten indien hij geen manoeuvre had uitgevoerd ;

Overwegende dat het vonnis derhalve wettig oordeelt dat eiser die een manoeuvre uitvoerde, hoewel hij ten opzichte van verweerder van rechts kwam, niet de voorrang genoot ;

Dat het middel in zoverre faalt naar recht ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;
Veroordeelt eiser in de kosten.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

3e KAMER — 16 DECEMBER 1975

Voorzitter : baron de la Vallée Poussin
Raadsheren : de hh. Acheroy en Kebers
Openbaar ministerie : de h. Geyskens
Advocaten : mrs. Huybens, Vanderveeren en Smets

Afstamming — Natuurlijk kind — Betwisting van erkenning — Belanghebbenden — Bekentenis van erkenner als bewijsmiddel van niet-vaderschap — Bewijs vaderschap tweede erkenner niet vereist — Belang van het kind.

Degene die een reeds erkend kind erkent heeft er belang bij de eerste erkenning te betwisten, daar zijn erkenning haar volle uitwerking zou verkrijgen door de vernietiging van de eerste erkenning.

Degene die een natuurlijk kind erkend heeft kan, ook al is de erkenning nietig verklaard en heeft hij geen rechtsband meer met het kind, er een moreel belang bij hebben de erkenning verricht door een ander te doen vernietigen.

Hoewel volgens een bepaalde rechtsleer een erkenning niet zou mogen worden vernietigd op grond van de bekentenissen van de erkenner, kunnen deze bekentenissen aangewend worden indien ze niet verdacht of bedrieglijk zijn, en niet gedaan werden om aan de verplichtingen van het vaderschap te ontsnappen.

Indien bij twee opeenvolgende erkenningen van een natuurlijk kind de tweede erkenner de eerste erkenning betwist, moet hij het niet-vaderschap van de eerste erkenner bewijzen, niet dat hij zelf de vader van het kind is.

Bij de behandeling van de betwisting van de erkenning blijft het belang van het kind buiten het geschil.

J. t/ M., G. en C.

Overwegende dat bij exploit betekend op 8 maart 1973, de oorspronkelijke aanleggers M. en G., thans geïntimeerden, de huidige appellanten S. en C. hebben laten dagvaarden ten einde te horen zeggen :

1) dat de erkenning van vaderschap op 10 juni 1972 gedaan door J. van het kind Véronique M., geboren op 16 juli 1967, nietig was bij toepassing van artikel 339 van het Burgerlijk Wetboek wegens haar leugenachtig karakter ;

2) dat de erkenning van vaderschap op 30 juni 1972 gedaan door G. van hetzelfde kind haar volledige uitwerking zal hebben vanaf de datum van het vonnis ;

Overwegende dat voor de eerste rechter de oorspronkelijke verweerder J. een tegenvordering indiende, strekkende tot de nietigverklaring van de erkenning van vaderschap door G. op 30 juni 1972 gedaan ;

Overwegende dat de eerste rechter de hoofdeis ontvankelijk en gegrond verklaard heeft ; dat hij de tegenvordering niet-ontvankelijk verklaarde en de partij J. veroordeelde tot alle gerechtskosten ;

Overwegende dat uit de neergelegde stukken blijkt dat :

1) M., ongehuwd, op 16 juli 1967 te Brussel het leven heeft geschonken aan een kind waaraan de voornamen Véronique M. gegeven werden ;

2) dat de moeder haar natuurlijk kind erkende bij akte verleden op 28 september 1967 voor de ambtenaar van de burgerlijke stand te Brussel, 1e district ;

3) op 25 juni 1971, een familieraad onder voorzitterschap van de vrederechter van het 2e kanton Leuven aan M. akte gaf dat zij verklaarde ontslag te nemen als voogdes over haar erkend natuurlijk kind en tot voogd benoemde de heer C., in wiens familiekring het kind reeds opgenomen en opgevoed werd ;

4) op 10 juni 1972, J. het kind erkend heeft op akte verleden voor de ambtenaar van de burgerlijke stand te Heverlee ;

5) op 30 juni 1972, G. het kind op zijn beurt erkende bij akte verleden voor de ambtenaar van de burgerlijke stand te Brussel, 1e district ;

I. Wat betreft de hoofdvordering

a. Nopens de ontvankelijkheid

Overwegende dat appellant tevergeefs de ontvankelijkheid betwist van de eis tot vernietiging van de door hem op 10 juni 1972 gedane erkenning ;

Overwegende dat elke erkenning door de vader of door de moeder kan worden betwist door ieder die daarbij belang heeft (B.W. art. 339, 1e lid) ;

Overwegende dat het niet te betwijfelen valt dat eerste geïntimeerde, in haar hoedanigheid van moeder van het kind, en tweede geïntimeerde die het kind erkend heeft nadat appellant het reeds had gedaan, er beiden belang bij hebben de erkenning van deze laatste te betwisten en te doen vernietigen ; dat, inderdaad, wanneer een kind erkend is door meer dan één persoon van hetzelfde geslacht, de eerste erkenning alleen gevolg heeft zolang zij niet is vernietigd (B.W. art. 339, 2e lid) ; dat hieruit blijkt dat door de gebeurlijke vernietiging van de erkenning door eerste appellant op 10 juni 1972 gedaan, de erkenning door tweede geïntimeerde op 30 juni 1972 gedaan, haar volle uitwerking zou verkrijgen ;

Overwegende dat terecht, de exceptie van niet-ontvankelijkheid van de vordering, door de eerste rechter afgewezen werd ;

B. Nopens de gegrondheid

Overwegende dat volgens de huidige rechtspraak en rechtsleer, de akte van erkenning van een natuurlijk kind, welke de vrije wilsuiting van de erkenner is, de afstamming bepaalt ; dat deze akte de realiteit veronderstelt van de fysiologische band tussen het kind en de persoon die beweert het verwekt te hebben ; dat, in geval van betwisting nopens de erkenning, de waarachtigheid van deze band wordt gediscussieerd ; dat de erkenning trouwens slechts een eenvoudig vermoeden is en bestreden kan worden door ieder bewijsmiddel dat kan aantonen dat zij niet met de waarheid strookt (cf. De Page, I, nr. 1148 ; Fr. Rigaux, *Les personnes*, nrs. 2741-2746 ; Cass., 28 maart 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 829, *Pas.*, 1974, I, 773, *R.W.*, 1974-1975, 343, *J.T.*, 1974, 427) ;

Overwegende dat ter zake de eerste rechter de feiten nauwkeurig heeft samengevat en dat er duidelijk uit blijkt dat J. de verwekker van het kind niet is noch kan zijn ; dat

inderdaad des te meer vaststaat dat appellant met de moeder van het kind geen geslachtsgemeenschap heeft gehad, die tot verwekking aanleiding zou hebben kunnen geven, daar hij deze vrouw zelfs niet kende ten tijde van de bevruchting ; dat hij het kind slechts erkende op aandringen van haar voogd, C., met de bedoeling dat M. haar kind — voorlopig toevertrouwd aan C. — niet zou kunnen terugnemen bij haar thuis ;

Overwegende dat appellant weliswaar beweert dat, volgens zekere rechtsleer, de onechtheid van de erkenning niet kan worden gestaafd door de eigen bekentenissen van de gene die de erkenning heeft gedaan ;

Overwegende dat ter zake het leugenachtig karakter van de erkenning van 10 juni 1972 niet alleen blijkt uit de door J. gedane verklaringen gedurende een strafonderzoek uit hoofde van valsheid in geschriften (dossier nr. 1869/73 van het parket te Leuven), ingesteld op klacht van geïntimeerden M. en G., en afgesloten door een beschikking van buitenvervolginstelling van 22 juni 1973, maar ook uit het geheel der andere verklaringen en overeenstemmende elementen verzameld tijdens voormeld onderzoek, ofwel voortvloeiende uit de chronologie der feiten ; dat deze feiten en elementen door de eerste rechter nauwkeurig werden uiteengezet en dat het hof naar dit relaas verwijst ;

Overwegende dat daarenboven dient te worden opgemerkt dat de beweerde bekentenissen door appellant gedaan nopens zijn niet-vaderschap, geen verdacht of bedrieglijk karakter vertonen ; dat het trouwens niet met de bedoeling was om aan de verplichtingen en gevolgen voortvloeiende uit zijn erkenning van vaderschap van 10 juni 1972 te ontsnappen, dat J. aan de politie verklaarde dat hij onmogelijk de vader van het kind kon zijn, maar dat hij de erkenning had gedaan uit zuivere gediensstigheid jegens C. ;

Overwegende dat appellant tevergeefs beweert dat de eerste erkenning die hij persoonlijk op 10 juni 1972 deed, als geldig dient te worden beschouwd zolang de tweede geïntimeerde G. de oprechtheid van de later door hem gedane erkenning (op 30 juni 1972) niet bewijst ;

Overwegende dat zulk een bewijs niet ten laste valt van tweede geïntimeerde ; dat inderdaad een vermoeden van overeenstemming met de waarheid aan deze erkenning gehecht blijft, welke haar scheppende uitwerking van de afstammingsband zal hebben nadat de vorige erkenning vernietigd zal zijn (cf. Rigaux, *op. cit.*, nr. 2756) ;

Overwegende dat de beschouwingen van partij C. nopens de vergelijkende waarde van de opvoeding die het kind in haar onthaalmilieu heeft gekregen, en de opvoeding van lager peil die ze eventueel van haar moeder en van dezer minnaar G. O. zou krijgen, ter zake niet pertinent zijn ; dat het belang van het kind — hoe achtenswaardig ook — buiten het geschil blijft waarvan het hof kennis neemt, te weten een vordering tot nietigverklaring van een erkenning, d.w.z. een geschil nopens de staat van een persoon ;

Overwegende dat de eerste rechter dan ook terecht de hoofdvordering gegrond heeft verklaard ; dat het hoger beroep dienaangaande als ongegrond voorkomt ;

II. Wat betreft de tegenvordering

Overwegende dat partij J. voor de eerste rechter bij tegenvordering gevraagd had dat de akte van erkenning van het kind, gedaan door G. op 30 juni 1972, nietig zou worden verklaard ;

Overwegende dat de eerste rechter van oordeel is geweest dat deze tegenvordering niet-ontvankelijk was omdat eiser op tegenvordering het bestaan niet bewees van een materieel of van een moreel belang dat hem zou toelaten de door verweerder op tegenvordering gedane erkenning te doen vernietigen ;

Overwegende dat appellant voor het hof zijn tegenvordering hernieuwt ;

Overwegende dat deze tegenvordering ontvankelijk moet worden verklaard ; dat het inderdaad niet uitgesloten is dat appellant, zelfs indien zijn eigen erkenning vernietigd is en indien hij geen rechtsverband met het kind meer heeft, er ten minste één moreel belang bij heeft de door G. gedane erkenning te betwisten, welke erkenning hij voor de toekomst van het kind, waarover hij ernstig bezorgd schijnt te zijn, als compromitterend beschouwt ;

Overwegende dat de tegenvordering nochtans ongegrond is ; dat appellant het leugenachtig karakter van de door G. op 30 juni 1972 gedane erkenning noch bewijst, noch aanbiedt te bewijzen ; dat zelfs indien zou vaststaan, zoals door appellant wordt beweerd, dat G. slechts in 1970 de minnaar van de moeder van het kind geworden is, dan nog niet wordt bewezen dat hij geen geslachtsgemeenschap met voormelde vrouw heeft gehad gedurende de bevruchtingstermijn ;

(...)

ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN

2e KAMER — 4 APRIL 1978

Voorzitter : de h. Loos

Raadsheren in sociale zaken : de h. Jacobs en de h. Vandebek

Eerste advocaat-generaal : de h. Ponet

Advocaten : mrs. Nelis, Maerten en Moors loco Bouveroux

Bevoegdheid—Art. 3 Ger.W.—Wijziging van art. 574, lid 2, Ger. W.—Faillissement—Art. 444 Faill.W.—Verlies van beheer door de gefailleerde over al zijn goederen.

De wijziging van artikel 574, lid 2, Ger. W. heeft, op grond van artikel 3 Ger. W., geen invloed op de voor het arbeidsgerecht reeds geldig aanhangig zijnde procedure, behoudens de uitzonderingen bij de wet bepaald.

Op grond van artikel 444 Faill. W. verliest de gefailleerde het beheer over al zijn goederen, zonder onderscheid of deze goederen vóór of na het vonnis van faillietverklaring zijn verworven. De buitenbezitstelling heeft tot gevolg dat de gefailleerde geen rechtsvordering meer kan uitoefenen betreffende die goederen.

P.V.B.A. W. t/ M.

I. Retroacta

Geïntimeerde was sedert 1 juni 1970 in dienst van appellante als bediende. Terzelfder tijd voerde geïntimeerde onder de benaming Wetflin een bedrijf, dat zich in dezelfde activiteitssector bewoog als appellante. Op 13 september

1973 werd geïntimeerde in staat van faillissement verklaard.

Bij exploit van 11 oktober 1973 werd aan geïntimeerde een op dezelfde datum gedateerd schrijven betekend, waarbij hem onmiddellijk ontslag wegens dringende redenen werd aangezegd.

Bij dagvaarding van 24 september 1974 vorderde geïntimeerde van zijn voormalige werkgever de betaling van een contractbreukvergoeding, vakantiegeld einde dienst, index-verhogingen op wedde, evenals de aflevering van sociale documenten. Deze vordering werd, bij conclusie van 13 januari 1975 uitgebreid tot de betaling van achterstallige onkostenvergoedingen en premies.

In het bestreden vonnis van 15 maart 1976 verklaarde de arbeidsrechtbank zich bevoegd om van de zaak kennis te nemen, zegde voor recht dat geïntimeerde als gefailleerde bekwaam is om een eis in te stellen betreffende de rechten en schuldvorderingen, ontstaan na het vonnis van faillissement van 13 september 1973 en beval de persoonlijke verschijning der partijen.

Terwijl appellante zowel de bevoegdheid van de arbeidsgerechten als de ontvankelijkheid van de vordering van geïntimeerde betwist, wil deze laatste zijn eis in zijn geheel ontvankelijk verklaard zien.

II. Bevoegdheid van de arbeidsgerechten

Voor 24 mei 1975, datum van de inwerkingtreding van de wet van 24 maart 1975 tot wijziging van artikel 574, 1^o, van het Gerechtelijk Wetboek, behoorden alle geschillen, die moeten worden beslecht om tot de vereffening van een faillissement te komen, uitsluitend tot de bevoegdheid van de rechtbank van koophandel in wier arrondissement het faillissement geopend was (Cass., 28 februari 1975, *Arr. Cass.*, 1975, 744).

Genoemde wet van 24 maart 1975 heeft artikel 574, 2^o, van het Gerechtelijk Wetboek gewijzigd in die zin dat zulke geschillen slechts tot de bevoegdheid van de rechtbank van koophandel behoren indien de gegevens voor de oplossing zich bevinden in het bijzonder recht dat het stelsel van het faillissement, het akkoord en de opschorting van betaling beheerst (Cass., 17 maart 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 831).

Naar luid van artikel 3 van het Gerechtelijk Wetboek zijn de wetten inzake bevoegdheid van toepassing op de hangende rechtsgedingen, zonder dat die worden onttrokken aan de instantie van het gerecht waarvoor zij op geldige wijze aanhangig zijn en behoudens de uitzonderingen bij de wet bepaald.

De eerste rechter heeft zich in casu terecht bevoegd verklaard wanneer men vaststelt :

— dat de gegevens voor de oplossing van het tussen partijen gerezen geschil inzake betaling van een contractbreukvergoeding, vakantiegeld, achterstallig loon, premies en onkostenvergoedingen, zich niet bevinden in het bijzonder recht dat het stelsel van het faillissement, het akkoord en de staking van betaling beheerst ;

— dat de vordering van geïntimeerde gebaseerd is op het bestaan tussen partijen van een arbeidsovereenkomst voor bedienden, hetgeen past in het kader van de door artikel 578, 1^o, van het Gerechtelijk Wetboek aan de arbeidsgerechten verleende bevoegdheid ;

— dat op 24 mei 1975, datum van inwerkingtreding van de wet van 24 maart 1975 tot wijziging van artikel 574, 2^o,

van het Gerechtelijk Wetboek, het rechtsgeding voor de arbeidsrechtbank hangend was.

Het hoger beroep is op dit punt derhalve ongegrond.

III. Ontvankelijkheid van de vordering, ingesteld door de gefailleerde

Naar luid van artikel 444 van het Wetboek van Koophandel, verliest de gefailleerde, te rekenen van het vonnis van faillietverklaring, van rechtswege het beheer over al zijn goederen, zelfs over die welke hij zou verkrijgen terwijl hij zich in staat van faillissement bevindt ; alle door de gefailleerde gedane betalingen, verrichtingen en handelingen evenals alle aan de gefailleerde sinds het vonnis gedane betalingen zijn van rechtswege nietig.

Het algemeen en absoluut karakter van dat verlies van het beheer laat niet toe dat — zoals de eerste rechter ten onrechte meende — in dit verband een onderscheid wordt gemaakt tussen goederen waarop de gefailleerde aanspraak kon maken vóór het vonnis van faillietverklaring en die welke hij na deze datum verworven zou hebben ; evenmin kan het algemeen karakter van het verlies waarvan sprake in artikel 444 worden beïnvloed noch door de aard, noch door de oorsprong van de goederen die te rekenen van het vonnis van faillietverklaring aan de gefailleerde toekomen (Vgl. Cass., 26 mei 1977, *R.W.*, 1977-78, 1683 met noot van J. Lievens). De buitenbezitstelling van artikel 444 heeft tot gevolg dat de gefailleerde, te rekenen van het vonnis van faillietverklaring, geen rechtsvordering meer kan uitoefenen betreffende goederen waarover hij het beheer verliest en dat de curator, die door de wet belast wordt met het beheer en de vereffening van de boedel, alleen bevoegd is om, in het gemeenschappelijk belang, alle rechten en vorderingen uit te oefenen die tot doel hebben het actief te vermeerderen of het passief te verminderen (Hof Gent, 9 mei 1955, *R.W.*, 1955-56, 892). Het komt de curator toe bij de uitvoering van de toegekende vordering, het niet voor beslag vatbare gedeelte ervan aan de gefailleerde ter hand te stellen.

Tevergeefs houdt appellant staande, dat wanneer in weerwil van zijn onbekwaamheid, de gefailleerde nieuwe verbintenissen aangaat, deze te zijnen opzichte geldig zijn en tevens de personen binden die met hem gehandeld hebben en dat de nietigheid ervan slechts bestaat ten opzichte van de boedel der schuldeisers en alleen door de curator kan worden ingeroepen. Immers, ook wanneer een derde die een overeenkomst zou hebben aangegaan met een gefailleerde, zich niet op de buitenbezitstelling van artikel 444 zou kunnen beroepen om zich aan zijn verbintenis te onttrekken, betekent dit niet dat iemand kan worden verplicht om te contracteren met iemand van wie hij weet dat hij van rechtswege het beheer heeft verloren over de goederen die het voorwerp van de overeenkomst uitmaken.

Nu de rechtsvordering een gerechtelijk contract doet ontstaan, kan de verweerder niet worden gedwongen een onregelmatige procedure te ondergaan, die wordt ingeleid door een door het krachtens artikel 444 opgelegd beheersverbod getroffen persoon (vgl. De Page, I, nr. 81bis).

Uit het voorgaande blijkt dat de vordering van geïntimeerde, waarvan de ontvankelijkheid door appellante wordt betwist, niet kan worden toegelaten.

Het akkoord dat door de curator bij schrijven van 5 november 1974 werd betuigd met de door geïntimeerde ingestelde vordering, volstaat niet om aan de procedure de

regelmatigheid te verstrekken die noodzakelijk is opdat zij aan appellante zou kunnen worden opgedrongen.

IV. De tegenvordering van appellante

Artikel 452 van het Wetboek van Koophandel bepaalt dat, te rekenen vanaf het vonnis van faillietverklaring, elke roerende of onroerende rechtsvordering slechts kan worden ingesteld tegen de curator van het faillissement. De tegenvordering van appellante, ingesteld tegen de gefailleerde, kan derhalve niet worden toegelaten ;
(...)

JEUGDRECHTBANK TE TURNHOUT

7 MAART 1979

Rechter : mevr. Wouters

Openbaar ministerie : mevr. Vrints

Advocaat : mr. Daelemans

Internationaal privaatrecht — Minderjarige, voogdij en ontvoogding — Ontvoogding van minderjarige van Nederlandse nationaliteit.

Als ten aanzien van een minderjarige van Nederlandse nationaliteit blijkt dat de ontvoogding verantwoord is zowel wegens de omstandigheden als wegens zijn ervaring, verklaart de rechtbank hem ontvoogd met de bevoegdheden en rechten hem verleend door de Nederlandse wetgeving.

J.

Gezien het verzoekschrift gericht tot de Jeugdrechtbank door (...) vader en moeder van deze minderjarige, dat ertoe strekt de ontvoogding te horen uitspreken over deze minderjarige die de volle leeftijd van vijftien jaar heeft bereikt ;

Gezien de behandeling der zaak ter zitting van heden ;
Gehoord verzoekers vertegenwoordigd door hun raadsman ;

Gehoord de betrokken minderjarige ;

Gehoord het openbaar ministerie in zijn advies ;

Overwegende dat de inlichtingen verkregen naar aanleiding van de navorsingen en het onderzoek van de zaak door de Jeugdrechtbank, de ontvoogding verantwoord van deze minderjarige zowel wegens de omstandigheden als wegens zijn ervaring ;

Om deze redenen,

Gelet op de artikelen 477 van het Burgerlijk Wetboek ; 21, 56, 62 van de wet van 8 april 1965 betreffende de Jeugdbescherming en de desbetreffende artikelen van de wet van 15 juni 1935 ;

De Jeugdrechtbank,

Verklaart de minderjarige J. (...) ontvoogd met de bevoegdheden en rechten hem verleend door de Nederlandse wetgeving, aangezien de ontvoogding een persoon van Nederlandse nationaliteit betreft.

NOOT—«Ontvoogding» van een minderjarige met Nederlandse nationaliteit

1. De grondvoorwaarden tot de ontvoogding van een minderjarige met vreemde nationaliteit worden bepaald door de nationale wet van de minderjarige (Jrb. Turnhout, 13 september 1967, *Doc. Min. Just.*, 1-28 ; Jrb. Brussel, 8 mei 1969, *Doc. Min. Just.*, 1-129 ; Jrb. Brussel 10 februari 1972, *Doc. Min. Just.*, I-231 : deze drie beslissingen betreffen minderjarigen met Nederlandse nationaliteit ; J.P. MASSON, «Chronique de jurisprudence (Les Personnes), 1967-1969», *J.T.*, 1970, 242, nr. 75 ; F. RIGAUX, *Droit international privé*, deel 2, Brussel, 1979, nr. 1017 ; G. VAN HECKE en F. RIGAUX, «Examen de jurisprudence (1970-1975), *Droit international privé*», *R.C.J.B.*, 1976, 260, nr. 60).

Het personeel statuut van de minderjarige is dus van toepassing ; de nationaliteit van de verzoekers, bijvoorbeeld de ouders, is ter zake irrelevant. Vgl. echter : J.P. MASSON, «Chronique de jurisprudence, Les Personnes, (1970-1972)», *J.T.*, 1973, 325, nr. 101 : «C'est la loi nationale des requérants et du mineur qui est applicable à la demande d'émancipation». In de door Masson aangehaalde beslissing (Jrb. Gent, 8 januari 1971, *Doc. Min. Just.*, 1-201) stelde de rechtbank vast dat de rekwesstranten en de minderjarige de Westduitse nationaliteit hadden, en na onder meer ontleding van het Westduitse recht, kwam de rechtbank tot besluit dat alle wettelijke vereisten vervuld waren. Ook in een andere beslissing (Jrb. Tongeren, 17 december 1968, *Doc. Min. Just.*, 1-113) wordt melding gemaakt van het feit dat de verzoekers en de te ontvoogden minderjarige dezelfde (in casu Griekse) nationaliteit hebben, en de nationale wet van de partijen wordt in aanmerking genomen.

In verband met de ontvoogding van een minderjarige met vreemde nationaliteit is het dus overbodig vast te stellen dat ook aan de Belgische grondvoorwaarden voldaan is (F. RIGAUX, in *Nov.*, *Protection de la Jeunesse*, 1978, blz. 466, nr. 1382).

De voormelde principes zijn ook van toepassing op de machtiging tot handel te drijven (vergelijk de drie voormelde vonnissen betreffende minderjarigen met Nederlandse nationaliteit).

De bevoegde rechtbank in verband met de ontvoogding en de machtiging tot handel te drijven met betrekking tot een minderjarige met vreemde nationaliteit, is de jeugdrechtbank (F. RIGAUX, *o.c.*, *Nov.*, blz. 463, nr. 1370) ; dit principe is ook van toepassing op een minderjarige met Nederlandse nationaliteit, zelfs al wordt in Nederland de «ontvoogding» verleend door de kantonrechter (art. 235, lid 1, Ned.B.W.) (F. RIGAUX, *o.c.*, *Nov.*, blz. 466, nr. 1383). Dit ligt ook impliciet vervat in de drie voormelde beslissingen betreffende minderjarigen met Nederlandse nationaliteit.

2. Art. 235, lid 3, Ned. B.W. bepaalt : «Bij het verlenen van handlichting bepaalt de kantonrechter uitdrukkelijk, welke bevoegdheden van een meerderjarige aan de minderjarige worden toegekend. Deze bevoegdheden mogen zich niet verder uitstrekken dan tot de gedeeltelijke of de gehele ontvangst van zijn inkomsten en de beschikking daarover, het sluiten van verhueringen en verpachtingen, het in een vennootschap deelnemen en het uitoefenen van een beroep of bedrijf. De minderjarige wordt echter door handlichting niet bekwaam tot het beschikken over registergoederen, effecten, of door hypotheek gedekte vorderingen.» (Zie ter zake bijv. A. PITLO, en G. MEIJLING, *Het Personenrecht naar het Nederlands Burgerlijk Wetboek*, Haarlem, 1970, blz. 262 e.v.).

De rechter dient dus in de beschikking betreffende de handlichting de bevoegdheid van de «ontvoogde» minderjarige te preciseren, en hij moet hierbij de wettelijke beperkingen in acht nemen.

In de drie voormelde beslissingen van Belgische jeugdrechtbanken in verband met de «ontvoogding» of handlichting van minderjarigen met Nederlandse nationaliteit, werd telkens, overeenkomstig het voorschrift van artikel 235, lid 3, Ned. B.W., de verruimde bevoegdheid van de minderjarige expliciet omschreven.

De termen van het hierboven gepubliceerde vonnis van de Jeugdrechtbank te Turnhout van 7 maart 1979, namelijk: «ontvoogd met de bevoegdheden en rechten hem verleend door de Nederlandse wetgeving» voldoen, o.i., niet aan dit voorschrift. De jeugdrechtbank had, zoals in de drie aangehaalde vonnissen, de bevoegdheden van de minderjarige in het vonnis *uitdrukkelijk* moeten bepalen. Het komt ons voor dat, zolang geen aanvullend vonnis in deze zin is geweest, de handlichting geen uitwerking kan hebben.

Carl De Busschere

ARBEIDSRECHTBANK TE ANTWERPEN

3e KAMER — 13 MAART 1979

Voorzitter : de h. D'Halleweyn

Rechters in sociale zaken : de hh. Van Dun en Kokken

Advocaten : mrs. Duym en Smets

Bescherming van het loon — Loon — Begrip — Arbeids-overeenkomst — Opzeggingsvergoeding — Rechtsvordering uit misdrijf — Verjaring.

Een opzeggingsvergoeding is loon in de zin van de Loonbeschermingswet 1965 en wordt derhalve bedoeld bij art. 11 van deze wet, naar luid waarvan bij het einde van de dienstbetrekking het nog verschuldigde loon onverwijld moet uitbetaald worden.

Nu de niet-naleving van art. 11 — en dus ook de niet-betaling van een opzeggingsvergoeding — een misdrijf uitmaakt, kan de daaruit voortvloeiende burgerlijke vordering binnen een termijn van vijf jaar ingesteld worden.

B. t/ mr. Smets q.q.

Overwegende dat het hoogste gerechtshof (...) besliste dat artikel 11 van bovenvermelde wet van 12 april 1965 geen toepassing zou vinden op de verbrekingsvergoeding (Cass., 9 december 1977, *J.T.T.*, 28 februari 1978); dat de rechtbank zich nochtans niet bij deze rechtspraak kan aansluiten en zulks om volgende redenen :

1. *De verbrekingsvergoeding is «loon» in de zin van de wet*

Als verworven kan beschouwd worden dat de verbrekingsvergoeding «loon» is in de zin van artikel 2 van de wet van 12 april 1965 (Cass., 4 december 1967, *Bull.V.B.O.*, p. 1056; Cass., 9 december 1977, *gec.*). Het hoogste gerechtshof heeft weliswaar in een arrest van 14 april 1976 een andersluidend standpunt ingenomen (*Med. V.B.O.* 1977,

2692; A. Lust, «Mater Justitia quo vadis?», *R.W.*, 1976-77, 1101). Dit laatste komt echter als strijdig voor met de algemene bewoordingen van artikel 2, eerste lid, 3^o, van bedoelde wet, met de hiermede overeenstemmende nadrukkelijke verduidelijkingen verstrekt tijdens de voorbereiding ervan, met de hele economie van de wet en vooral met de duidelijke definities die de wet zelf in haar artikelen 49 en 50 betreffende de integratie van de verbrekingsvergoeding in het door haar bedoelde begrip «loon» verschafft.

2. *De duidelijke bepalingen van artikel 11*

Als eenmaal aanvaard is dat de term «loon» voor de toepassing van de wet onder meer de verbrekingsvergoeding dekt, vloeit hieruit ingevolge een elementaire legislatieke regel noodzakelijk voort dat elke bepaling, waarin de term «loon» voorkomt, in principe ook de verbrekingsvergoeding insluit, tenzij de draagwijdte van dit woord door de context waarin het wordt gebruikt, beperkt wordt. Artikel 11 laat aldus «in concreto» de lezing toe : «Wanneer de dienstbetrekking een einde neemt, moet de nog verschuldigde verbrekingsvergoeding onverwijld uitbetaald worden».

Uit de bepalingen van artikel 47 van de wet kan «a contrario» afgeleid worden dat, wanneer de wet uit een van haar bepalingen de verbrekingsvergoeding wil uitsluiten, zij zulks in *uitdrukkelijke bewoordingen uitdrukt* (conclusie van het O.M. bij Cass., 9 december 1977, *J.T.T.*, 1978, 70).

Waar de stelling verdedigd wordt dat artikel 11, eerste lid, enkel zou zinspelen op het loon dat «tot op» het ogenblik van de beëindiging van de overeenkomst verschuldigd is, wordt in de bepalingen van dit artikel een beperking aangebracht, die er op generlei wijze in te ontwaren is. De termen «Wanneer de dienstbetrekking een einde neemt» wijzen inderdaad enkel op een *eventualiteit* (cf. in de Franse versie «Lorsque l'engagement prend fin») en niet op een in de tijd te localiseren tijdstip.

Wanneer op de normale, duidelijke betekenis van de termen voortgegaan wordt, kan niet geloofwaardig worden dat «wanneer de dienstbetrekking een einde neemt», in sommige gevallen, naast andere voordelen, onder meer ook nog een verbrekingsvergoeding verschuldigd kan zijn, die, volgens de uitdrukkelijke bepalingen van artikel 2 evenzeer een «loon» uitmaakt dat de ruime beschermingsobjectieven van de wet behoort.

De stelling die de uitsluiting van de verbrekingsvergoeding uit de toepassing van artikel 11 tracht te bewijzen op grond van het oorspronkelijk door de Nationale Arbeidsraad uitgebrachte advies (een beoordelingsgrond die zelfs buiten de eigenlijke parlementaire behandeling van de wettekst ligt), blijkt al te broos te zijn. Vooreerst bestaat er in principe geen aanleiding om bij de interpretatie van een duidelijke wettekst rekening te houden met de tijdens de voorbereidende werkzaamheden afgelegde verklaringen (Cass., 21 februari 1957, *Pas.*, 1957, I, 775). De rechter is slechts dan verplicht om op bedoelde verklaringen te steunen, wanneer deze de normale draagwijdte van de wettekst *bevestigen*, zoals zij uit de gebruikte bewoordingen blijkt (Cass., 4 april 1957, *Pas.*, 1957, I, 952; cf. noot Defraigne in *J.T.*, 1972, 645; zie ook M. Duchatelet in *T.S.R.*, 1968, 396 en 397).

De bij bovenvermelde stelling aan artikel 11 toegeschreven draagwijdte wijkt in elk geval af van de normale betekenis van de erin gebruikte terminologie.

Uit het bovenvermeld advies kan daarenboven enkel afgeleid worden dat de bij artikel 11 bedoelde «betaaldag»

dient «vastgesteld overeenkomstig de regels vastgesteld bij ... (het huidige artikel 9)».

Terecht heeft de wetgever ingevolge een desbetreffend advies van de Raad van State aanvaard dat bedoelde verduidelijking overbodig was.

De oorspronkelijke verwijzing naar artikel 9 in bovenvermeld advies van de N.A.R. toont alleen aan dat de wetgever het nodig oordeelde in art. 11 (dat een eventualiteit onderstelt waarin ook een verbrekingsvergoeding verschuldigd kan zijn en die derhalve geen ruimere toepassing kan hebben dan artikel 9), de aanwijzing van een uitbetalingstijdstip noodzakelijk was en zulks door verwijzing naar artikel 9.

De loutere referentie aan het in laatstvermeld artikel vastgesteld *uitbetalingstijdstip*, laat echter niet toe zonder meer te beweren dat het toepassingsgebied van artikel 11 hierdoor automatisch door dat van artikel 9 zou beïnvloed zijn.

3. De associatie met artikel 10

Veel meer dan de associatie tussen artikel 11 en artikel 9, lijkt die met artikel 10, dat er onmiddellijk aan voorafgaat, verhelderend te zijn. Luidens dit laatste artikel, is «voor het loon ... van rechtswege rente verschuldigd met ingang van het tijdstip waarop het eisbaar wordt».

De termen «van rechtswege» wijzen op het bestaan van een bij de wet vastgesteld uitbetalingstijdstip.

Indien dit niet het geval zou zijn, zou de opeisbaarheid van de verbrekingsvergoeding bepaald worden door de ingebrekestelling vanwege de werknemer en door het principe van de haalbaarheid der schulden.

4. De voorbereidende werkzaamheden

De tijdens de parlementaire behandeling van artikel 11 verstrekte toelichtingen wijken niet alleen niet af van de normale betekenis van de bepalingen van dit artikel, doch bevestigen ze integendeel,

a) de toelichtingen betreffende het tweede lid van artikel 11

De draagwijdte van het eerste lid van artikel 11 wordt onrechtstreeks verduidelijkt door die van het tweede lid van hetzelfde artikel, dat aan het eerste refereert («In zodanig geval...»). Bedoeld tweede lid werd als volgt verantwoord: «Wanneer een conflict is gerezen tussen werknemer en werkgever dat op een contractbreuk — met of zonder opzeggingstermijn — uitgelopen is, kan de verplichting voor de werknemer om zich bij de eerstvolgende uitbetalingsdag op het bedrijf aan te melden moeilijkheden met zich brengen» (Amendement Nijffels, Doc. 471, nr. 6; bevestigd in het Kamerverslag, Doc. 471, nr. 11, p. 14).

«Begrijpelijkerwijze zal de werknemer het in dergelijke gevallen vernederend achten zich opnieuw voor zijn werkgever te moeten aanbieden» (Doc. 471, nr. 6).

Hieruit dient afgeleid te worden dat de wetgever van oordeel was dat bij de beëindiging van de overeenkomst diende te worden afgeweken van de strikte (strafrechtelijke) verplichting voor de werkgever om het loon «van hand tot hand» uit te betalen (artikel 5, eerste lid) «op de plaats waar de arbeid wordt verricht of in de onmiddellijke nabijheid ervan» (artikel 14, eerste lid).

Bezwaarlijk kan aanvaard worden dat de wetgever, die bekommerd was om de gevolgen die tussen partijen kunnen ontstaan «wanneer een conflict is gerezen», wel de mogelijkheid zou hebben geschapen voor de werknemer om in dit geval het door hem verdiende loon op de door artikel 11, tweede lid, bedoelde wijze te ontvangen, doch diezelfde

werknemer zou verplichten de verbrekingsvergoeding, die juist bij een dergelijk «conflict» meestal de grootste spanningen veroorzaakt, wel persoonlijk bij zijn vroegere werkgever te gaan afhalen.

Indien artikel 11 geen toepassing zou vinden op de verbrekingsvergoeding, zou het tijdstip van de eisbaarheid van dit voordeel niet alleen gemeenrechtelijk bepaald dienen te worden (dit is onder meer in het onzekere licht van de ingebrekestelling en van het principe van de *haalbaarheid* der schulden), doch ook beïnvloed worden door de bepalingen van artikel 5, eerste lid. Het genot van de verbrekingsvergoeding zou in een dergelijke stelling afhangen van de mate waarin de belanghebbende de moed zou weten op te brengen om een spoedig contact met zijn vroegere werkgever aan te gaan.

Zulke stelling is aldus niet alleen strijdig met de bepalingen van de wet, doch ook met de door deze laatste nagestreefde finaliteit.

b) De associatie met de wet van 30 juli 1963

Artikel 16 van de wet van 30 juli 1963 tot instelling van het statuut der handelsvertegenwoordigers bepaalt op de meest uitdrukkelijke wijze dat de «vergoedingen verschuldigd krachtens de artikelen 20 en 21 van de wetten betreffende het bediendencontract ... *rechtens* interest opbrengen vanaf de datum van het einde der overeenkomst».

Dit artikel lokte uitzonderlijk veel commentaar uit.

De heer De Baeck verklaarde tijdens de vergadering van de Senaat van 28 mei 1963 onder meer:

«Er zijn inderdaad redenen die het aannemen van een dergelijke bepaling kunnen verantwoorden, met name redenen van billijkheid, maar deze gelden niet alleen voor onderhavige overeenkomst, maar ook voor vele andere. Het enige wat wij op het ogenblik kunnen vaststellen is dat het principe waarbij men *zonder aanmaning* interesten verschuldigd kan zijn, tot op heden in ons recht onbekend is. Wanneer het een burgerlijke vordering betreft, moet er zelfs meer dan een gewone aanmaning zijn, dan moet de aanmaning door een deurwaarder gebeuren. Men neemt aan dat onder handelslieden een gewone aanmaning per aangetekend schrijven voldoende kan zijn, maar in geen enkele verhouding tussen werkgevers en werknemers is er bepaald dat interesten van rechtswege kunnen verschuldigd zijn.

«Indien een dergelijke theorie ter zake zou kunnen verantwoord zijn, dan zou ze mijns inziens nog veeleer verantwoord zijn in hoofde van arbeiders en bedienden. Ik geloof dus dat wij er zeer verkeerd aan zouden doen een dergelijk principe voor de eerste keer in dit ontwerp in te voeren».

De verslaggever (Trochet) antwoordde hierop: «Nous déposerons, comme vous le suggérez très opportunément, une proposition de loi pour les autres catégories de travailleurs». Tijdens de vergadering van 4 juni 1963, verklaarde de verslaggever nog onder meer:

«Il est bien dans notre intention, à défaut d'un projet gouvernemental, de déposer une proposition de loi élevant aux autres secteurs le bénéfice des intérêts de plein droit ... afin que ces derniers (les travailleurs) ne soient pas contraint de mettre en demeure, pour ne pas perdre le bénéfice de leurs droits» (Parl. Hand., p. 1244).

Tijdens de parlementaire voorbereiding van artikel 10 van de wet van 12 april 1965 verklaarde de verslaggever voor de Senaat (die dezelfde was als deze betreffende de wet van 30 juli 1963 !):

«Zoals bekend, is deze bepaling die in het sociaal recht is

opgenomen bij de wet van 1 mei 1913 voor het personeel dat bij ambachtlieden en kleine handelaars wordt gehuisvest en gevoed, bij de wet van 1963 uitgebreid tot het loon dat verschuldigd is aan de handelsvertegenwoordigers.

In dit verband moge worden verwezen naar het verslag dat over het evengenoemde ontwerp van de wet aan de Senaat is uitgebracht, *zodat een nieuwe verantwoording en nieuwe commentaar overbodig is voor een bepaling die, door haar opnemings in deze wet, algemeen van toepassing wordt op alle lonen...*» (Doc. Senaat 9.2.65, nr. 115, p. 59).

De wetgever kon derhalve niet duidelijker onderlijnen :

1. dat de in de wet van 30 juli 1963 reeds bedoelde «vergoeding verschuldigd krachtens artikel 20 van de wetten betreffende het bediendenkontraat» ingevolge artikel 10 van de wet van 12 april 1965 ook ten aanzien van bedienden, andere dan handelsvertegenwoordigers «van rechtswege» interesten opbrengen,

2. dat de termen «van rechtswege» een uitzondering op het oog hebben op de bepalingen van artikel 1153 BW, in de mate waarin zij de normale hierbij vereiste ingebrekestelling willen uitschakelen (Parl. Hand. Senaat, Troclet, 4.6.63, p. 1244).

Besluit : Er kan niet zinnig gesproken worden van «van rechtswege» lopende interesten op de verbrekingsvergoeding, indien de bijzondere datum van de opeisbaarheid van dit voordeel niet in de wet zou ingeschreven zijn.

Overwegende dat uit al deze beschouwingen voortvloeit dat de interpretatie, luidens welke artikel 11 geen toepassing zou vinden op de verbrekingsvergoeding, niet alleen op een innerlijke tegenspraak berust en niet te verzoenen is met de normale legistische ontleding van de formulering van bedoelde bepaling, doch tevens strijdig is met de beschermingsdoeleinden, zoals zij door de wetgever tijdens de voorbereiding én van de wet van 12 april 1965 én van deze van 30 juli 1963 werden verduidelijkt.

Overwegende dat de niet-betaling van de verbrekingsvergoeding derhalve een misdrijf uitmaakt ; dat hiertegen wellicht opgeworpen zou kunnen worden dat de loutere uitkering van een ontoereikende verbrekingsvergoeding aldus reeds een misdrijf zou inhouden ; dat een dergelijke beschouwing echter vooreerst hoogstens als een kritiek op artikel 11 zou kunnen gelden ; dat zij daarenboven de inhoudelijke draagwijdte zelf van deze bepaling niet kan aantasten ; dat overigens de principiële strafbaarheid van een handeling of verzuim niet noodzakelijk tot een onge-nanceerde strafvervolgung dient te leiden.

Overwegende dat, nu in casu de niet-betaling van de aan- aanlegger verschuldigde verbrekingsvergoeding een misdrijf uitmaakt, de hieruit voortvloeiende burgerlijke vordering binnen een termijn van 5 jaar na het in artikel 11 bedoelde tijdstip kon worden ingediend ; dat zulks in casu alleszins het geval was ;

(...)

NOOT—*Anders* : Cass., 5 december 1977, *R.W.*, 1977-78, 1938, met noot van J.R.R.

VREDEGERECHT TE BRUGGE

3e KANTON — 14 MEI 1976

Rechter : de h. De Ketelaere

Advocaten : mrs. Van Hove loco Claes en Deduytsche

Ouderlijke macht — Echtscheiding — Hogere studie van meerderjarige zoon — Bijdrage van de vader — Medezeggenschap.

Een zoon, die bij de echtscheiding van zijn ouders aan de moeder werd toevertrouwd, vraagt, meerderjarig geworden, van zijn vader een bijdrage in de kosten van een hogere studie.

De verplichting van de ouders om aan hun kinderen kost, onderhoud en opvoeding te verschaffen houdt niet op bij het einde van de ouderlijke macht (meerderjarigheid) en duurt voort zolang de vorming van de kinderen niet voltooid is.

Indien de ouders niet samenwonen, behoort de ouder die de bewaring van het kind niet had, toch medezeggenschap over de verdere studie te krijgen.

A. t/ A.

Eiser, geboren 3 mei 1954, vordert de tussenkomst van verweerder, zijn wettige vader, ten belope van 3.000 fr. per maand vanaf 1 januari 1976, in de kosten zijner studies van assistent-architect, waarvan de normale duur twee jaren bedraagt, tot twee maanden nadat hij deze zal hebben beëindigd.

Eiser verblijft bij zijn moeder, echtgescheiden van verweerder sinds 1964, overeenkomstig arrest van het Hof van Beroep te Gent, daterend 10 januari 1964, bij hetwelk de kinderen van partijen, eiser en zijn jongere broer Johan werden toevertrouwd aan hun moeder en verweerder werd veroordeeld tot betaling van een maandelijks onderhoudsgeld ten bedrage van 5.000 fr. voor zijn gewezen echtgenote en 2.000 fr. voor elk der kinderen, gebracht op 2.500 fr. bij vonnis van onze rechtbank daterend 29 februari 1969.

Verweerder heeft de betaling van dit onderhoudsgeld voor eiser stopgezet nadat deze meerderjarig is geworden.

Verweerder ziet in huidige vordering een manoeuvre van zijn gewezen echtgenote om, niettegenstaande de verworven meerderjarigheid van hun zoon, het haar voor deze toegekende onderhoudsgeld te behouden, ja zelfs op te drijven.

Aldus besluit verweerder tot afwijzing der vordering als ongegrond en doet daartoe vooral gelden :

— dat eiser reeds in het bezit is van een diploma van technisch tekenaar en het niet verantwoord is dat hij thans bovendien nog een bijkomend diploma van assistent-architect zou willen verwerven, des te meer daar hij weinig begaafd en weinig ernstig zou zijn, en hij niet eens de moeite heeft gedaan zijn vader, die hij sedert mei 1972 niet meer zou hebben bezocht, vooraf desaan gaande te raadplegen ;

— dat de studie voor assistent-architect kan geschieden bij avondlessen en zeker zou kunnen worden bekostigd door een studiebeurs of door aanspraak op kredieturen ;

— dat hij in elk geval niet meer in staat is verder financieel bij te dragen in de kosten van zijn trouwens meerderjarig geworden en gediplomeerde zoon, nu hij, ten gevolge van een hersentrombose op 6 januari 1973, en de blijvende sequelen ervan, zijn praktijk als dokter, algemene geneeskunde, fel heeft moeten beperken, zodat hij nog bezwaarlijk kan voorzien in zijn eigen lasten, o.m. van zijn nieuw gezin, met echtgenote en vier kinderen.

Eiser betwist niet dat hij het bijzonder moeilijk heeft in zijn studie — hetgeen hij grotelijks wijt aan de toestand

geschapen door de echtscheiding van zijn ouders — doch ontkent formeel dat hij niet ernstig zou werken, ten bewijze waarvan hij wijst op het jaarlijks stijgende percentage dat hij behaalde bij zijn driejarige studie van bouwkundig tekenaar, en op zijn bijzondere interesse voor de bouwkunde, die o.m. tot uiting komt in de door hem genomen abonnementen op een viertal bouwkundig-technische tijdschriften.

Hij betwist de mogelijkheid tot het behalen van het diploma van assistent-architect door het volgen van avondcursussen en tot het genieten van een systeem van kredieturen of van studiebeurs, althans tot heden, aangezien hij nog geen gevolg ontving op een aanvraag daartoe.

Ten slotte relateert eiser de gevolgen van de ziekte van zijn vader en stelt hij vast dat deze inkomsten in 1974 fiscaal vastgesteld werden op 820.324 fr., zodat zijn vader wel in de mogelijkheid verkeert hem te helpen bij zijn studie.

Wettelijke regeling

Artikel 203 van het Burgerlijk Wetboek legt aan de echtgenoten de verplichting op om samen «aan hun kinderen kost, onderhoud en opvoeding te verschaffen».

Overeenkomstig artikel 303 van het Burgerlijk Wetboek blijft deze verplichting bestaan ook na echtscheiding «naar evenredigheid van hun middelen».

Thans wordt algemeen aangenomen dat de grondslag van deze verplichting gelegen is in de afstamming en niet in de ouderlijke macht, zodat deze verplichting niet ophoudt bij het einde der ouderlijke macht (meerderjarigheid van het kind) doch voortduurt zolang de vorming van het kind niet voltooid is (*Gezinsrecht*, W. Delva, «Ouderlijke verplichtingen en rechten», nrs. 5 en 11; Hof Brussel, 30 maart 1971, *J.T.*, 1971, 572; Vred. St.-Gillis-Brussel, 19 februari 1969, *T. Vr.*, 1970, 81; F. Rigaux, *Les Personnes*, I, nr. 3206 e.v.; *Chronique de Jurisprudence «Les Personnes»* 1973 tot 1975, *J.T.*, 13 maart 1976; *R.C.J.B.*, 1965, nr. 20, p. 450).

Deze verplichting bestaat in het verstrekken van al het nodige voor de lichamelijke, zedelijke en geestelijke volwassenheid van het kind tot het in staat is een onafhankelijke positie in te nemen ter verzekering van zijn behoorlijk bestaan, zij het vóór of na zijn meerderjarigheid (zie Delva, *op. cit.*, nr. 11).

De omvang en de duur van deze verplichting zijn afhankelijk van de feitelijke gegevens van ieder geval.

Aldus is het duidelijk dat een jongen, die opgevoed wordt ter uitoefening van handenarbeid (vissers, arbeiders, tuiniers, landbouwers enz.) heel wat vroeger in zijn bestaan zal kunnen voorzien dan iemand, die bestemd wordt voor enig beroep, waarvoor een hogere technische of universitaire studie vereist is.

Vanzelfsprekend dient deze studie verantwoord te zijn. Dit biedt meestal geen moeilijkheid wanneer de ouders samen leven en meteen samen erover oordelen, in ruggespraak met hun kind.

Wanneer de ouders evenwel uit de echt gescheiden zijn en de kinderen toevertrouwd zijn aan de hoede van een van hen, is het onderzoek naar de verantwoording van een verdere studie uiteraard moeilijker, aangezien de ouder, die de hoede van het kind niet heeft en meteen ervan vreemdtd, geneigd is zich tegen een verdere studie, en de ermee gepaard gaande kosten, te verzetten, en zijn medezeggenschap, waarop hij zijn rechten behoudt, meestal

miskend wordt, zodat hij dikwijls voor een voldongen feit gesteld wordt.

Toepassing op het geval

Het is duidelijk dat ter zake het kind in zijn opvoeding slachtoffer is van de reeds sinds meer dan 10 jaar voltrokken echtscheiding van zijn ouders en vooral van de voortdurende twisten tussen hen.

Waren de ouders niet gescheiden of minstens, niettegenstaande hun scheiding, samenwerkend gebleven in de opvoeding van hun kinderen, dan zou de verdere, trouwens beperkte, studie van eiser geen probleem hebben verwekt, doch normalerwijze een voldoening voor de ouders zijn geweest, des te meer daar, volgens de voorgelegde uitslagen, eiser klaarblijkelijk zijn best doet en belangstelling heeft voor zijn studie, en in onze huidige overbevolkte maatschappij meer en meer diploma's nodig zijn om zich een behoorlijk bestaan te kunnen verwezenlijken.

Het is ter zake niet dienend te onderzoeken wie van de ouders schuldig is aan de tussen hen ontstane toestand.

Wel is het verkeerd vanwege eiser zijn vader volkomen buiten de beslissing gelaten te hebben ter voortzetting van zijn studie en is eiser aldus te kort gekomen aan zijn wettelijke verplichting van eerbied en ontzag ten opzichte van zijn vader (art. 371 Burgerlijk Wetboek) en heeft hij het elementaire recht van zijn vader op medezeggenschap miskend.

Hoewel deze verkeerde handelwijze aanleiding zou kunnen geven tot afwijzing der vordering (Rb. Kortrijk, 3 december 1968, *R.W.*, 1969-70, 1060), dan zou deze sanctie nochtans ter zake niet verantwoord zijn, aangezien deze verkeerde handelwijze van eiser precies het gevolg is van de gespannen zelfs vijandige gemoedstoestand waarin zijn ouders onderling verkeren.

Desniettemin mogen het gezag en het medezeggenschap van verweerder niet verder miskend worden door wie zijner kinderen zich beroept op zijn opvoedingsverplichtingen te zijnen opzichte.

In acht nemend dat de studie tot het behalen van het diploma van assistent-architect kan beschouwd worden als een voortzetting van de door eiser gedane studie ter verwerving van het diploma van technisch tekenaar; dat eiser weliswaar niet bijzonder begaafd is, doch zijn behaalde uitslagen tot heden wijzen op volharding en vooruitgang; dat het niet bewezen noch te vermoeden is dat eiser zijn studie niet ernstig zou opvatten; dat het evenmin bewezen noch te vermoeden is dat eiser deze studie zou kunnen doen door het volgen van avondlessen en aanspraak kan maken op het systeem van kredieturen, lijkt het ons dat hem een kans dient te worden gegeven om het diploma van assistent-architect te verwerven;

Evenwel zal, na het eerste studiejaar daartoe, het gezag van verweerder dienen te worden geëerbiedigd door zijn medezeggenschap te erkennen ten aanzien van het voortzetten dezer studie, inachtgenomen de door eiser alsdan behaalde uitslagen, waarvan verweerder op de hoogte dient te worden gesteld.

Aldus beperken wij thans de financiële bijdrage van verweerder tot het eerste studiejaar, zij het tot na de tweede examenzittijd, en zal het probleem van verweerdere verdere financiële bijdrage daarna eventueel opnieuw onderzocht dienen te worden, althans indien eisers ouders niet in staat zouden zijn om gemeenzaam, met eiser, de gepaste

conclusies te trekken uit de alsdan voorhanden zijnde gegevens.

Verweerder kan niet ernstig betwisten dat, nu hij grotelijks de gevolgen van zijn ziekte blijkt te hebben overwonnen zodat zijn fiscaal inkomen in 1974 gestegen is tot 820.324 fr. tegenover 298.383 fr. in 1973, hij, niettegenstaande de grote lasten van zijn nieuw gezin, in staat is behoorlijk bij te dragen in de studiekosten van zijn zoon.

Ten aanzien van het verzuim van eiser om de omvang dezer kosten te begroten en ons in te lichten over de middelen waarover zijn moeder beschikt, lijkt het verantwoord, rekening houdend ook met eisers onderhoudskosten tijdens deze studie en met de mogelijkheid van enige persoonlijke beperkte winstgevendende activiteit, de maandelijkse financiële bijdrage van verweerder vast te stellen op 2.000 fr. tot inbegrepen 1 september 1976.

NOOT—Zie verder in dit nummer Vred. Brugge, 9 december 1977, met noot van J. PAUWELS.

VREDEGERECHT TE BRUGGE

3e KANTON — 9 DECEMBER 1977

Rechter : de h. De Ketelaere

Advocaten : mrs. Wolf loco Claes en Deduytsche

Ouderlijke macht — Zoon vraagt van zijn uit de echt gescheiden vader bijdrage in de kosten van een hogere studie — Raadplegingsplicht.

De verplichting van de ouders tot bekostiging van de verdere studie van hun kinderen is correlatief met de verplichting van de kinderen hun ouders vooraf desaangaande te raadplegen. Het is voorts een elementaire verplichting van de kinderen hun vader op de hoogte te brengen van de behaalde uitslagen en zijn medezeggenschap te aanvaarden ten aanzien van de voortzetting van de studie, indien zij verder aanspraak willen maken op zijn financiële hulp.

A. t/ A.

Eisers, Marc, meerderjarig sinds 3 mei 1975, en Johan, meerderjarig sinds 20 januari 1977, inwonend bij hun moeder, die sinds 1964 echtgescheiden is van verweerder, hun vader, vorderen dezes geldelijke bijdrage in de kosten van hun hogere studie, Marc ten bedrage van 2.500 fr. per maand vanaf 1 oktober 1976 tot en met 1 september 1977, en Johan ten bedrage van 3.500 fr. per maand vanaf 1 januari 1977 tot en met 1 september 1977.

Deze vorderingen zijn klaarblijkelijk gebaseerd op de wettelijke opvoedingsverplichting ten laste van de ouders (artikel 203 Burgerlijk Wetboek), ook na hun echtscheiding, «naar evenredigheid van hun middelen (artikel 303 Burgerlijk Wetboek), berustend op de banden van afstamming, tot de kinderen, zelfs reeds meerderjarig geworden, bij machte zijn zich een eigen bestaan te verzekeren (zie o.m. in *Gezinsrecht*, W. Delva, «Ouderlijke verplichtingen en rechten», nrs. 5 en 11 ; Rigaux, *Les personnes*, t. I, nrs. 3206 e.v. ; en uitvoerige rechtspraak, geciteerd in ons vonnis van 14 mei 1976).

Desniettemin besluit verweerder tot afwijzing der vorderingen als ongegrond op grond dat zijn kinderen niet eens de moeite hebben gedaan hem te raadplegen over het voortzetten van hun studie en hij dus voor voldongen feiten wordt gesteld, waarvan men hem achteraf de rekening aanbiedt, en ook omdat hij, wegens zware financiële lasten (nieuw gezin met vier kinderen, trimestriële hypothecaire aflossing van 52.000 fr. op zijn huis) en wegens blijvende aantasting van zijn gezondheid, niet in staat zou zijn ook nog verder bij te dragen in de studiekosten van zijn kinderen uit zijn eerste huwelijk.

De opvoedingsplicht, berustend op de ouders ten opzichte van hun kinderen houdt vanzelfsprekend in dat de ouders leiding geven (traditionele opvatting, vervat in artikel 371 van het Burgerlijk Wetboek : «Een kind, van welke leeftijd ook, is aan zijn ouders eerbied en ontzag verschuldigd») of minstens medezeggenschap hebben (progressieve opvatting) en dus desaangaande erkend of minstens geraadpleegd worden door hun kinderen (zie o.m. Rb. Kortrijk, 3 december 1968, *R.W.*, 1969-70, 1060, waarbij de vordering tot betaling van studiekosten voor het promoveren tot handelsingenieur, na het diploma van licentiaat in de handels- en financiële wetenschappen te hebben verworven, wordt afgewezen omdat de vader volledig genegeerd werd ; zie ook Vred. Kontich, 19 december 1967, *R.W.*, 1967-68, 1190, met noot van H. De Ridder).

Aldus is de verplichting van de ouders tot bekostiging van de verdere studie van hun kinderen correlatief met de verplichting van de kinderen hun ouders vooraf desaangaande te raadplegen.

1. Na het diploma van technisch tekenaar te hebben verworven, heeft Marc, zonder zijn vader te raadplegen, zijn studie voortgezet tot het verkrijgen van een bijkomend diploma van assistent-architect (2 jaar studie).

In het vonnis van 14 mei 1976 hebben wij desniettemin begrip betoond voor zijn vordering, strekkende tot financiële bijdrage van zijn vader ter bekostiging van zijn eerste studiejaar, en deze toegekend ten bedrage van 2.000 fr. per maand.

Wij waren namelijk van oordeel dat het negeren van enige vaderlijke raad in zekere mate verschoonbaar was door de ten opzichte van zijn vader ongunstige atmosfeer, waarin hij ten huize van zijn moeder wordt opgevoed en wij meenden dat hij, pas de minderjarigheid ontgroeid en nog steeds bij zijn moeder verblijvend, onvoldoende levenservaring en onafhankelijkheid bezat om daartegen op te tornen.

Maar in datzelfde vonnis, wezen wij hem op zijn elementaire verplichting om voortaan zijn vader op de hoogte van zijn behaalde uitslagen te brengen en zijn medezeggenschap te aanvaarden ten aanzien van de voortzetting dezer studie, indien hij verder aanspraak wil maken op deze financiële tussenkomst daartoe.

Ook onze raad — die eigenlijk meer was dan dat, aangezien hij wees op een natuurlijke en wettelijke verplichting — heeft hij genegeerd, hetgeen alleen uit te leggen is ofwel door bewuste miskennis van elk medezeggenschap van zijn vader (waardoor hij meteen elke aanspraak op financiële tussenkomst verbeurt, «tenzij men opvoeding gaat verwarren met het louter studeren op andermans kosten» : citaat uit bovenvermeld vonnis van Rb. Kortrijk), ofwel omdat hij geen behoefte meer had aan verdere financiële steun, gezien de inkomsten van zijn moeder wegens eigen activiteit (zie proces-verbaal van verhoor van partijen),

waarbij te voegen de kinderbijslagen en het persoonlijk alimentatiegeld, dat zij voorts maandelijks ontvangt van verweerder.

Het is pas nadat hij reeds meer dan vier maanden zijn tweede en laatste studiejaar was ingegaan, dat Marc opnieuw dacht aan zijn vader als geldbron en hem daartoe een aangetekende brief stuurde op 10 januari 1977, hetgeen niet geleid heeft tot enige minnelijke schikking.

Ook feitelijke omstandigheden brengen ons ertoe afwijzend te oordelen over de vordering van Marc : zijn laatste studiejaar was bijna ten einde toen hij zijn vordering tot geldelijke bijdrage van zijn vader inleidde. Deze bijdrage is thans, in het kader van de opvoedingsplicht zijner ouders, overbodig geworden, aangezien hij zijn eindexamen heeft behaald, normaal als technisch tekenaar en architectenasistent werk zal vinden, en intussen trouwens vanaf 27 oktober 1977 werklozenvergoeding ontvangt ten bedrage van 12.000 à 13.000 fr. per maand.

Ten overvloede kan daaraan toegevoegd worden dat een verdere geldelijke bijdrage ook niet verantwoord is ten aanzien van de bijzondere belangrijke financiële lasten van verweerder in zijn nieuw gezin, zeker niet om bij te dragen in de kosten van een studie, die reeds beëindigd is.

2. Op grond van de bovenvermelde rechtsregels is de vordering van Johan, strekkend tot bijdrage in de kosten van zijn verblijf aan de Rijksuniversiteit Gent voor de periode van 1 januari 1977 tot 1 september 1977, evenmin verantwoord.

Zonder zijn vader maar in het minst op de hoogte te brengen van de afloop van zijn middelbare studie en hem te raadplegen over de wenselijkheid van het aanvatten van een hogere studie, heeft Johan voor het schooljaar 1976-77 zich laten inschrijven aan de universiteit voor de eerste kandidatuur kunstgeschiedenis en musicologie.

Hij zelf verklaart nu : «ik ben tweemaal niet geslaagd in mijn examen omdat de materie voor mij te zwaar was en ik geen interesse had voor die kunstgeschiedenis».

Hij erkent : «Ik heb vooraf mijn vader niet geraadpleegd noch hem ingelicht over mijn mislukking aan de universiteit. Het is pas op dit ogenblik dat hij dit verneemt».

Johan weist nochtans uit ervaring van zijn broer Marc dat het zijn elementaire plicht was zijn vader te raadplegen zeker voor het aanvatten van een universitaire studie : de bekostiging hiervan door de ouders kan slechts afgedwongen worden uit hoofde van hun opvoedingsverplichting, wanneer de ouders minstens de gelegenheid hebben deze opvoedingsverplichting uit te voeren en namelijk in de gelegenheid gesteld worden om de gepaste leiding te geven aan de opvoeding van hun kinderen.

Het gaat niet op de vader voor voldongen feiten te plaatsen en daarna de rekening te presenteren — des te meer nog wanneer die rekening een universitair verblijf betreft, voor een studie waarvoor de betrokkene zelf erkent geen interesse te hebben gehad en waarop zijn vader, volkomen in de onwetendheid gelaten, zelfs niet eens de gelegenheid heeft gehad controle uit te oefenen.

(...)

NOOT—De ouderlijke plicht nadat de ouders uit de echt gescheiden en de kinderen meerderjarig geworden zijn

Verweerder is een vader die weigert zijn meerderjarige zonen financiële hulp te verschaffen bij hun studie. Hij

roept zijn zware gezinslasten en andere financiële moeilijkheden in, maar vooral het feit dat hij bij de keuze en de begeleiding van hun studie helemaal niet betrokken werd. Het gaat nl. om kinderen uit het eerste huwelijk van de verweerder, die door de moeder zijn opgevoed, in een sfeer die voor de vader verre van gunstig was, hetgeen ze van hem vervreemd heeft.

De vrederechter geeft de man gelijk ; hij legt de nadruk op het ontbreken van raadpleging van de vader door de meerderjarige kinderen.

Het vonnis is boeiend omdat het de raadplegingsplicht van meerderjarige (het vonnis is hier niet 100 % expliciet) kinderen als noodzakelijk corrolarium van de voortgezette onderhouds- en opvoedingsplicht van de ouders in de verf zet.

Met de beschouwingen van de rechter over de raadplegingsplicht van volwassen kinderen kan ik instemmen. Toch heb ik het gevoel dat hij een aantal problemen die bij de juridische behandeling van het conflict ter sprake moesten komen, in het ongewisse laat.

a) Ook al is hij ervan onderscheiden, houdt de ouderlijke plicht tot onderhoud en opvoeding verband met het ouderlijk gezag, in die zin dat de aard en de omvang van de plicht bepaald wordt door beslissingen die (tijdens de minderjarigheid) op grond van het ouderlijk gezag genomen worden.

b) Deze beslissingen worden genomen door degene(n) die voor de *uitoefening* van het ouderlijk gezag instaan. Na echtscheiding is het de ouder die het «bestuur van de persoon van de minderjarige» toevertrouwd kreeg die over aard en vorm van opvoeding en begeleiding beslist. De andere ouder kan zich slechts tot de jeugdrechter wenden. Doet hij dit niet, dan moet hij zich neerleggen bij de beslissing van de ouder die de bewaring heeft, en er de gevolgen voor de omvang van zijn ouderlijke plichten van dragen.

Of zal men stellen dat het bewaringsrecht na echtscheiding alleen de «materieële bewaring» betreft en de ouder die het bewaringsrecht niet heeft medezeggenschap behoudt (buiten de mogelijkheid zich tot de jeugdrechtbank te wenden) over de grote opvoedingsproblemen ? Deze oplossing lijkt me weinig praktisch daar ze uiteindelijk ook op een beroep op de rechter zal uitdraaien.

c) Blijft de vraag of de ouders na de meerderjarigheid van het kind een zekere inspraak behouden m.b.t. de opvoeding van het kind. Dit recht zou niet op het ouderlijk gezag gebaseerd zijn, maar als een corrolarium van hun voortgezette prestaties moeten worden geconstrueerd. Als men die inspraak herleidt tot een recht om geïnformeerd te worden, kan men het misschien aanvaarden, maar het blijft een onzeker punt. Neemt men het bestaan van dat ouderlijk recht aan, dat niet op het ouderlijk gezag is gebaseerd, dan dient men ook geen onderscheid tussen degene die het bewaringsrecht uitoefende en de andere door te voeren : zodra de ouder bijdraagt in de opleidingskosten zou hij dan dit recht genieten. Dit lijkt me eventueel de basis te kunnen zijn voor de eis tot informatie van de uit de echt gescheiden vader.

J. Pauwels

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (3e Kamer), 14 mei 1979

Werkloosheid — Bedrag der uitkering — Werknemersgezinshoofd — Echtgeno(o)t(e) die zich uitsluitend met het huishouden bezighoudt — Begrip — Samenwonen of gemeenschappelijke huishouding niet vereist.

Het cassatieberoep van de R.V.A. tegen een arrest van het Arbeidshof te Antwerpen van 10 maart 1978 wordt met de navolgende redengeving verworpen :

«Overwegende dat, luidens artikel 83ter, eerste lid, 1^o, van het ministerieel besluit van 4 juni 1964 inzake werkloosheid, voor de vaststelling van het bedrag van de werkloosheidsuitkering als werknemers-gezinshoofden worden beschouwd 'de gehuwde werknemers wier echtgenoot of echtgenote zich uitsluitend met het huishouden bezighoudt' ;

«Overwegende dat, in tegenstelling met hetgeen in het 2^o en het 3^o van hetzelfde lid bepaald is voor de andere categorieën werknemers-gezinshoofden, het bepaalde onder 1^o het samenwonen niet uitdrukkelijk als voorwaarde stelt ;

«Dat het vereiste van het samenwonen ook niet kan worden afgeleid uit de voorwaarde dat de echtgenoot of echtgenote zich uitsluitend met het huishouden bezighoudt ; dat deze voorwaarde immers niet betekent dat de beide echtgenoten een gemeenschappelijke huishouding hebben, maar alleen dat de echtgenoot of echtgenote van de werknemer zich uitsluitend met huishoudelijke aangelegenheden bezighoudt.»

(Voorzitter : de h. Gerniers—Raadsheer-rapporteur : de h. Janssens—Advocaat-generaal : de h. Lenaerts—Advocaten : mrs. Simont en Bützler—In de zaak : R.V.A. t/ P.).

Hof van Cassatie (3e Kamer), 14 mei 1979

Arbeidsovereenkomst — Bedienden — Ontslag om dringende reden — Bekend zijn van het feit sedert ten minste drie dagen — Voldoende zekerheid omtrent het feit en de omstandigheden.

Met de navolgende motivering wordt de voorziening in cassatie tegen een arrest van het Arbeidshof te Antwerpen van 17 april 1978 verworpen :

«Overwegende dat artikel 18, tweede lid, van de bij koninklijk besluit van 20 juli 1955 gecoördineerde wetten betreffende het bediendencontract bepaalt dat het ontslag wegens dringende redenen niet meer zonder opzegging of vóór het verstrijken van de termijn mag worden gegeven, wanneer het feit dat het zou hebben gerechtvaardigd, sedert ten minste drie dagen aan de partij, die ontslag geeft, bekend is ;

«Overwegende dat het feit aan de partij die ontslag geeft, bekend is in de zin van artikel 18, wanneer deze omtrent het bestaan van dit feit en de omstandigheden die daarvan een dringende reden kunnen maken, voldoende zekerheid heeft

om met kennis van zaken een beslissing te kunnen nemen, met name voor haar eigen overtuiging en tevens tegenover de andere partij en het gerecht ;

«Overwegende dat, wanneer het uit de feitelijke omstandigheden van de zaak afleidt dat niet blijkt dat verweerster op 10 februari 1975 sedert ten minste drie dagen reeds 'een voldoende omstandig bewijs' van het aangevoerde feit 'in handen had', het arbeidshof oordeelt dat verweerster vóór die datum nog niet de boven omschreven 'voldoende zekerheid' omtrent dit feit had ; dat het op grond van dit oordeel wettig beslist dat verweerster 'op voormelde datum nog niet sedert ten minste drie dagen kennis had van de door haar ingeroepen dringende reden'.»

(Voorzitter : de h. Gerniers—Raadsheer-rapporteur : de h. Janssens—Advocaat-generaal : de h. Lenaerts—Advocaten : mrs. Houtekier en Bützler—In de zaak : B. t/ N.V. H.).

Hof Gent (7e Kamer), 2 november 1978

Gerechtsdeurwaarder — Volmacht voor alle tenuitvoerleggingen — Gedwongen tenuitvoerlegging ondanks gerechtelijk akkoord — Aansprakelijkheid — Lasthebber.

Het verzoek van verweerster in hoger beroep strekkende tot het verkrijgen van een gerechtelijk akkoord werd ingewilligd en door de rechtbank van koophandel bekrachtigd. Zij zag zich echter genoodzaakt een geding aan te spannen voor de beslagrechter te Ieper met het verzoek de tenuitvoerlegging van een vonnis door een van haar chirographaire schuldeisers te doen stopzetten.

Hierbij betrok zij in het geding niet alleen de schuldeiser, maar ook de gerechtsdeurwaarder belast met de betwiste tenuitvoerlegging.

Deze is van oordeel dat verweerster in hoger beroep zich ertoe had moeten beperken hem kennis te geven van het verzet tegen de tenuitvoerlegging waarmee hij als lasthebber belast was.

Bij vonnis van 24 juni 1977 verklaarde de beslagrechter te Ieper de door de gerechtsdeurwaarder ingestelde tegeneis strekkende tot betaling van een schadevergoeding wegens tergend en roekeloos geding ongegrond.

Hiertegen tekende deze hoger beroep aan. Het Hof van Beroep te Gent bevestigt het bestreden vonnis :

«Overwegende allereerst dat een door de schuldeiseres ingewilligd en nadien gehomologeerd gerechtelijk akkoord slechts voor uitvoering vatbaar is, wanneer de schuldenaar, die verder aan het hoofd van zijn zaken blijft, ongestoord verder zijn handelswerkzaamheden kan uitoefenen ;

«Dat zulks uiteraard niet mogelijk is wanneer een van de schuldeisers, ondanks zijn instemming met de voorstellen, zoals ter zake, tot gedwongen tenuitvoerlegging laat overgaan ;

«Dat derhalve, in voornoemde omstandigheden en in het belang zelf van de gezamenlijke schuldeisers, het de plicht is van de schuldenaar, indien hem logischerwijze beslag op zijn goederen — zoals het bedrijfsmateriaal — te wachten staat, zich hiertegen en zo doeltreffend mogelijk met alle wettelijke middelen te weren ;

«Dat het duidelijk is dat, wanneer zoveel belangen op het spel staan, een louter verzet tegen de schuldeiser alleen

geen voldoende waarborgen biedt, aangezien deze, zij het ook op eigen verantwoordelijkheid, er zich vooralsnog van onthouden kan zijn lasthebber van zijn opdracht te ontlasten ;

«Dat het verweer slechts doeltreffend kan zijn wanneer hij ook de gerechtsdeurwaarder in het geding betreft die, zoals deze zelf uiteenzet zijn ambt moet uitvoeren telkens als hij hiertoe verzocht wordt (arg. art. 517 Ger. W.) ;

«Dat de wet trouwens geenszins aan de schuldenaar het recht ontzegt én zijn schuldeiser én diens lasthebber, in casu de gerechtsdeurwaarder, tot stopzetting van de aangevangen tenuitvoerlegging voor de bevoegde rechtsmacht te dagvaarden en, zo nodig, hun onderlinge verhouding te laten beoordelen ;

«Dat er derhalve — hoe ongebruikelijk wellicht ook, doch daarom niet onwettig — geen sprake is van onrechtmatige en onverantwoorde procesvoering of nog van schending van de artikelen 571 en 1392 van het Gerechtelijk Wetboek, waarvan het laatste, door appellants trouwens niet toegelicht, ten deze niet eens toepasselijk is ;

«Dat ten slotte nergens blijkt dat aan appellants persoonlijk een beroepsfout verweten werd ; dat hij slechts medegedagvaard werd in hoedanigheid van lasthebber die, in de mate dat hij binnen de perken van het mandaat gebleven was, vrijuit ging, minstens verhaal had tegen zijn opdrachtgever ;

«Dat terecht derhalve appellants tegenvordering ongegrond verklaard werd.»

(Voorzitter : de h. Desplenter—Raadsheren : de hh. Couckuyt en Degraeve—Advocaten : mrs. Sedeyn en Handschoewerker—In de zaak : R. t/ N.V. E.)

Vred. Sint-Gillis-bij Brussel, 16 augustus 1978

Taalgebruik in gerechtszaken — Taalwijziging — Uitzondering — Rechtstaatkennis en huishoudelijke taalkennis — Taal van stukken niet ter zake dienend.

Bij tussenvonnis werd de persoonlijke verschijning van verweerders bevolen. De vraag tot taalwijziging wordt op de volgende gronden afgewezen :

«Overwegende dat uit het verhoor van de Franstalige verweerders gebleken is dat Z. merkwaardig vlot en zonder fouten Nederlands spreekt en dat S. het huishoudelijk Nederlands machtig is ; dat de omstandigheid dat Z. verklaart de Nederlandse rechtstaal niet machtig te zijn niet ter zake is ; dat immers een dergelijke kennis niet noodzakelijk is om zich doeltreffend te verdedigen in een geding en die verklaring slechts gedeeltelijk waar kan zijn bij Z. die een intellectueel is ;

«Overwegende dat de omstandigheden dat de stukken in het Frans zijn gesteld alleen maar bewijst dat beide partijen die taal machtig zijn ;

«Overwegende dat aldus blijkt dat verweerders een voldoende kennis van het Nederlands hebben en dat er geen aanleiding bestaat op het verzoek van verweerders in te gaan, te meer daar de taalwijziging in de rechtspleging een 'grote uitzondering' is (zie Lindemans, *Taalgebruik in gerechtszaken*, A.P.R., nr. 109).»

(Rechter : de h. Rommel — Advocaten : mrs. Thomas loco Gueulette en Van Bever — In de zaak : C. t/Z. en P.)

EUROPEES RECHT

Overzicht van rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen

Zaak 153/78 — Commissie van de E.G./Bondsrepubliek Duitsland — 12 juli 1979 — *Niet-nakoming van verdragsverplichtingen*

De Commissie van de E.G. heeft bij het Hof beroep ingesteld teneinde te doen vaststellen dat «de Bondsrepubliek Duitsland door de invoer uit andere Lid-Staten te verbieden van vleesproducten waarvoor vlees is gebruikt dat niet is geproduceerd in het land waar het eindproduct wordt vervaardigd, de krachtens de artikelen 30 en 36 EEG-Verdrag op haar rustende verplichtingen niet is nagekomen.»

Een van de voorwaarden die de Duitse «Fleischbeschau-gesetz» stelt is dat het produkt moet zijn vervaardigd in een bedrijf dat door de bevoegde Duitse Bondsminister is erkend en dat bovendien gevestigd moet zijn in het land waar de dieren waarvan het vlees voor de vervaardiging van dat produkt is gebruikt, zijn geslacht.

Hoewel de betrokken bepaling een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve beperking is, acht de Duitse regering haar op grond van artikel 36 EEG-Verdrag gerechtvaardigd uit hoofde van bescherming van de gezondheid van personen. De Commissie is daarentegen van mening dat in casu geen beroep op artikel 36 kan worden gedaan, omdat er geen gevaar voor de menselijke gezondheid kan bestaan en omdat de betrokken maatregel, mocht dit gevaar wel bestaan, het niet kan opheffen.

Verweerster betoogt dat de betrokken maatregel het risico beoogt te vermijden dat in een andere Lid-Staat vervaardigde vleesproducten in werkelijkheid afkomstig blijken te zijn van buiten de Gemeenschap geslachte dieren ; de Commissie erkent immers dat de Lid-Staten vrij blijven beschermende maatregelen te nemen met betrekking tot vleesproducten vervaardigd uit vlees van in derde landen geslachte dieren.

Hoewel deze mogelijkheid niet kan worden uitgesloten, kan zij de betrokken beperking niet rechtvaardigen. Het risico moet worden uitgeschakeld door aan te tonen dat zowel het slachten van het dier als het bereiden van het vlees ervan op het grondgebied van de Gemeenschap zijn geschied. Het is echter niet van belang of het slachten en het bereiden in één en dezelfde Lid-Staat geschieden dan wel het eerste in de ene en het tweede in de andere. De Duitse regering stelt ook dat grensoverschrijding het risico vergroot dat vers vlees vanuit hygiënisch oogpunt schadelijk wordt. Het Hof verwerpt deze redenering, temeer waar de richtlijn van 26 juni 1964 inzake gezondheidsvraagstukken op het gebied van het intracommunautaire handelsverkeer in vers vlees bijzonder strenge voorwaarden stelt aan verpakking en vervoer.

Het Hof stelt vast :

1. Door de invoer uit andere Lid-Staten van vleesproducten, in een dezer Lid-Staten vervaardigd uit vlees van in een derde Staat geslachte dieren, te verbieden, is de Bondsrepubliek Duitsland de krachtens de artikelen 30 en 36 EEG-Verdrag op haar rustende verplichtingen niet nagekomen.

2. Verweerster wordt verwezen in de kosten.

Zaak 166/78 — Regering van de Italiaanse Republiek/Raad van de E.G. — 12 juli 1979 — *Gemeenschappelijk landbouwbeleid*.

Op 31 juli 1978 heeft de regering van de Italiaanse Republiek tegen de Raad van de Europese Gemeenschappen een beroep ingesteld tot nietigverklaring van bepalingen van 's Raads verordening nr. 1125/78 betreffende een aan de fabrikanten van aardappelzetmeel te betalen premie.

Deze verordening merkt op dat de moeilijke situatie waarin de aardappelzetmeelindustrie verkeert kan leiden tot verstoring van het evenwicht tussen de verschillende takken van de zetmeelindustrie. Krachtens deze verordening nr. 1125/78 bepaalt verordening nr. 1127/78 dat de Lid-Staten aan de producenten van aardappelzetmeel een premie van 10.00 rekeneenheden per ton aardappelzetmeel toekennen.

De betrokken bepalingen horen thuis in de gemeenschapsregeling betreffende zetmeelprodukten, die onder meer ten doel heeft de produkten vervaardigd van agrarische grondstoffen in staat te stellen te concurreren met synthetische produkten. Deze doelstelling wordt onder meer nagestreefd door restituties bij de produktie te verlenen. Aan het geding ligt het feit ten grondslag dat de bestrede verordeningen enkel een premie invoeren voor de produktie van aardappelzetmeel, terwijl tegelijkertijd het stelsel van vergelijkbare restituties ten gunste van beide produkten in stand blijft.

De Italiaanse regering baseert haar beroep op een reeks grieven, in de eerste plaats onvoldoende motivering. Artikel 190 eist dat in de gegeven motivering de essentie van de voorschriften der instellingen wordt verklaard, maar het verlangt niet dat alle details van een dergelijke maatregel specifiek worden gemotiveerd. Verordening nr. 1127/78 geeft aan dat aan de producenten van aardappelzetmeel een premie moet worden toegekend om de evenwichtige verhouding tussen aardappelzetmeel en maiszetmeel te handhaven en aangezien de positie van de maiszetmeelindustrie relatief steeds gunstiger wordt in verband met de bijprodukten die de vervaardiging van maiszetmeel oplevert. De verordening is mitsdien voldoende gemotiveerd.

De Italiaanse regering voert ook als grief een kennelijke dwaling van de Raad aan bij de beoordeling van enkele economische factoren waarop hij de invoering van de betrokken premie baseerde. Het Hof acht deze grief niet gegrond.

Ook verwijt de Italiaanse regering dat de betrokken verordeningen de doelstellingen van artikel 39 EEG-Verdrag niet op een juiste wijze verwezenlijken en een discriminatie in strijd met artikel 40 EEG-Verdrag opleveren.

Het Hof stelde vast dat het feit dat de betrokken premie enkel aan aardappelzetmeel wordt toegekend geen discriminerend karakter heeft. Omdat het Hof geen enkele grief van de Italiaanse regering gegrond achtte, verwierp het het beroep en verwees het verzoekster in de kosten van het geding.

Zaak 268/78 — 1e kamer — Pennartz/Caisse primaire d'assurance maladie (Nice) — 11 juli 1979 — prejudiciële zaak — *Sociale zekerheid van migrerende werknemers*

Pennartz is een in Frankrijk woonachtige Franse werknemer die in 1969 een arbeidsongeval overkwam. De Caisse

primaire d'assurance-maladie des Alpes-Maritimes heeft het bedrag van het invaliditeitspensioen wegens dat ongeval berekend, uitgaande van een gemiddeld loon waarvoor enkel het door belanghebbende in zijn laatste werkkring ten tijde van het ongeval daadwerkelijk ontvangen loon werd aangehouden. De Caisse baseerde zich daartoe op de bepalingen van de Franse wettelijke regeling. Belanghebbende bestreed deze berekeningswijze met als motief dat de loongrondslag voor de berekening van het pensioen niet alleen moet worden vastgesteld naar verhouding van het in de laatste werkkring vóór het ongeval ontvangen loon, doch ook van het hogere loon dat hij daarvoor daadwerkelijk in België verdiende.

Op grond hiervan heeft de Franse Cour de Cassation het Hof van Justitie de volgende vraag gesteld: «Moet krachtens de destijds toepasselijke gemeenschapsbepalingen het loon dat als grondslag wordt genomen voor de berekening van de uitkering die verschuldigd is aan het slachtoffer van een arbeidsongeval, dat achtereenvolgens in verschillende Lid-Staten heeft gewerkt gedurende de overeenkomstig de wetgeving van de Lid-Staat waar het ongeval heeft plaatsgevonden vastgestelde, referentieperiode, worden berekend met inachtneming van alle tijdens die periode in beide Staten ontvangen inkomens, dan wel uitsluitend op grondslag van de inkomens genoten in de Staat waar het slachtoffer ten tijde van het ongeval werkte, volgens de regeling en berekeningsmethode welke aldaar geldt».

Het gaat om de uitlegging van de bepalingen van 's Raads verordening nr. 3 betreffende arbeidsongevallen, die van kracht waren op het tijdstip waarop het betrokken pensioen is vastgesteld.

Het Hof verklaarde voor recht: Wanneer ingevolge de wettelijke regeling van een der Lid-Staten het loon dat als grondslag wordt genomen voor de berekening van de uitkeringen aan het slachtoffer van een arbeidsongeval, dat achtereenvolgens in verscheidene Lid-Staten werkzaam is geweest, het gemiddelde loon gedurende een bepaalde periode is, wordt, krachtens de artikelen 18, lid 1, en 30, lid 2, van verordening nr. 3 van de Raad, dit gemiddelde loon uitsluitend vastgesteld naar verhouding van de lonen die de betrokkene heeft ontvangen in de Lid-Staat waar hij ten tijde van het ongeval werkzaam was, volgens de aldaar geldende voorschriften en berekeningswijze.

Zaak 9/79 — 1e kamer — Koschniske/ Raad van Arbeid (Nederland) — 12 juli 1979 — prejudiciële zaak — *Sociale zekerheid van migrerende werknemers*.

Een vrouw van Duitse nationaliteit die in het genot is van een Nederlands invaliditeitspensioen en uit dien hoofde overeenkomstig artikel 77 van verordening nr. 1408/71 Nederlandse kinderbijslag ontving stelde beroep in tegen de beslissing van het Nederlandse bevoegde orgaan om de uitbetaling van de kinderbijslag te schorsen, zulks op grond van het feit dat de echtgenoot van rechthebbende in Duitsland beroepswerkzaamheden uitoefende en aldaar «Kindergeld» ontving.

Ingevolge laatstgenoemde bepaling vervalt het recht op de uit hoofde van een invaliditeitspensioen toegekende kinderbijslag indien de «echtgenote» van de rechthebbende beroepswerkzaamheden uitoefent op het grondgebied van een Lid-Staat waar voor het recht op kinderbijslag niet de voorwaarde van verzekering of arbeid wordt gesteld. Nu de echtgenoot van belanghebbende in Duitsland recht had op

kinderbijslag, rees het probleem of artikel 10 van toepassing is, aangezien in de Nederlandse versie van dit artikel het woord «echtgenote» wordt gebezigd. Bij vergelijking met de andere versies van de betrokken bepaling blijkt dat steeds een term wordt gebezigd die zowel mannelijke als vrouwelijke werknemers omvat.

In antwoord op de hem door de Raad van Beroep te Zwolle voorgelegde vraag verklaarde het Hof voor recht dat de uitdrukking «diens echtgenote» in artikel 10, lid 1, sub b, van verordening nr. 574/72 ook betrekking heeft op de gehuwde man die in een Lid-Staat beroeps werkzaamheden uitoefent en wiens echtgenote op grond van het bepaalde in artikel 77, lid 2, sub a, van verordening nr. 1408/71 recht heeft op kinderbijslag krachtens de wetgeving van een andere Lid-Staat.

Zaak 266/78 — Brunori/Landesversicherungsanstalt Rheinprovinz — 12 juli 1979 — prejudiciële zaak — *Sociale zekerheid van ambachtslieden*

Verzoeker in het hoofdgeding is een Italiaans onderdaan die na een werkkring in Italië, waar hij 47 maandelijke premies voor de Italiaanse ouderdomspensioen had betaald, in loondienst werkzaam was in de Bondsrepubliek Duitsland waar hij 185 maandelijke verplichte premies betaalde voor het Duitse ouderdomspensioen.

In september 1975 werd hij als ambachtsman, zelfstandig beeldhouwer, ingeschreven en sedertdien viel hij onder het «Gesetz über eine Rentenversicherung der Handwerker (Handwerkerversicherungsgesetz)», die bepaalt dat de wettelijke aansluitingsplicht vervalt wanneer de verzekerde gedurende ten minste 216 maanden premies heeft betaald. Blijkens het dossier is verzoeker per 1 september 1976 wederom in loondienst werkzaam. Verzoeker is van mening dat hij door zijn Italiaanse verzekeringstijdvakken meer dan 216 maanden premie heeft betaald, zodat hij gedurende de tijd dat hij als onafhankelijke ambachtsman werkzaam was van zijn wettelijke verzekeringsplicht ontheven was. De Landesversicherungsanstalt is van oordeel dat de bepalingen betreffende de samentelling van verzekeringstijdvakken op verzoeker niet van toepassing zijn. Volgens de Anstalt kunnen krachtens artikel 45 van de verordening tijdvakken enkel worden samengeteld voor het verkrijgen, het behoud of het herstel van het recht op uitkeringen. Dit voorschrift kan dus niet worden toegepast om te bepalen of er een verplichting bestaat tot aansluiting bij een bepaald pensioenstelsel, en zeker niet om vast te stellen wanneer de wettelijke verzekeringsplicht vervalt.

Op de vraag van het Landessozialgericht verklaarde het Hof voor recht dat artikel 45, lid 1, van verordening nr. 1408/71 van de Raad van 14 juni 1971 betreffende de toepassing van de sociale zekerheidsregelingen op loontrekken en hun gezinnen, die zich binnen de Gemeenschap verplaatsen niet kan worden toegepast om te bepalen of er al dan niet een verzekeringsplicht bestaat op grond van een nationale wettelijke regeling.

Zaak 223/78 — Strafgeding tegen Grosoli — prejudiciële zaak — 12 juli 1979 — *Gemeenschappelijk landbouwbeleid — Sector rundvlees*

De Pretore te Padua heeft het Hof verzocht «uitspraak te doen over de verenigbaarheid van een enkel voor de

kleinhandelsfase geldende regeling van vastgestelde prijzen met de gemeenschapswetgeving, in aanmerking genomen het feit dat in dat geval de vraag betreffende de grondwettigheid van de Italiaanse wettelijke bepalingen op het stuk van de prijzen niet ongegrond zou zijn, zulks gelet op artikel 3 van de Italiaanse constitutie.»

Deze vraag heeft betrekking op een Italiaans ministerieel besluit betreffende maximum verbruikersprijzen voor bevroren rundvlees en de gemeenschapsregeling ter zake van de gemeenschappelijke ordening der markten in de sector rundvlees.

Het Hof herinnert aan zijn vroegere, vaste rechtspraak (zaken Galli, Tasca, Dechmann) waarin het heeft aangegeven dat op alle gebieden waarvoor een gemeenschappelijke marktordering geldt — a fortiori wanneer deze ordening uitgaat van een gemeenschappelijke prijsregeling — de Lid-Staten niet meer door eenzijdig vastgestelde nationale bepalingen kunnen ingrijpen in het prijsvormingsmechanisme zoals dit uit de gemeenschappelijke ordening voortvloeit.

De bevoegdheid van de Lid-Staten om in het detailhandels- en consumptiestadium passende maatregelen te nemen blijft echter onverlet, mits deze maatregelen de doelstellingen of de werking van de betrokken gemeenschappelijke marktordering niet in gevaar brengen. De nationale rechter heeft in elk afzonderlijk geval te beslissen of de maximumprijzen waarover hij heeft te oordelen, zodanige gevolgen hebben dat zij als onverenigbaar met de desbetreffende gemeenschapsvoorschriften moeten worden beschouwd.

Het Hof verklaarde voor recht :

1. Verordening nr. 2453 van de Raad van 5 oktober 1976 betreffende de overdracht aan het Italiaanse interventiebureau van bevroren rundvlees uit de voorraden van de interventiebureaus van andere Lid-Staten, junctis de bepalingen van de desbetreffende uitvoeringsverordeningen, moet aldus worden uitgelegd, dat het de Italiaanse regering is toegestaan bij nationale regeling de kleinhandelsprijs voor dat vlees vast te stellen, mits de aan de kleinhandel toegestane winstmarge niet zo klein is dat de afzet van de betrokken producten daardoor wordt belemmerd.

2. Buiten het toepassingsgebied van deze verordening is de eenzijdige vaststelling door een Lid-Staat van maximumkleinhandelsprijzen voor bevroren rundvlees niet onverenigbaar met de gemeenschappelijke ordening der markten in de sector rundvlees, tenzij de doelstellingen of de goede werking van die ordening daardoor in gevaar worden gebracht.

WETGEVING IN KORT BESTEK

Verzorgd door het Departement Rechten U.I.A.

Installatievergadering van de algemene raad van de Nationale Orde van advocaten

Art. 497 Ger. W. werd bij wet van 29 november 1979 (*Staatsblad*, 11 december 1979) vervangen.

Om praktische redenen en overeenkomstig het advies van de Nationale Orde werd de *datum* waarop de installatie van de algemene raad geschiedt, gewijzigd. In plaats van de

derde donderdag van september heeft de installatie plaats op de tweede donderdag van oktober.

Tevens werd de plaats waar de installatie geschiedt, aangepast. De algemene raad is op een zodanige wijze samengesteld dat voor de normale werking een dienst simultaanvertaling noodzakelijk is. Zodanige dienst is echter in het gerechtsgebouw te Brussel niet voorhanden. Derhalve werd besloten de plaats te laten aanwijzen door de deken. De installatie moet echter wel in Brussel plaatshebben.

Samenstelling van de raad van de arrondissementskamer van gerechtsdeurwaarders

De arrondissementen met minder dan dertig gerechtsdeurwaarders worden verdeeld naargelang er vijf tot tien gerechtsdeurwaarders benoemd zijn. Art. 536 Ger. W. werd gewijzigd bij wet van 29 november 1979 (*Staatsblad*, 11 december 1979). De arrondissementskamer wordt beheerd door een raad, waarvan het aantal leden vastgesteld is op vijf in de arrondissementen met meer dan tien gerechtsdeurwaarders; vier in de arrondissementen met vijf tot tien gerechtsdeurwaarders en één eenheid minder dan het totaal van het aantal gerechtsdeurwaarders voorzien in het arrondissement indien er dat vier of minder zijn. Aan art. 539 Ger. W. werd een lid toegevoegd. Wanneer het aantal leden van de arrondissementskamer minder dan vier bedraagt, mogen een aantal functies gecumuleerd worden. De functies van syndicus en verslaggever zullen evenwel steeds door verschillende personen worden uitgeoefend.

Artikel 3 van de wet van 29 november 1979 bevat een overgangsbepaling.

Benoemingen in de rechterlijke orde

Om een einde te maken aan de moeilijkheden die voortvloeien uit de afwezigheid van een titularis gedurende de tijd die nodig is om de kandidaturen te onderzoeken, werd art. 287 Ger. W. bij wet van 29 november 1979 (*Staatsblad*, 13 december 1979) vervangen.

De bekendmaking van de vacature kan geschieden ten vroegste drie maanden vóór het ontstaan van de vacature.

Geen benoeming noch voordracht overeenkomstig art. 99 Grondwet kan echter geschieden dan vijftien dagen na de bekendmaking van de vacature in het *Belgisch Staatsblad* en nadat de vacature is ontstaan.

Dit betekent dat de benoeming enkel kan gebeuren wanneer de titularis definitief de plaats heeft verlaten.

Aantal gerechtsdeurwaarders

Het K.B. van 18 maart 1965 tot bepaling van het aantal gerechtsdeurwaarders per gerechtelijk arrondissement werd opgeheven. Het K.B. van 29 november 1979 (*Staatsblad*, 11 december 1979) bepaalt thans het aantal gerechtsdeurwaarders per gerechtelijk arrondissement.

Afdelingsvoorzitters in het Hof van Cassatie

Het Hof van Cassatie bestaat uit een eerste voorzitter, een voorzitter en raadsheren in het Hof van Cassatie (art. 129, eerste lid, Ger. W.). Volgens de behoeften van de

dienst wijst de eerste voorzitter onder de raadsheren *afdelingsvoorzitters* aan. Het past dat een magistraat die steeds de functie van voorzitter waarneemt, deze titel zou kunnen voeren en een vergoeding genieten voor het uitoefenen van dit ambt. Daarom werd eerst art. 129, tweede lid, Ger. W. bij wet van 3 januari 1980 (*Staatsblad*, 15 januari 1980) als volgt vervangen: de eerste voorzitter wijst onder de raadsheren vier afdelingsvoorzitters aan. Vervolgens worden de afdelingsvoorzitters als zodanig vermeld in art. 357 Ger. W. met betrekking tot de weddebijlagen.

Aan art. 43^{quater} van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken werd een vierde lid toegevoegd: «Twee afdelingsvoorzitters moeten door hun diploma bewijzen dat zij de examens van het doctoraat (lees eveneens: licentiaat) in de rechten in het Frans hebben afgelegd; twee afdelingsvoorzitters moeten door hun diploma bewijzen dat zij de examens van het doctoraat (lees eveneens: licentiaat) in de rechten in het Nederlands hebben afgelegd.» In verband met de verworven rechten van de magistraten die tot raadsheer in het Hof van Cassatie benoemd zijn vóór 1 september 1970 werd art. 63^{ter} van de wet van 15 juni 1935 aangepast.

Rechtsvorderingen ingesteld door een vennootschap

Art. 11 W. Venn. bepaalt dat iedere rechtsvordering ingesteld door een vennootschap waarvan de oprichtingsakte niet overeenkomstig de vorige artikelen in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad* is bekendgemaakt, niet ontvankelijk is. De sanctie leidt tot zeer onbillijke resultaten, wanneer de bekendmaking in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad* uitblijft. Het is inderdaad niet redelijk dat de vertraging in de bekendmaking grond zou opleveren voor een middel van niet-toelaatbaarheid ten nadele van een vennootschap die al haar wettelijke verplichtingen is nagekomen.

Daarom werd voormeld art. 11 bij wet van 3 januari 1980 (*Staatsblad*, 16 januari 1980) vervangen. Slechts de rechtsvordering ingesteld door een vennootschap waarvan de oprichtingsakte niet overeenkomstig art. 10, § 1, W. Venn. is neergelegd, is niet-toelaatbaar.

De wet van 3 januari 1980 is van toepassing op de rechtsvorderingen waarover nog geen uitspraak is gedaan in een eindvonnis of -arrest (art. 2).

J.L.

Tijdelijke huurregeling

1. Omdat het Parlement niet tijdig kon klaarkomen met de bespreking van het wetsontwerp betreffende de huurovereenkomsten (*Parl.Besch., Kamer, 1977-1978, nr. 415/1*; zie ook het gewijzigde, «klein» ontwerp, *Parl.Besch., Kamer, 1979, nr. 120/2*; verslag VAN ROMPAEY, *Parl.Besch., Kamer, 1979, nr. 120/14*) en de bepalingen van de vorige tijdelijke huurwet van 13 november 1978 op 31 december 1979 verstreken, achtte de Regering het noodzakelijk, in het raam van haar beleid inzake inkomensmatiging, de bepalingen van deze wet tot 31 december 1980 te verlengen. Door de wet van 24 december 1979 «houdende dringende maatregelen van budgettaire beheer» (*B.S., 28 december 1979*) werden een aantal artikelen van de wet van 27 december 1977 «tot tijdelijke regeling van de huur- en de andere overeenkomsten die het genot van een onroerend

goed verlenen» (B.S., 28 december 1977) gewijzigd door de wet van 13 november 1978 (B.S., 29 november 1978) gewijzigd en aangevuld.

2. Voor de periode van 1 januari 1980 tot 31 december 1980 mag het bedrag van de huurprijs of de contractuele vergoeding voor het genot van een onroerend goed, niet hoger zijn dan het bedrag dat op 30 november 1979 wettelijk eisbaar was, verhoogd met vijf procent (art. 4 van de wet van 24 december 1979). Luidens het oorspronkelijke wetsontwerp zou voor de beschouwde periode de huurprijs of de contractuele vergoeding niet hoger mogen zijn dan het bedrag dat op 30 november 1979 wettelijk eisbaar was, «verhoogd met een percentage vastgesteld bij een in Ministerraad overgelegd koninklijk besluit voorgedragen door de minister die de economische zaken in zijn bevoegdheid heeft. Dit percentage mag 5 % niet overschrijden» (art. 137 van het wetsontwerp betreffende de budgettaire voorstellen 1979-1980, *Parl. Besch., Kamer*, 1979-1980, nr. 323/I, blz. 105). Op initiatief van verscheidene volksvertegenwoordigers die meenden dat deze aangelegenheid tot de bevoegdheid van het Parlement moest blijven behoren, werd het toegelaten verhogingspercentage in de wet zelf opgenomen (zie amendementen van BOURGEOIS en UYTENDAELE, HAVE-LANGE, *Parl. Besch., Kamer*, 1979-1980, nr. 323/5, blz. 4-5).

3. De huur- en andere overeenkomsten die onder het toepassingsgebied van deze wet vallen en die op 31 december 1979 in werking zijn, alsook de overeenkomsten die in 1980 in werking treden, worden van rechtswege verlengd tot 31 december 1980 (art. 6 van de wet van 24 december 1979). Het oorspronkelijk wetsontwerp voorzag slechts in een verlenging tot 30 juni 1980 (art. 139 van het wetsontwerp betreffende de budgettaire voorstellen 1979-1980, *Parl. Besch., Kamer*, 1979-1980, nr. 323/1, blz. 105). Voor deze wijziging ten opzichte van de vorige tijdelijke huurwetten zoekt men tevergeefs naar enige motivering in de memorie van toelichting, maar vermoedelijk hoopte de regering dat het wetsontwerp betreffende de huurovereenkomsten vóór 30 juni 1980 door het Parlement zou zijn goedgekeurd. Verscheidene amendementen werden ingediend om de datum van 30 juni 1980 te doen vervangen door 31 december 1980, zodat de duur van de automatische verlenging gelijk is aan de periode waarvoor de huurprijsbeperking geldt (zie amendementen van LENSENS en VAN DEN BRANDE, BOURGEOIS en UYTENDAELE, B. COOLS, *Parl. Besch., Kamer*, 1979-1980, nr. 323/5, blz. 3-5).

4. Het voorbehoud dat in artikel 4 van de wet van 27 december 1977 was ingeschreven en door de wet van 13 november 1978 enkel werd behouden voor de huurprijsverhogingen aangevraagd op basis van artikel 6 van de Handelshuurwet tijdens het jaar 1978, wordt in de nieuwe wet niet meer opgenomen. Als motivering hiervoor wordt vermeld: «(...) om reden dat deze laatste wet van 13 november 1978 geen specifieke beschikkingen heeft voorzien betreffende de toepassing van artikel 6 van de wet op de handelshuurovereenkomsten voor de aanvragen ingediend in 1979» (memorie van toelichting bij het wetsontwerp betreffende de budgettaire voorstellen 1979-1980, *Parl. Besch., Kamer*, 1979-1980, nr. 323/1, blz. 50). Men dient aldus aan te nemen dat de aanvragen tot herziening die in 1979 werden ingediend en eveneens werden ingewilligd,

uitwerking hebben vanaf 1 januari 1980 of vanaf de datum in 1980, waartegen ze volgens artikel 6 van de Handelshuurwet kunnen gelden. Voor de aanvragen ingediend in de loop van 1980 werd echter geen regeling getroffen, zoals dit evenmin het geval was in de vorige tijdelijke huurwet van 13 november 1978 voor de aanvragen ingediend in de loop van 1979. Een redelijke interpretatie lijkt ook hier te zijn dat de vrederechter die over deze aanvragen uitspraak moet doen, de verhoging mag toestaan, maar dat deze slechts uitwerking zal mogen hebben vanaf 1 januari 1981 (zie hierover A. VAN OEVELEN, «De wet van 13 november 1978 tot tijdelijke regeling van de huurovereenkomsten», *R.W.*, 1978-79, 2210-2211, nrs. 36-37).

A.V.O.

BOEKEN

Commissie voor de herziening van het Strafwetboek, Verslag over de voornaamste grondslagen voor de hervorming, juni 1979, 137 blz.

De bij K.B. van 6 april 1976 opgerichte Commissie voor de herziening van het Strafwetboek diende in juni 1978 betreffende de stand van haar werkzaamheden een rapport in waarin de beginselen werden uiteengezet die volgens haar aan de herziening van het nieuwe Strafwetboek ten grondslag moeten liggen (zie de tekst ervan in *R.W.*, 1978-79, 99-120).

Thans is een nieuw rapport gepubliceerd, dat een aanpassing en aanvulling is van het document van 1978.

De commissie heeft de opmerkingen op haar eerste verslag onderzocht en vervolgens de studie voortgezet van de grondslagen voor de herziening van het bijzonder deel van het wetboek, dat de misdrijven betreft. In afwachting van de beslissingen betreffende het algemeen deel van het wetboek, heeft zij haar onderzoek en voorstellen beperkt tot enkele strafbare feiten die kenschetsend zijn voor de toepassing van de geformuleerde beginselen. Haar aandacht ging naar de strafbare feiten die in het nieuwe Strafwetboek bij de misdaden zullen worden ingedeeld en ook naar de overtredingen. Voorts heeft zij de geweldmisdadigheid, de zedemisdrijven, de valsheid in geschrifte en de nieuwe strafbaarstellingen, onder meer met betrekking tot de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, onderzocht.

Het verslag (brochure nr. 8697) is te koop bij het bestuur van het Belgisch Staatsblad, Leuvenseweg 42, 1000 Brussel. De prijs bedraagt 120 fr., voor verzending over de post 135 fr. Schriftelijke bestellingen worden onder rembours toegezonden. Ook kan worden besteld door overschrijving op postrekening nr. 000-2005502—27.

MEDEDELINGEN

Universiteit Antwerpen — Decreet van 1 augustus 1978 — Reactie

In zijn bijdrage gewijd aan «Universiteit Antwerpen. Omtrent het decreet van 1 augustus 1978» (dit tijdschrift, jaargang 1979-80, 1223 e.v.) laat de heer Lode Vanhove ook zijn aandacht uitgaan naar het arrest nr. 16.803, Vergauwen, van 7 januari 1975 van de Raad van State, waar dit arrest stelt dat de rijksuniversiteiten vandaag geacht moeten worden een volkomen rechtspersoonlijk-

heid te hebben. Hij schrijft : «Verscheidene malen werd deze zienswijze grondig bestreden, maar in zijn arrest van 15 juli 1977 heeft de Raad van State zijn betwistbare zienswijze bevestigd» (blz. 1235).

Twee bibliografische opmerkingen hierbij.

Dan toch éénmaal werd deze zienswijze ook «grondig» toegejuicht, namelijk door Jan Lindemans in «Recente ontwikkelingen inzake rechtspersoonlijkheid van vakbonden» in *Liber Amicorum R. Hulpiau* (p. 198).

Tot de artikelen waarin deze zienswijze «grondig werd bestreden» rekent de auteur blijkens zijn voetnoot 46 ook «Nog wat over de rechtspersoonlijkheid van de Rijksuniversiteiten en over het functioneel belang in hoofde van de professoren», verschenen in *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen*, 1978, 180. Hebben mijn bedenkingen bij dit artikel (hetzelfde tijdschrift, 1978, p. 324) enige waarde, dan is «grondig» het adjectief dat ongeveer het slechtst bij dit stuk past.

J. Borret

L. VANHOVE antwoordt : Een van de vier artikels waarnaar werd verwezen in voetnoot 46 werd inderdaad door de heer Borret bekritiseerd in zijn artikel «Nog maar eens de Rijksuniversiteit Gent». Deze kritiek betreft in ruimere mate de passus over «het functioneel belang» dan de passus omtrent «de rechtspersoonlijkheid» waarvan trouwens slechts één van de overwegingen wordt aangevallen.

Het artikel van Jan Lindemans waarnaar wordt verwezen voert in het hoofdstukje «recente rechtspraak» eigenlijk geen juridische argumenten aan voor de juistheid van de stelling die in het arrest van de Raad van State wordt verdedigd. Het beperkt zich tot een appreciatie.

L. Vanhove

De werkzaamheden van het Hof van Justitie in 1979

Gedurende de laatste vijf jaar is de omvang van het werk van het Hof van Justitie aanzienlijk toegenomen. Deze stijgende tendens tekent zich zowel af in het aantal nieuwe zaken als in het aantal gewezen arresten.

Het opvallendst is ontegenzeggelijk het aantal nieuwe zaken : 1332 in 1979, maar daarbij moet men bedenken dat daaronder 1167 ambtenarenzaken vallen, waarvan er verschillende zijn gevoegd.

In 1979 werden 18 beroepen wegens niet-nakoming van de verdragsverplichtingen door de Commissie ingediend, 3 beroepen door een Lid-Staat tegen de Commissie en 28 beroepen door natuurlijke of rechtspersonen tegen Commissie(22) en Raad (6).

Het aantal prejudiciële zaken is in 1979 opgelopen tot 106.

Uit de statistieken van 1979 blijkt vooral dat het Hof van Justitie zijn uiterste best heeft gedaan om de procesduur binnen de gebruikelijke termijnen te houden. In 1979 heeft het Hof namelijk 138 arresten gewezen (ter herinnering : in 1978 waren het er 97).

Volledigheidshalve dient daaraan te worden toegevoegd dat het Hof een advies heeft gegeven krachtens artikel 228, lid 1, EEG-Verdrag en dat het Hof, of zijn president, zes beschikkingen in kort geding heeft gegeven.

Altijdurende concessies

Luidens artikel 9 van de wet van 20 juli 1971 op de begraafplaatsen en de lijkbezorging (B.S., 3 augustus 1971), kan telkens na vijftig jaar, en zonder retributie, de altijdurende concessie die verleend werd krachtens het keizerlijk decreet van 23 prairial jaar XII, vóór de inwerkingtreding van deze wet op aanvraag van enig belanghebbende hernieuwd worden.

Deze aanvraag moet binnen een termijn van twee jaar ingaand bij het verstrijken van het vijftigste jaar ingediend worden. Bij het

verstrijken van het eerste jaar van die tweejarige termijn maakt de burgemeester of zijn gemachtigde een akte op, waarbij de belanghebbenden eraan herinnerd worden dat zij, willen zij hun recht behouden, hem een aanvraag om hernieuwing moeten doen toekomen vóór de datum die in de akte is bepaald. Is geen aanvraag om hernieuwing gedaan, dan vervalt de concessie.

Senator Walt Niel heeft aan de minister van Binnenlandse Zaken gevraagd of de concessie automatisch vervalt ingeval geen akte werd opgesteld door de burgemeester of zijn gemachtigde en indien geen aanvraag tot hernieuwing van de concessie werd ingediend (*Vragen en antwoorden*, Senaat, 1979-80, 495).

De minister heeft de senator gerustgesteld : indien de burgemeester of zijn gemachtigde verzuimd hebben de akte bedoeld in art. 9, vierde lid, van de wet van 20 juli 1971 op te stellen, dan kan de concessie niet automatisch vervallen bij het verstrijken van het 52e jaar.

De burgemeester of zijn gemachtigde kunnen echter het verzuim ook achteraf nog herstellen, want de wet verzet er zich niet tegen dat na het verstrijken van de termijn van twee jaar, bepaald in artikel 9 van voormelde wet, de hiervoor bedoelde akte alsnog wordt opgemaakt. L'oubli est une fleur qui foisonne sur les tombes, beweerde George Sand.

Inschrijving in het handelsregister

Wanneer het statutair doel van een handelsvennootschap activiteiten omvat die onder de vestigingswet vallen, wordt de inschrijving in het handelsregister soms geweigerd, zelfs indien de bij het handelsregister opgegeven werkzaamheid deze activiteiten niet omvat. Senator Lindemans heeft aan de minister van Justitie gevraagd of de griffier in zulk geval een statutenwijziging mag eisen (*Vragen en antwoorden*, Senaat, 1979-80, 509).

De minister heeft hem, na raadpleging van de gerechtelijke overheden, hetgeen volgt laten weten in verband met de aangehaalde praktijk :

«Het artikel 9, 2^o en 4^o, van de wetten betreffende het handelsregister, gecoördineerd bij het koninklijk besluit van 20 juli 1964 bepaalt dat de vennootschappen bij hun inschrijving in het handelsregister het statutaire doel dienen op te geven (2^o), evenals de enige handelswerkzaamheid of eventueel de handelswerkzaamheden van verschillende aard welke zij voornemens zijn uit te oefenen (4^o).

De wetgever maakt hier dus een onderscheid tussen wat de vennootschap in rechte kan doen (het statutair doel) en de opgave van wat ze in feite zal doen (de handelswerkzaamheden).

De inhoud van deze beide gegevens kan dus uiteraard verschillend zijn met dien verstande echter dat de op basis van artikel 9, 4^o, gedane opgave van de handelswerkzaamheden niet meer mag omvatten dan wat in het statutaire doel is opgegeven.

De artikelen 9, 6^o, en 20 van dezelfde gecoördineerde wetten bepalen dat bij de vraag om inschrijving deze stukken moeten worden gevoegd die door bijzondere wetten of reglementen worden geëist ter uitoefening van deze handelsactiviteit, waarvoor een inschrijving wordt gevraagd.

Deze eis beoogt slechts de enige handelswerkzaamheid of handelswerkzaamheden die de vennootschap voornemens is werkelijk uit te oefenen van bij zijn oprichting. Wanneer later, in het kader van het statutair doel, nieuwe werkzaamheden worden aangevat, moet de vennootschap vooraf om wijziging van de inschrijving verzoeken, waarbij zij eveneens, indien het gaat om gereglementeerde activiteiten, moet voldoen aan de voorschriften van de artikelen 9, 6^o, en 20 van de gecoördineerde wetten op het handelsregister.

Het feit dat een vennootschap in haar statutair doel een activiteit voorziet die onder toepassing valt van de vestigingswetgeving, maar niet van bij de oprichting wordt uitgeoefend, kan er bijgevolg niet toe leiden dat een griffier de in de artikelen 9, 6^o, en 20 voorziene stukken zou eisen bij de inschrijving voor deze activiteit, noch een eventuele statutenwijziging, noch in dit geval op basis van artikel 23 van dezelfde gecoördineerde wetten de inschrijving zou weigeren.

De minister van Justitie heeft dan ook de rechterlijke overheden verzocht erover te waken dat deze interpretatie door alle griffiers op eenvormige wijze wordt toegepast.

Nederlandse tekst van bepaalde wetten

Senator Van Elsen vernam tijdens de bespreking van het wetsontwerp inzake de algemene tellingen en bevolkingsregisters dat er nog steeds wetten van kracht zijn waarvan geen Nederlandse tekst bestaat (o.m. de wet van 2 juni 1856) en hij vroeg dan ook aan de minister van Justitie om een overzicht van deze wetten.

Uit het antwoord van de minister blijkt dat ook hij niet weet welke wetten nog steeds niet vertaald werden. Hij verwees naar twee commissies die aan de officiële vertaling werken: de Centrale Commissie voor de Nederlandse Rechtstaal en Bestuurstaal in België, opgericht bij koninklijk besluit van 19 januari 1954 (*B.S.*, 5 februari 1954) en de Commissie belast met de voorbereiding van de Nederlandse tekst van de Grondwet, de wetboeken en de voornaamste wetten en besluiten, opgericht bij koninklijk besluit van 18 september 1923 (*B.S.*, 28 september 1923).

Daarnaast bestaat nog de Terminologische Commissie, opgericht bij Regentsbesluit van 10 augustus 1948 (*B.S.*, 3 september 1948), die voornamelijk terminologische adviezen verschaft en aldus onrechtstreeks bijdraagt tot de vertaling.

Deze commissies hebben hoofdzakelijk tot taak een Nederlandse versie voor te bereiden van de wetten en de voornaamste besluiten van vóór 1898, alsmede uit een oogpunt van de Nederlandse terminologie, van de teksten van na 1898 die daarmee in verband staan (*Vragen en antwoorden*, Senaat, 1979-80, 436). Wer gar zu viel bedenkt, wird wenig leisten.

De bijzondere rol bij de rechtbanken

Senator Peigneux is de mening toegedaan van de bijzondere rol overbodig is en zonder bezwaar kan worden afgeschaft. Een wijziging van artikel 714 van het Gerechtelijk Wetboek zou in die nieuwe regeling kunnen voorzien, maar de minister van Justitie is het hiermee niet eens. Zijn antwoord (*Vragen en antwoorden*, Senaat, 1979-80, 434) luidt:

Naast de algemene rol, bepaald in artikel 711 van het Gerechtelijk Wetboek, waarop iedere zaak in volgorde van binnenkomst wordt ingeschreven, voorziet artikel 714 Ger. W. daarenboven voor elke kamer in het houden van twee bijkomende rollen: de bijzondere rol waarop de griffier van elke kamer de zaken inschrijft die aan zijn kamer worden toegewezen en de rol van de zittingen waarop de zaken worden geplaatst waarvoor, zelfs door een partij, de dagbepaling wordt aangevraagd.

Uit de gerechtelijke praktijk blijkt dat de bijzondere rol een onmisbare schakel vormt tussen de algemene rol en de rol van de zittingen. Het laat toe snel de zaken te identificeren die aan een bepaalde kamer zijn toegewezen doch niet het voorwerp uitmaakt hebben van een dagbepaling op vaste datum en op ieder ogenblik vast te stellen welke de staat van de werkzaamheden van iedere kamer is, de stand van de rechtspleging en, eventueel, de overbelasting van de rol.

De afschaffing van de bijzondere rol zou tot gevolg hebben hetzij de algemene rol van de rechtbanken te overlasten en er overvloedige vermeldingen op aan te brengen, hetzij de rollen van de zittingen te overlasten met zaken die niet in staat zijn om gepleit te worden.

De huidige regeling lijkt bevredigend en het is bijgevolg niet nodig de wet te wijzigen.

BERICHTEN

Bepaling van rechtsdagen in het arrondissement Brugge

In mei 1978 organiseerde de Conferentie van de Jonge Balie te Brugge een colloquium over de wijze waarop de rechtsdagen be-

paald werden door de onderscheiden rechtbanken in het arrondissement Brugge.

Wijlen raadsheer Jacques Vandamme schreef een inleiding over wat hij betitelde als «Mysterie van de artikelen 730 - 750 - 751 - 752 - 753 - 801 - 802 - 803 en 804 Ger. W.». Daarna verzamelde hij gegevens over de concrete toepassing van deze artikelen bij alle vredegerichten van het arrondissement, de arbeidsrechtbank, de rechtbank van koophandel en de rechtbank van eerste aanleg te Brugge, waar hij toen nog rechter was. Aldus is het werk niet beperkt gebleven tot een theoretische uiteenzetting, maar is het een nuttig instrument geworden voor elke rechtspracticus.

De Conferentie van de Jonge Balie te Brugge heeft, met toestemming van mevrouw J. Vandamme gemeend er goed aan te doen deze theoretische uiteenzetting, gevolgd door dit praktisch overzicht, uit te geven in boekvorm (\pm 50 bladzijden).

Bestelling kan geschieden bij «Conferentie van de Jonge Balie te Brugge, Justitiepaleis, Burg te 8000 Brugge» tegen storting van 200 fr. op rekening 630-1529796-68 bij Private Kas Bank te Brugge. De uitgiftedatum is voorzien omstreeks 15 maart 1980. Bij bestelling en storting voor 20 maart 1980 betaalt U slechts 160 fr.

Recyclage in het gemeenschapsrecht op 15 maart en 19 april 1980 te Brussel

Door het *Institut d'Etudes Européennes* van de *Université Libre de Bruxelles* worden op 15 maart en 19 april 1980 te Brussel twee studiedagen gehouden met uiteenzettingen en discussies over de nationale prijsreglementering en het gemeenschapsrecht en de toepassing van het verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken.

Het eerste onderwerp wordt behandeld op 15 maart door de heren G. Horsmans, I. Verougstraete, A. Mattera en M. Waelbroeck en het tweede onderwerp op 19 april 1980 door de heren E. Krings en P. Genard.

Inlichtingen en inschrijvingen bij mevrouw Carton, Institut d'Etudes Européennes, F.D. Rooseveltlaan 39, 1050 Brussel (tel. 02/6490030/4012).

Negende Internationaal Congres van de F.I.D.E. te Londen

Het negende congres van de *Fédération internationale pour le droit Européen (F.I.D.E.)* zal plaatsvinden van 25 tot 27 september 1980 te Londen in de nieuwe lokalen van het *Institute of Education* van de universiteit van Londen.

De thema's van het congres zijn: verschillende nationale technieken van rechtsbescherming bij schending van gemeenschapsrecht door de nationale overheden en particulieren, de bescherming van de investeerders door de controle van de effectenmarkt, de wetgeving op de boekhouding van de vennootschappen en door andere maatregelen en conflicten tussen instellingen van de gemeenschap bij de toepassing van gemeenschapsrecht.

Algemene rapporteurs zijn: dr. J. Mertens de Wilmars, rechter in het Hof van Justitie en mr. J. H. Diephuis.

De secretaris van het congres is J.A. Boxhall, Institute of Advanced Legal Studies, 17 Russel square, London, WC1B 5DR

Taaldag 1980 te Leuven

De Vereniging Algemeen Nederlands, houdt op 8 maart 1980 in de Gotische zaal van het stadhuis te Leuven een symposium over het onderwerp «Taal en Recht».

Programma:

14.30 u Verwelkoming door dr. jur. J. Machiels namens het provinciaal bestuur Brabant en afdeling Leuven

15.00 u Symposium

«Historische aspecten van de Nederlandse rechtstaal»
prof. G. van Dievoet

«Juridisch taalgebruik en algemene taal», prof. J. van Haver

«De taal in de rechtspraak», Cassatieraad R. Soetaert
Dr. jur. H. Albers, rechter in de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen, zal de sprekers inleiden.

17.00 u. Toespraak door dr. jur. R. Boel, voorzitter van de Cultuurraad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap.

17.15 u. Slotwoord door dr. F. Debrabandere, algemeen voorzitter van de vereniging.

Wandelzaal van het Stadhuis

17.30 u. Receptie door het Stadsbestuur

*Restaurant Lion d'Or, Krakenstraat 6
(bij inschrijving)*

19.00 u. Feestmaal.

Inlichtingen bij V.Z.W. Vereniging Algemeen Nederlands, A. Dansaertstraat, 76, 1000 Brussel (tel. 02/5110504).

Belgische Vereniging voor Europees recht en Vlaams Pleitgenootschap.

Voordracht op 4 maart 1980.

Op dinsdag 4 maart 1980 om 20 uur houdt prof. dr. M. Storme, gewoon hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Gent, op uitnodiging van de Nederlandstalige afdeling van de Belgische Vereniging voor Europees recht en het Vlaams Pleitgenootschap, een lezing met als onderwerp «Het stille Europa, het Europa van de rechters».

Deze lezing vindt plaats in de zaal van de 7de kamer van het Hof van Beroep te Brussel (zaal 33).

's Avonds studeren aan de Handelshogeschool te Antwerpen

De Handelshogeschool (Korte Nieuwstraat 33, 2000 Antwerpen, tel. 031/32.74.52) biedt de mogelijkheid om via cursussen buiten de gewone werkuren licentiaat te worden in de Handels- en Financiële of Consulaire Wetenschappen. De spreiding van de cursussen loopt over vijf jaar, waardoor de overbelasting van de traditionele universiteiten wordt vermeden. Na twee jaar verwerft men de titel van kandidaat en na nog drie jaar verdere studie het wettelijk erkend diploma van licentiaat.

Het Centrum voor Postuniversitair Avondonderwijs, dat zeer nauw verbonden is met de Handelshogeschool, stelt zich tot doel aan kaderpersoneel, academici en speciaal aan de afgestudeerden van de Handelshogeschool, een kans te geven tot periodisch herbronnen, tot het uitbreiden van hun kennis op economisch en sociaal vlak via programma's als «Training in denken», «Accountancy & Auditing, Up Dating en Ontmoetingen».

In samenwerking met de Graduate School of Management van de Northwestern University organiseert de Handelshogeschool daarenboven een programma «Master of Business Administration». Zodoende wordt aan hen die reeds een licentiaatsdiploma bezitten de mogelijkheid gegeven zich te bekwamen in «Management» en «Business». Deze cyclus duurt twee jaar voor economen en drie jaar voor niet-economen.

TIJDSCHRIFTEN

Northwestern University Law Review

Vol. 74, november 1979, nr. 4.

Leonard S. Rubinowitz, Elisabeth Trosman, Affirmative Action and the American Dream—Implementing Fair Housing—Policies in Federal Homeownership Programs.

Verzameling der Arresten van de Raad van State januari-maart 1979

Tijdschrift voor Notarissen

hg. 43, december 1979, nr. 12

J. Erauw, Over de evolutie naar een nieuwe verzamelingsregel in het huwelijksvermogensrecht—Rechtspraak—Bestuurlijke beslissingen—Bibliografie.

Interuniversitair juridisch studententijdschrift

november-december 1979-80, nr. 2.

Herwig Verschueren, Editoriaal—Marcel Govaerts, Het (actueel) huwelijksrecht en het civiel huwelijksrecht, een korte vergelijkende studie—Philip Teysen, De Koning in kwestie—Paul Ceuninck, Jan Muyldermans, Matthias Storme, Het beleid van de wetgever.

Belgische Rechtspraak in Handelszaken

hg. 13, januari 1980, nr. 1.

Algemeenheden, Faillissement en akkoord—Handelspraktijken en mededinging—Vennootschappen—Het privaatrecht.

Tijdschrift voor Sociaal Recht

1979, nr. 7.

Rechtsleer — Rechtspraak — Korte inhouden — Bibliografie — Boekbesprekingen — Berichten.

Res Publica

Volume XXI, 1979, nr. 4.

R. Dethier, Autorité politique et informatique du secteur public, J. Ceuleers, De elektronische media in het Belgisch parlement, W.S. Plavsic, La Nonciature Micara, G. Goriely, Un paradoxe historique, la social-démocratie allemande inspiratrice du bolchevisme, M. Wing, A case study of legislation in a mini-state : Luxembourg, S. Haritos, Le gel de l'accord d'Athènes. La communauté et la Grèce.

De Gemeente

hg. 54, november 1979.

F. Haex, De minister van het Vlaams gewest Mark Galle op bezoek bij het Vlaams regionaal Comité, J.-M. Leboutte, De wet van 30 juli 1979 betreffende de preventie van brand en ontploffingen en betreffende de verplichte verzekering van de burgerlijke aansprakelijkheid in dergelijke gevallen, Fr. Wastiels, Synthèse van de rechtsregeling der belastingen op ongebouwde percelen en gronden, J.-M. Leboutte, Het verlenen van het opstalrecht door de gemeenten, Mej. H. Reynaert, De vereniging voor Openbaar Groen en haar dienstbetoon aan steden en gemeenten—Actualiteit — Wetgeving — Rechtspraak — Bibliografische kroniek — J. Verhasselt, Verzorg Uw taal — Maatschappelijk welzijn, Dossier «Verbruikskrediet — De integratie van kinderen uit de vierde wereld».

Tijdschrift voor Agrarisch Recht

hg. 1979, nr. 4, december.

Rechtsleer—Rechtspraak—Boekbespreking.

Revue Critique de Jurisprudence Belge

hg. 33, 3e trimester 1979.

Responsabilité (hors contrat)—Examen de Jurisprudence.

Journal des Tribunaux

hg. 95, nr. 5110, 19 januari 1980.

Doctrine—Jurisprudence—Chronique judiciaire.

Revue du Notariat Belge

hg. 105, december 1979, nr. 2682.

Doctrine, Jurisprudence belge.